عبادت

اندرا شبنم

عبادت

(ڪهاڻين جو مجموعو)

اندرا "شبنم"

FROM

Mrs. Indra "Shabnam
9/B, Mayurban Apartment,
1100, Shivajinagar, Model Colony,
Pune - 411 016. Fax : 4476124
✆ : (R) 5652825, 5671039

سچ ۽ سونهن جو شعاع

ست سال اڳ اندرا ’شبنم‘ جي ڪوتائن جي پهرين سنگره ’شبنمي قطرا‘ جو پاٺڪن طرفان سنو سواگت ٿيو هو. مونکي سندس هڪ شعر جي ٻن ممرائن بيحد موهيو هو.

هيا زخم ذرتيءَ جا نظر جي سامهون
اسان ته به ڪڍيون، چنڊ تارن جون ڳالهيون!

واقعي هرڪو ڪلاڪار زندگيءَ جي هن ڇهنبدار بي ڊؤلي پٿر کي گهڙي تراشي اسان لاءِ سونهن جو سرجن ڪري ٿو.

هن ’عبادت‘ ڪهاڻي سنگره ۾ شامل ’فيصلو‘ ڪهاڻيءَ ۾ شنو پنهنجي ساهيڙي شبنم کي چوي ٿي، ”عمر چڙهي ويئي اٿم. چڱا وڏا پوتو پوتي به اٿم. ته به توکي سڀئي سڊول پئي لڳان. لڳي ائين ٿو شبنم، تنهنجي اکين ۾ ئي سونهن پريل آهي. هر شيءَ توکي الائي ڇو ۽ ڪيئن سندر پيئي لڳي. پٿر، ٺڪر، ڪنڊا، سڪل گاهه، مرجهايل گل، پنن ڪانسواءِ وڻ، بيمار ماڻهو، گهايل پسون پکي، سيني کي تون سندر چوندي رهندي آهين. سڀ سندر ڪيئن ٿيا؟“

شبنم ڪيس جواب ڏئي ٿي، ”ها، اها ڳالهه تو نيڪ چئي شنا، مونکي هر شيءَ، هر دک ۾ به خوبصورتي جي جهلڪ نظر ايندي آهي. هر ڪؤڙو، منو، ڪٿو آزمودو به ڪو نهايت پيارو ۽ سندر تاثر ڇڏي ويندو آهي.“

اندرا شبنم سرجن ڪريا جو اهو راز اسان سان سليو آهي. هر ڪلاڪار جي اکين ۾ سونهن سمايل هوندي آهي. هو عام انسانن کان وڌيڪ حساس دل، وڌيڪ شعوري هوندو آهي. پنهنجي ذهني ولوڙ ذريعي، زندگيءَ جي هر تلخ آزمودي مان اسان لاءِ سچ ۽ سونهن جو امرت خلقيندو آهي ۽ ان

اڄ جي جديد فڪر موجب تہ آتمڪ پيار (Platonic love) هڪ مِٿ (Myth) آهي. سرير کان ٻاهر من ۽ آتما جو الڳہ وجود ڪونهي. البت پنهنجي انيؤ مان اسان سيني ڄاتو آهي تہ ٻنان من جي ميلاپ جي سريري ميلاپ محض ڪتڪتائي پئدا ڪندڙ هڪ مشني ڪريا آهي. شراب، سگريٽ ۽ نشيلي دوار جيان اها بہ پوءِ ماڻهوءَ جي نگري عادت ٿي ٻڻجي وڃي. سڪون ڏيندڙ ترپتيءَ بجاءِ عذاب ڏيندڙ دائمي اترپتي ۾ بدلجي، جيئڻ زهر ٿي ڪري ڇڏي.

’تڙيل پکڙيل‘ ڪهاڻيءَ ۾ سنڌي اڄ ڪيئن نہ تيزيءَ سان پنهنجي سڃاڻپ وڃائي رهيا آهن، ان حقيقت جو اثرائتو بيان آهي. اندرا اسان سيني کان هڪ جائز سوال پڇيو آهي. ”انگلش ماڌيم ۾ سيني جاتين جا ٻار پڙهن ٿا، اُهي تہ پنهنجي ٻولي ڳالهائين ٿا. مون تہ ڪنهن مرائي، گجراتي يا ڏکڻ ڀارت جي مائٽن کي ٻارن سان هندي يا انگريزي يا ٻي ڪا ڌاري ٻولي ڳالهائيندو ڪونہ ڏٺو آهي. مراٺا ماءُ کي ’آئي‘، پيءُ کي ’بابا‘ چون..... اسان ڇو ائين ڪيو؟

’هوءَ‘ هڪ اهڙي خوددار عورت جي ڪهاڻي آهي جنهن زندگيءَ جا سک سهنچ، عيش آرام ماڻڻ لاءِ پنهنجو پاڻ کي نہ وڪيو. موت ۾ هن دنيا جون تمام ذلتون ۽ ڦِٽ لعنتون صبر سان سٺيون.

اندرا شبنم جي هن ڪهاڻي سنگرهہ ۾ بيون بہ ڪي سٺيون ڪهاڻيون آهن، جيڪي اسان سان پنهنجو اندر اورڻ چاهين ٿيون، اسانکي سوچڻ لاءِ آمده ڪن ٿيون.

لکمي کلاڻي
١١ نومبر ١٩٩٨

مان نڪتل وڻ پنهنجي گلي ۾ سانڍيي رکندو آهي.

’گهر‘ ڪهاڻيءِ وڻ تان لٽڪندڙ سگري پڪيءَ جي آکيري جو عڪس اکين اڳيان تري اچي ٿو. ڪيئن نه اهي پکي جهنگل مان گاهه جو تنڪو تنڪو ميڙي، ڪوريءَ جيان پنهنجو آکيرو اڻندا آهن. اهو آکيرو جيڪو پاڻ ۾ پيار ونڊڻ لاءِ کين نويڪلائپ ميسر ڪري ٿو. جنهن آکيري جي گرمائش ۾ مادا پکي آنا لاهي، انهن تي آرو ڪري ٿي. پنهنجي چوزن کي ڪاڏو ڪارائي تاتي پالي ٿي، جيستائين اُڏامڻ لاءِ هنن جا پر نڪرن.

هن ڪهاڻيءَ ۾ وندنا جي دل اندر به اهڙي ئي گهر اڏڻ جي تمنا آهي، جيڪو رڳو چار ديوارين ۽ ڇت نه هجي، بلڪ اُن کان گهڻو گهڻو وڌيڪ. جنهن گهر ۾ پيار ۽ پنهنجائپ جو احساس هجي، هوءَ ڇاتي ڦنڊائي فخر سان چئي سگهي ’هيءُ منهنجو گهر آهي !‘

هڪ آدرش ڀارتي ناريءَ کي زندگيءَ ۾ ٻيو سڀ ڪجهه حاصل هوندو آهي ڪيس رڳو پنهنجو گهر ڪونه هوندو آهي، شاديءَ کان اڳ اهو سندس پيءُ جو، شاديءَ بعد اهو سندس مڙس جو، ۽ هن جي مرڻ بعد اهو سندس پُٽ جو هوندو آهي. هوءَ سندن ئي رحم ڪرم تي جيئندي آهي.

’رشتا‘ ڪهاڻيءِ جي ليکڪ ڪردار کي پريم ته پيدا ٿئي ٿو ته ڪهاڻي جي ليکڪا ڪردار کيس پيار ڪري ٿي ۽ هو اهو پيار وصول ڪرڻ لاءِ هڪ ڏينهن ليکڪا جي گهر ۾ گهڙي ٿو اچي. ليکڪ مهاشيه جي ويچار موجب، ’پيار ۾ من، آتما سان گڏ سرير به شامل آهي.‘ ۽ هو ڪانئس سرير جي به طلب ٿو ڪري. ليکڪا البت کيس چِٽيندي چوي ٿي، ”ڇا استري ۽ پرش جي وچ ۾ من ۽ خيالن جا رشتا ممڪن ناهن. استري ڇا صرف هڪ سرير ئي آهي؟“

ڏنو. زندگيءَ جو هڪ جيئرو جاڳندو چٽ، ٻوليءَ ڪن هنڌ ڪچي آهي، پر ڪهاڻيءَ جو سيلاب من کي ٻوڙيندو ٿو وڃي.

هيءَ ڪهاڻي پڙهندي منهنجي اکيان ٿون هئين. ٿون، جنهن کي مون سالن کان نہ ڏٺو آهي. پر تنهنجي اندر جي پيڙا، هن ڪهاڻيءَ ۾ زندگي ڀري آهي. هنڙي دک ڀري ڪهاڻي سنڌيءَ ۾ لکي ئي نہ ويئي آهي.

'شبنم' توکي پنهنجي راهہ پاڻ چونڊڻي آهي. ڪنهن کي بہ ڪاپي نہ ڪجي.

اندرا، توکي ڪهاڻيءَ جي موضوع چونڊڻ جي صلاحيت آهي ۽ اُن کي نباهڻ جو ڏانءُ بہ آهي ۽ بس.

گوبند مالهي

٢٥-١١-٩٨

ساهتيہ خاص طور رچناتمڪ ۽ ڪالپنڪ، مڪان ۽ زمان جي عڪاسي ڪندو رهيو آهي. ڪهاڻي ٻين صنفن جي ڀيٽ ۾، اُنهن جي مڪان ۽ زمان سان وڌيڪ نباهيندي آهي ۽ اُنهن سان گڏوگڏ ڦرندي رهي آهي.

جنن ڀوتن ۽ ديوتائن دئيتن جي زماني کان نيوڪليئر يگ ۾ انسان جنهن وقت ۽ حالتن مان گذريو آهي، ڪهاڻي اُنهن جي ترجماني ڪندي رهي آهي. البت ماڊرن شارٽ اسٽوريس يعني هاڻوڪي ڪهاڻي ويهين صديءَ جي شروع ۾ وجود ۾ آئي آهي ۽ صديءَ جي ڏهاڪن سان ڪافي وسعت ۽ گوناگونيت حاصل ڪئي آهي. هاڻ تہ ڪن نقادن لاءِ ڪجهہ بہ بيان ڪرڻ البت اُها رچناتمڪ هجي ۽ دلچسپ هجي. سنڌيءَ جي ڪهاڻي هر مُکي جي زماني کان ترقيءَ جي راه تي اِلاهي منزلون پار ڪيون آهن. مواد خواه حيت ’ڪنٽينٽيڊ فارمس‘ جي لحاظ کان ڪافي گوناگونيت رهي آهي ۽ سنڌي ساهت جي بهترين صنف مڃي وڃي ٿي.

اندرا جون هي ڪهاڻيون دلچسپ آهن. انهن جي مکيہ انش آهي ڪٿا وستو. ڪي واقعا ۽ ڪي ڪردار ڪهاڻي پوري ٿيڻ بعد بہ ياد رهڻ جي صلاحيت رکن ٿا.

اندرا جي ڪهاڻين جي خصوصيت اِها آهي تہ اُهي اندرا جي ڏٺل وائٺل ۽ ڪٿي ڪٿي انيؤ ڪيل حالتن تي آڌارت آهن. اندرا جون ڪي ڪهاڻيون ذهن ۾ ترسي ٿيون بيهن.

مونکي تنهنجي عبادت ڪهاڻي وڻي، سندر ڪهاڻي آهي. ’مائي تنهنجا نصيب کُليا‘، هيءَ ڪهاڻي پڙهي مون روئي

Biodata

انعام ''شبنمي قطرا'' کي گھٽو ڪري سيني ساهتڪارن ۽ پاٺڪن وٽان ساراهه، آشيرواد ۽ شيپ اچائون.

جنوري ١٩٩٦ دهليءَ سنڌي اڪادمي وٽان باعزت انعام

سرنامو ب/٩، ميوربن اپارٽمينٽ،
١١٠٠ شواجي نگر، ماڊل ڪالوني
پڻي - ٤١١٠١٦. (مهاراشٽر)
فون : ٣٥٢٨٢٥، ٣٧١٠٣٩

~~**اڻ ڇپيل مواد**~~
١) ~~٦٠ - ٧٠ آزاد نظم (سنڌي)~~
٢) ~~٦٠ - ٧٠ آزاد نظم (هندي)~~
٣) ~~ڪجھ~~ ڪهاڻيون
٤) ~~ناول (ذهن ۾)~~

ڇپيل مواد :- هنديءَ ۾ آزاد نظم
'تصويرون'
غزلن جو ڪتاب ''سرگوشيان''
هنديءَ ۾ ڪوتائن جو ڪتاب
سلسلي (زير ڇپائي ۾)

2003ع ۾ جنوريءَ ڪٿاسن (سنڌي) کي
N.C.P.S.L. جي ڳوڙ (گجرات) طرفان انعام
ڪٿاسن (هنديءَ) کي هماچل پرديش
وٽان 2002ع (سنڌي ۾)

Biodata

اندرا 'شبنم'

پورو نالو	اندرا ٽيڪچند شهدادپوري
شاديءَ کانپوءِ	اندرا پوناوالا
جنم	٢٤ نومبر ١٩٥٠ (اسڪول ۾ ٢٤-١١-١٩٤٧)
جنم آستان	ڪراچي (سنڌ)
پتا	حيدرآباد سنڌ (شهدادپور پاسي ۾)
ماتا	لاڙڪاڻي جي
پڙهائي	بي.اي.، بي.ايڊ. (انگلش ماڌيم) هنديءَ ۾ ساهت رتن ۽ شڪشڪ سند
پيشو	٢٣ سال ماسترياڻي ١ سال يرودا جيل جي ليڊيز وارڊ جي وارڊن ١ سال ڳوناڻي وياڳه جي پوليس کاتي ۾ مجرمن جي ڪيسن جي ڇنڊڇاڻ ڪندڙ.
مشغوليون	١) ايڪيه ڀارتيه سنستا جي سمپادڪا، جتي ڀارت جي سيني ٻولين جو مراٺيءَ ۾ ترجمو ٿيندو آهي. ٢) ايس.ايس.واءِ. يوڳا جي ساڌڪ يعني سيڪارينڊڙ، ريڪي ماستر
ڇپيل ڪتاب	١) 'شبنمي قطرا' غزلن ۽ آزاد نظمن جو ڪتاب. ٢) باقي رچنائون مئگزنن ۾ آيل. ٣) مراٺي ڪوتائون پڻ 'سڪال' ۾ ڇپيل.
ترجما	١) سنڌيءَ مان هنديءَ ۾ ڪهاڻيون ۽ ~~ڪوتائون.~~ ٢) سنڌيءَ مان مراٺيءَ ۾ ڪهاڻيون

x

عبادت

گهر جي دروازي تي ڪنهن دستڪ ڪئي. مون دروازو کوليو. ٽپالي هو. هن مونکي هڪ وزندار خوشبو سان ڀريل رنگين لفافو هٿ ۾ ڏنو. مون اُتاولو ٿي ائڊريس جا اکر ڏٺا. ڄاتل - سڃاتل اکر، خوبصورت لکاوٽ، پنيان موڪليندڙ جو نالو ۽ پتو نه لکيل. اهڙا اکر، اهڙا لفافا تمام ننڍيءَ عمر کان منهنجي هٿ ۾ ايندا رهيا هئا ۽ هڪ اڻ ڄاتل اُڻ-تڻ ۽ هرکر جو احساس ڇڏي ويندا هئا.

بابا، جو سنان ڪونيءَ ۾ سنان ڪري رهيو هو، ان جو بي صبريءَ ڀريل آواز بڌي هوش نڪاڻي اڇي ويو. ڪير هو؟ ٽپالي؟ خط آيو آهي؟ هڪ ئي وقت سڪندي - سڪندي بابا سڀ سوال پڇيا. شايد هو تڪڙ ۾ لڳ اُڪي رهيو هو. شرارت ڀري مرڪ مرڪندي مون چيو، ”خط آيو آهي.“

”آيس! آيس، اِجهو آيس. ٽپائيءَ تي رکُ“ بس ان جملي پوري ڪرڻ سان ئي بابا اکر چنيءَ ۾ منهنجي سامهون هو.

لفافو وٺي، سرسري نظر لفافي جي ائڊريس تي وجهي بابو پنهنجي ڪمري ۾ بند ٿي ويو. سالن کان سڀ ڪجهه ساڳيو هلي رهيو آهي. ساڳئي قسم جو رد-عمل ننڍپڻ کان جوانيءَ تائين مان اِهو کيل خاموش تماشائي بڻجي ڏسندو رهيو هوس. پر اڄ الائي ڪهڙي ديوانگي مون مٿان طاري ٿي ويڳوان ڄاڻي. ننڍپڻ جي سموري اُڻ-تڻ هن پل ۾ مونکان ڇا - ڇا ڪرائي رهي هئي.

مان بند دروازي جي ’ڪي هول‘ مان بابا جي هر حرڪت

فهرست

من پيو چاهي، ڀاڻي-ڪ-ڀاڻي بابا کي تنگ ڪندو رهان، جيستائين بابو چڙي. پر الائي ڪيئن مان دل جي ان ٻاراڻي حرڪت کي دٻائڻ ۾ ڪامياب ٿيس.

اڄ جو ڏينهن مون لاءِ ڏاڍو آنند مانڊ وارو ثابت ٿي رهيو هو. ڪاليج، ڪلاس، ڪتابن ۽ ڪئنٽين ۾ ڪٿي به من نه پيو لڳي. ڏهن ٻارهن سالن کان جا خواهش منهنجي اچيتن من ۾ دٻيل هئي، ان هرڪر کي مان، دٻائڻ ۾ بلڪل ناڪامياب ٿي رهيو هوس. آخر گهر وڃڻ جي خيال سان ٿوري راحت محسوس ٿي.

گهر آيس. امان چيو، ”آئين پٽ، مان به ستسنگ ۾ پئي وڃان“ امان هلي ويئي. بابا نماشام جو واپس ورندو منهنجي اُٿڻ تڻ واري اندر کي ڪا خوراڪ ملي ويئي. بس مان ۽ اڪيلو گهر. سڌو رخ رکيم بابي جي ڪمري ڏانهن. بابا جي ڪتابن جي هڪ خاني کي ڪلف لڳل هو. ضرور ڪجهه هن خاني ۾ هوندو؟ چابيءَ جي تلاش شروع ڪئي. ڇڳو وقت ڳولهڻ ۾ لڳي ويو. آخر چابي لڌي. بابي جي پلنگ جي گاديءَ هيٺان خانو کوليو. چؤطرف سرهاڻ ڦهلجي ويئي چندن جي. ان خاني ۾ گلاب جو ڪي تازيون سڪل پنکڙيون پڻ پيون هيون.

مونکي ائين لڳڻ لڳو ڄڻ ته ڪنهن پوڄاگهر ۾ پرويش ڪيو هجي. خاني ۾ تمام سليقي سان ڪي خط الڳ الڳ بنڊلن ۾ ٻڌا پيا هئا. هر بنڊل تي ترتيبوار سال لکيل هئا. ساڳيا ئي اُهي رنگين لفافا، ساڳيا سهڻا صاف سترا اکر. سڳند ۽ هڳاءُ سان منهنجي سيتيل نسن کي فرحت ملي. پر مونکي انهن بنڊلن کولڻ جي همت ئي نه پئي ٿئي. ڪنهن ازغيبي شڪتيءَ منهنجا هٿ ٻڌي ڇڏيا هئا. ائين پئي لڳو ڄڻ ته مان ڪنهن مندر ۾ چوريءَ جي ارادي سان گهڙيو هجان! پر منهنجي من جي مستيءَ ۽ اُٿ تڻ مونکي همٿايو، هڪ

ڪي ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هوس. بابا خط پڙهندي - پڙهندي ڪڏهن گنيير، اصل ساهہ روڪي خط جو هڪ هڪ حرف پڙهي رهيو هو تہ ڪڏهن زيرلب مسڪرائي رهيو هو. الائي ڇو؟ مون دروازي تي نڪ نڪ ڪئي ۽ وري 'ڪي هول' مان بابا جي چهري جو جائزو ورتو. ائين پئي لڳو ڄڻ تہ بابا جي ڪنهن سماڏي ينگہ ڪئي هُجي. الائي ڇو؟ مون پاڻ کي هن شرارت تي هيسبيل محسوس ڪيو. "ڪير آهي؟ ڇا کپيئي؟"

"بابا مان آهيان، منهنجو ٽوال اندر رهجي ويو آهي. سنان ڪرڻو آهي. ڪاليج وڃڻ ۾ دير ٿي رهي آهي." مون وري بابا کي ڏٺو، بابي اهو لفافو گديءَ هيٺان ڪٽي لڪايو ۽ منهن تي* هٿ گهمائي چهري تي سهج ڀاوَ آڻي دروازو کوليو.

مان بہ بابا کان گهڻ ٿوروئي هوس، اهڙي شڪل ٺاهيم ڄڻ تہ ڪجهہ ڄاڻان ئي نہ، اندر هيڏانهن هوڏانهن نظر ڦيرائي چيم، "ساري بابا، هن ڪمري ۾ تہ ٽوال ڏسڻ ۾ نٿو اچي. ڳولهيان ٿو" ۽ ڪمري مان ٻاهر نڪري آيس. بابا وري جهٽ ڪٽي دروازو بند ڪيو.

بابا جي اِها عادت مونکي اميءَ ننڍي هوندي کان ٻڌائي ڇڏي هئي تہ بابا جڏهن ڪهاڻيون-ناول يا ڪجهہ لکندو پڙهندو آهي تہ ڪمري جو دروازو بند ڪري ڇڏيندو آهي. منهنجيءَ اڻ پڙهيل امان کي بابا جي ودوان ۽ پڙهيل لکيل هئڻ جو ڏاڍو فخر محسوس ٿيندو هو. اسان ٻارن کي بہ چوندي هئي تہ بابا جڏهن ڪمري جو دروازو بند ڪري تہ ڪيس ڪڏهن بہ رُخنو نہ وجهندا ڪريو. مونکي اڻ پڙهيل معصوم جيجل جي ڳالهين جي ياد اچڻ لڳي ۽ سندس ڪيل تاڪيد بہ. پر اڄ تہ مونکي الائي ڪهڙيءَ ڪيڇل ڪنيو هو جو گهڙيءَ - گهڙيءَ

ڪنهن در ڪڙڪايو. اُٿيم امان واپس موٽي هئي. ”اڄ چو بتي نه ٻاري اٿيئي؟ اونڌهه ۾ نه پڙهندو ڪر. اکيون ٻاڙهيون ٿي ويون اٿيئي. اڃان بابهن نه آيو آهي؟ پنڌ ڪري ڪاني ٿي ويا آهن. نه صحت جو خيال ۽ نه عمر جو، منهنجي ڪير ٿو ٻُڌي؟“

مونکي امڙ جي ابوجهائيءَ تي رحم به اچي رهيو هو ته غصو به. بنان ڪنهن سوچ ويچار جي سوال روپي ٻاڻ منهنجي وات مان نڪتو، ”امان تون پڙهيلءَ چو نه؟“ ”پُٽ، گرمڪي ته ايندي اٿم. جڇي بئرسٽري ته ڪرڻي ڪونه هئم. گهر جي ڪم ڪار لاءِ پڙهڻ ڇا تمام ضروري آهي؟ پر تون اڄ چو ٿو پڇين؟“ مان پريشان ٿي پيس. ”بس ائين ئي، امڙ نُنهن به اڻ پڙهيل وٺندينءَ يا پڙهيل - لکيل؟“ امان کلي ويني ”نُنهن ته تنهنجي پسنديءَ جي هجي“ ۽ هوءَ رنڌڻي جي ڪم ڪار کي لڳي ويئي. مون من ئي من ۾ چيو، ’امڙ پڙهيل هجي ها ته......‘ اهو ويچار اڌ ۾ ئي رهجي ويو جو بابا به اچي ويو هو.

اڄ مون پنهنجي ڊبل ڪراس بابا کي الڳ ائنگل سان ڏٺو. پنهنجيءَ عمر کان اٺ - ڏهه سال ننڍو لڳندڙ، خوبصورت جسم ۽ شڪل جو مالڪ بابا، جنهن جي هر ڳڻ تي مان رشڪ ڪندو هوس. اڄ مونکي تمام هوشيار، بي وفا ۽ چالباز نظر اچڻ لڳو. اصل ولين، فلمي ولين نظر اچڻ لڳو. هميشهه وانگر امان بابا جي دستوري گفتگو شروع ٿي. ”چانهه ته پيئار ڀاڳوان. تنهنجي هٿ جي ٺهيل چانهه پيئڻ جي ڪري ته مان ’سدا جوان‘ نظر ايندو آهيان.“ امان لڄ وچان ٻاڙهي ٿي ويئي. هن عمر ۾ به لڄ کان لعل ٿيندڙ شرميلي امڙ بيحد سندر، نوُراني ۽ تيجسوي نظر اچڻ لڳي. ”شرم نٿو اچيوَ، پُٽ جوان ٿيو اٿوَ، نانا به ٿيا آهيو. اڃان تائين اهي

جهونو بنڊل ڪنيم ۽ ان مان هڪ خط ڪڍي ورتم.

خط هڪ پريم پتر هو جنهن ۾ سڪ جو اظهار، جنم-جنم جو ساٿ وغيره وغيره لکيل هو. هينان هڪ استريءَ جو نالو ۽ هڪ فوٽو بہ. جادوءَ پريو معصوم ۽ پوتر مهانڊو، منهنجي هٿ مان فوٽو ڇڏائجي ويو، ۽ اُن وقت ئي ڪنهن گهر جي گهنڊڙي وڄائي. مان تمام گهڻو ڇرڪجي ويس، هٿ پير ڳڱرجي ويا. تڪڙ - تڪڙ ۾ اهو خط اُن بنڊل سان ٻڌي دروازو کولڻ ڀڳس. دل ڏڪ ڏڪ ڪرڻ لڳي. شال بابا نہ هجي. ائين ڇو محسوس ٿيو ڪو منووگيان جو ماهر ئي ٻڌائي سگهي ٿو.

دروازو کوليم. ڌوبي هو. مون اُن کان ڪپڙا وٺي رکيا. دروازو بند ڪيم. شرير مان طاقت موڪلائي وئي هئي. بستري تي ڦان ٿي ڪري پيس. بس خيال..... ويچار..... بابا ۽ پرناريءَ سان ڦاٿل ؟؟؟

منهنجي امڙ، معصوم، اڻ پڙهيل، پتورتا، وشواسي. بابا کي اُتم ۽ آدرشي پتي سمجهي هوءَ سڄي زندگي ڪاٽي رهي آهي. منهنجو بابا سڄي عمر امڙ جي جذبن کي ٺڳي رهيو آهي. مڪار اِنسان! وات مان ازخود نڪري ويو. عمر جي هن حصي ۾ بہ امڙ ۽ اسانکي ٺڳيندڙ منهنجو پيءُ. جوانيءَ ۾ منهنجي امڙ منهنجي عاشق مزاج بابا کان ڇا-ڇا نہ سٺو هوندو. اُف! اُن خط کي نہ، ڄڻ تہ مون ڪنهن جوالامکيءَ کي ڇهيو هجي.

خيالن جي وهڪري کي موڙڻ لاءِ ڪتاب کڻي پڙهڻ وينم. اکين اڳيان ور-ور اُها لکاوٽ. خط احمدآباد مان آيل هو. منهنجو چاچو بہ تہ اُتي رهندو آهي. بابا ٻين - ٽئين مهني اُتي ويندو رهندو آهي. ضرور هن سان گڏجڻ ويندو هوندو. شايد بابا جا بہ گهر هجن ۽ بہ ڪٽنب. اِن خيال سان ئي منهنجو من ڪراهت سان ڀرجي ويو.

خط ۾ لکيو اٿوَ تہ اهو منهنجو احسان آهي، مونکي نہ وٽيو..... ڊونيشن لاءِ پئسا برابر مون ڏنا پر محنت تہ تنهنجي پنهنجي جي آهي. تنهنجو پُٽ منهنجو پُٽ نہ ٿيو ڇا؟ ٻارهان سال ٿيا هڪ ٻئي کي ڏٺي، گهر گرهستيءَ جي چڪر ۾ خبر ئي نہ پئي آهي تہ سال پکين وانگر ڪيئن اُڏاميا. منهنجين ٻن ڌيئرن جي شادي بہ ٿي ويئي. هاڻي ڏاڍي اڪيلائپ پئي محسوس ڪيان. خاص ڪري صحت نيڪ نٿي رهي. ڪاش! مونکي بہ هڪ پٽڙو هجي ها! نُنهن هجي ها! تہ ڪا آس هجيم ها! ٻاڳين پريو آهين. پُٽ هٿان اگني نصيب ٿيندءِ. طبيعت نيڪ نٿي رهي ۽ اڪيلائپ جي ڪري من سُست ٿي ويو آهي.

وڌيڪ خط پڙهڻ جي طاقت مون ۾ ڪونہ رهي، اکيون آليون ٿي ويون، شرمسار..... پشيمان..... گناهہ گار مان! عبادت ۾ وڳهن وجهندڙ..... بس، بس! سالن جا سال هڪ ٻئي کي ٻنان ڏٺي. گرهست جي گاڏي ڪاميابيءَ سان هلائيندي..... هيتري پنهنجائپ! هيتري شرڌا! قربانيءَ جي ڀاونا! منهنجو من پنهنجي بابي لاءِ ۽ ان اڻ ڏٺل ناريءَ لاءِ شرڌا سان ڀرجي ويو ۽ سنيہ جي ڀاونا پئدا ٿي ويئي. هيءُ پيار آهي يا پوڄا؟ اڄ مان انجنيئر بہ هن جي ڪرپا سان ٿيو آهيان.

وڌيڪ خطن پڙهڻ جي طاقت مون ۾ نہ رهي. هڪ ڊارمڪ گرنٽ وانگر سڀ بنڊل ڊراور ۾ رکيا.

اُن ڏينهن ڪانپوءِ اُهي رنگين لفافا جڏهن ڪڏهن بہ منهنجي هٿ ۾ ايندا هئا تہ منهنجو چهرو بابي جي نوُراني مکڙي کي ڏسي چمڪندو هو.

ڪئلينڊر ڪروٽ بدليندو رهيو ۽ بابو، ڏاڏو بہ ٿي ويو.

هڪ ڏينهن ٽپالي تار هٿ ۾ ڏني..... مون تار کولي، احمدآباد مان آئي هئي، هن جي گهوٽ جي، بابي جي نالي.

ڳالهيون نٿا ڇڏيو" هلڪو موڙو ڏيئِي ڪلندي مرڪندي امان هلِي ويئِي. بابا اڄ مونکي نقلِي - نقلِي نظر اچڻ لڳو. دل ۾ چيم، 'ڊبل رول.'

هيل تائين مان پاڻ جيڏن سان بابا جي خوب تعريف ڪندو رهندو هوس. بابا ۽ امڙ جو پيار مون لاءِ آدرش هو. بابا جي شخصيت، گرهست جيون جي ڪاميابِي، ڄاڻ، گيان مونکي بيحد متاثر ڪندا هئا. مان پاڻ کي بابا جو مريد سمجهندو هوس. بابا جا نيم، اسر جو اُٿڻ، ڪسرت ڪرڻ، ٿامي جي لوٽيءَ ۾ پاڻِي پيئڻ، سڊول ڪسرتِي بدن، سٺِي پوشاڪ پائڻ جو ڏانءُ، سندس تيزفهمِي، سئگل جا گيت تمام مٺِي آواز ۾ ڳائڻ، هر وشيه ۾ دلچسپِي ۽ ڄاڻ، چقمق جيان مونکي هن جي شخصيت ڏانهن ڇڪينديون هيون. پر منهنجو بابا پراستريءَ سان چڪر پيو هلائي، هيترن سالن کان. قصور منهنجي بابي جو نه هوندو. ان اِستريءَ ئِي منهنجي همدرد ۽ سٺِي سياڻُ واري بابي کي، ڇل-ول سان هرڪايو هوندو.

بس اِها ئِي خواهش رهجِي ويئِي اٿم، موقعو پائي سڀ خط پڙهان، حقيقت ڄاڻان، پوءِ ان استريءَ کي دپ پريو خط لکان. "هئڙيءَ وهيءَ جو شخص، جوان پُٽ ۽ پرڻيل ڌيءُ جو پِتا آهي. جو نانو به آهي ته هڪ ڏينهن ڏاڏو به ٿيندو، اِن شخص کي گمراهه ڪرڻ جو حق توکي ڪنهن ڏنو؟"

بئي ڏينهن بس لڳِي ويس موقعي جي تلاش ۾ ته ڪڏهن گهر ۾ اڪيلو ٿيان ۽..... ۽ پنهنجي پتڪيل من کي شانت ڪيان..... هڪ به ڏينهن موقعو نه مليو ۽ جڏهن تز موقعو مليو ته جهٽ ڪبٽ جو خانو کوليو ۽ بنڊل ۾ اڻ ٻڌل خط جو ٻه-ٽي ڏينهن اڳ آيو هو، اهو ئِي پڙهڻ وينم. تانپرچ ان خط جو اهو هو ته ڪڪو انجنيرنگ جي پڇاڙيءَ واري سال ۾ پهتو آهي، اهو پڙهِي خوشِي ٿِي. پورهيا سجايا ٿيا.

چڪرويوهہ

مونيڪا جڏهن پنهنجي سيٽ تي اُتي ويٺي ته مان
وائڙي ٿيس. چاڪاڻ جو ڇڱو وقت بيهڻ کانپوءِ بس ۾ اسان
ٻنهي کي ويهڻ لاءِ سيٽ مليل هئي. مون ان بس جي سيٽ
ڏانهن نهاريو جتان هوءَ چڙهي ۽ وياڪل ٿي اُتي ويٺي هئي.
ٽيويهن - چوويهن سالن جو هڪ ڇوڪرو اُتي ويٺل هو، جو پنهنجن
خيالن ۾ ئي گُم ٿي لڳو. هو دريءَ کان ٻاهر نهاري رهيو
هو. لڳو پئي اُن عمر جو پٽ مونيڪا ديديءَ کي هجي ها!
هو مونيڪا جي ردعمل کان بلڪل اڻ ڄاڻ پنهنجن ئي پورن
۾ پيو لڳي. مونيڪا اشاري سان ڏيکاريو ته اهو ڇوڪرو ڪيس
ڇُهڻ ۽ تنگ ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو.

چار پنج منٽ گذريا ته وري مونيڪا جو آواز آيو، ”سريتا،
اچ ته اينڊز اسٽاپ تي لهي پئون.“ هوءَ آس - پاس بيٺل
مردن ڏانهن خونخوار اکين سان نهاري رهي هئي. ڄڻ ته
سڀ مرد ڪيس ڪجهه ڪائي وڃڻ جي سازش ڪري رهيا هئا.
مون هن جي ڳالهه مڃڻ ۾ ئي پنهنجي سلامتي سمجهي. مان
من ئي من ۾ سوچڻ لڳيس ته ۵۵ سالن کي ٻه پار ڪندڙ
مونيڪا هيءُ غيررواجي وهنوار ڇو ڪري رهي آهي؟ هوءَ اُتاولي
ٿي ڳالهائيندي پئي ويئي. ”مان انهن مردن جي ذات کي
خوب سڃاڻان“ ۽ هوءَ ٽيستائين مردن جون بُرايون ڪندي رهي
جيستائين اسين اچي پنهنجيءَ مقرر ٿيل جڳهه تي پهتيوسين.

مونيڪا سان منهنجي ملاقات پهريون دفعو عجيب نموني
ٿي هئي. مان شام جو ڪجهه خريد ڪرڻ ۽ پنڌ ڪرڻ جي

هوءَ گذاري ويئي. انتم اِچا هئس تون سندس ارٿيءَ ۾ شامل ٿين، جلد روانو ٿيِ. منهنجا هٿ-پير ٿڌا ٿيِ ويا، تار کڻي بابي جي ڪمري ۾ ويس. دروازو مون بند ڪيو ۽ تار بابي جي هٿ ۾ ڏنيِ. شينهن مڙس، ٻارن وانگر روئڻ لڳو. آواز ٻڌي، امان به در کڙڪايو، "پُٽ ڇا ٿيو؟....." مون بابي کي ڀاڪر ۾ ڀري سانت ڪرائيِ پوءِ..... دروازو کوليو ۽ امان کي ٻڌايو ته "بابي جو جگري دوست احمدآباد ۾ گذاري ويو آهي. تڪڙ ۾ منهنجا ۽ بابي جا ٻه ٻه اچا وڳا وجهيِ، جلد ٻئگ ناهي ڏي، اسان ٻنهي کي وڃڻو آهي.

بابا مون ڏانهن وائڙن وانگر نهارڻ لڳو. مون سندس ڪلهي تي هٿ رکيو ۽ ڇاتيءَ سان لاتو ڇڄڻ تهن جو درد چوسي کڍڻ جي ڪوشش ڪيم. سڄي سفر ۾ بابي ڪجهه به نه ڪڇيو.

اُتي پهتاسين. مون اُن ديويءَ جو درشن ڪيو، پير ڇهيا. بابي کي سهارو ڏيئي مکه درشن ڪرايو. هن جي پٽيءَ ۽ بابا هڪ ٻئي کي ڀاڪر ۾ ڀري پرچاڻي ڏنيِ. ساڳيو ٿي ڏنگه وڇوڙي جو ٻنهي جي دل ۾، هڪ پائي به نه پاتو ٻئي نه پائي به گهٽو ڪجهه پاتو..... ڪيڏو نه تفاوت هو ٻنهيِ ۾. ائين پئي لڳو ٻنهي جيِ پهرين ملاقات نه هئيِ..... صدين کان هڪ ٻئي کي سڃاڻن.

ڇڪيا کي اگنيِ مون ڏنيِ، ٻڳڙيون ڪري روانا ٿياسين، گاڏي پنهنجي شهر ۾ پهتيِ. سامان ڪنيو، بابا کي چيو، "اُٿو، پنهنجو شهر اچيِ ويو." بابا جون اکيون الائي ڪٿي نهاري رهيون هيون:

مون بابا کي ڀاڪر ۾ ڀري اُٿاريو ۽ بابا کي چيو، "ايشور جي رضا تي راضي رهڻ ئي زندگيِ آهي. آهي نه؟"

۽ بابا ڪنڌ سان 'ها' ڪئيِ.

۾ پنهنجن ئي پورن ۾ رهڻ ۽ ان بهاني گهر لاءِ پاڇيون وٺي اچڻ مونکي بيحد وڻندو هو.

مونيڪا جي روز-روز اچڻ سان، سڄو گهر ڏانوانڊول ٿي ويو. ڪنهن به ڪم کي مان مقرر ڪيل وقت نه پئي ڏيئي سگهان. ٻار پريشان، گهر گندو، مطلب ته سڀ اُلٽو سلٽو ٿيڻ لڳو ۽ آخر مون فون ڪري کيس چيو، ”مونيڪا، دل ۾ نه ڪجاءِ، ٻارن جا امتحان ويجها آهن، ٻه هفتا ڪن مهرباني ڪري مون وٽ نه اچ“ ۽ هُن اها ڳالهه قبول ڪئي.

انهن ڏهن ڏينهن ڪانپوءِ منهنجيءَ ڌيءُ جنهن حالت ۾ کيس ڏٺو، اُن منهنجي من کي رجائي ڇڏيو. ميرا ڪپڙا، چهرو زرد، شرير پي تڏيس، جڻ ته پاڻ سان ڳالهائيندي پئي ويئي. منهنجيءَ ڌيءُ کي به نه سڃاتائين ۽ سندس ساهيڙين مونيڪا کي پاڳل يا بدحواس عورت سمجهي کِليو.

الائي ڇو؟ اهو سڀ ڪجهه ٻڌي، هن لاءِ منهنجي من ۾ بيحد همدرديءَ جو جذبو جاڳيو. مهيني - ڏيڍ ۾ هن مونکي ڪو خاص شڪايت جو موقعو نه ڏنو هو، پر ڪڏهن ڪڏهن مونکي سندس عجيب وهنوار نارمل نه لڳندو هو. ٻه ٽي دفعا هن اهو وهنوار دهرايو هو.

ڪنهن دڪان تي اسين جي شاپنگ ڪرڻ ويندئون هيوسين ته دڪاندار کي عجيب آواز ۽ اسٽائيل سان هوءَ چوندي هئي، ”هيءُ ڇا ٿا ڏيکاريو؟ هيءَ شيءِ ته ڪنهن ڪشور اوستا واريءَ کي سونهندي. مان ڪشوري (Teenager) ٿورو ئي آهيان.“ دڪاندار اُن جملي چوڻ واريءَ ڏانهن فطرتي طور ضرور نهاريندو. ڪو چالاڪ دڪاندار مرڪي چوندو هو، ”پيڻ توهان ايڏا وڏا نٿا لڳو.“ ته سندس چهرو ٻهڪندو هو ۽ هوءَ اُن دڪاندار وٽان خريداري ڪندي هئي. مان سندس ان ڳالهه تي ناراض به ٿيندي هئس. پر هن دليل ڏيندي چيو هو، ”مونکي هو نٽدين

خيال کان گهر مان نڪتي هئس ۽ فوٽ پاٿ تي هڪ عورت کي پاڻ ڏانهن لڳاتار گهوريندي ڏٺم. وچولي قد، سانوري رنگ، سندر اکين واري، سنهري، هلڪي رنگ جا ڪپڙا پهريل، هٿ ۾ به سونيون چوڙيون، ڳلي ۾ ننڍو منگل سوتر پيل. هن اڳرائي ڪندي چيو، ”هئلو! مان مسز مونيڪا آهيان. توهانجا وار تمام سُٺا ڪٽيل آهن. توهان ڪٿان وار ڪٽايا آهن؟ ڇا توهين وقت ڪڍي مونکي وٺي هلندا؟“ مون صاف دليءَ سان ڪيس پنهنجي بيوٽي پارلر جو نالو ٻڌايو ۽ ڪيس ائڊريس ٻڌائي. هن چيو، ”مان هن شهر ۾ نئين آيل آهيان، چند مهنا ٿيا آهن، هن شهر ۾ آيا آهيون. منهنجو گهوٽ هڪ فئڪٽريءَ ۾ وڏو عهدي تي آهي. هلندا مون سان گڏ سياڻي؟“ ۽ مون ’ها‘ ڪئي.

اهڙي نموني هن پهرين ملاقات ۾ ئي منهنجي گهر، گهر جي ڀاتين، پاسي وارن، نوڪرن، منهنجيءَ نوڪريءَ ۽ منهنجو روزانو ٽائيم ٽيبل ڄاڻي ورتو.

ٻئي ڏينهن مقرر ٿيل وقت، ٺيڪ پنجين بجي منهنجي گهر اچي پهتي. پر هاڻ هوءَ روز به روز ڪو نه ڪو ڪارڻ ٻولهي، منهنجي گهر اچڻ لڳي ۽ هي ته ڏيکار، هوُ ته ڏيکار ڪندي لڳ ڀڳ روز اچڻ لڳي.

مان نوڪري ڪندڙ، صبح جو ڇهين بجي گهر مان نڪري منجهند جو ٻين - اڍائي بجي گهر ۾ پهچي، مشغولين جي منهن پوندي هئس. گهر ۾ اٺون نائون درجو پڙهندڙ ٻه ٻار. سندن کاڌي پيتي، هوم ورڪ ڏسڻ، سندن ڳالهيون ٻڌڻ ۽ روزمره جا سندن مسئلا سلجهائڻ، اُن سان گڏ سڄي گهر جي کاڌي پيتي جو بندوبست ڪرڻ، سڄي گهر گرهستي ايمانداريءَ سان سنڀالڻ. نوڪري ڪرڻ کانپوءِ مشغول وقت کان ڇوراڻيل پل، مون لاءِ بيحد ملهائتا هوندا هئا. شام جو اڪيلي پنڌ ڪرڻ

۽ سھڻين پينرن لاءِ گھاٽي رنگ جا، ريشمي ۽ اُڇا. هميشه
مونکي عمر جو احساس ڏياريندي هئي. تون وڏي آهين. ننڍين
پينرن کي ڇوڙڻ - ماٽڻ ڏي، پر من ئي من ۾ مان اهي قربانيون
ڪرڻ لاءِ تيار نہ هئس. منهنجيون ٻئي پينرون اُڇا - سُنا ڪپڙا
پائي شهزاديون لڳنديون هيون ۽ مان اُجهاميل ۽ وساميل. نتيجو
مونکي جيڪي ڏسڻ ايندا هئا اُهي منهنجين پينرن کي پسند
ڪندا هئا ۽ ٻنهي ننڍين پينرن جي شادي بہ مونکان اڳہ
ٿي ويئي. مونکي خوبصورت عورتن کان چڙ آهي، هو سڀ
ڪجهہ کسي وٺنديون آهن.'' مان سندس ويچار ٻڌي ڪجهہ
ڇوڙ چاهيو پي تہ در تي گهنٽي وڳي. گهر ۾ اونڌهہ لڳي
پيئي هئي. بتي ٻاري، منهنجو گهوٽ گهر ۾ آيو ۽ مونکي
ماني رڌڻ ۾ بہ دير ٿي ويئي هئي. تڪڙ ۾ مونيڪا کان
موڪلايو. پر من ئي من ۾ مون اهو فيصلو ڪيو تہ مونيڪا
هڪ منووگيان جو وشيہ آهي جنهن جو اڀياس مان ضرور ڪنديس
۽ سندس باري ۾ وڌيڪ ۽ وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪرڻ جو چاهہ
مون ۾ پيدا ٿيو.

چنڇر جو ڏينهن هو. مان پنهنجي روزاني ڪم ۾ ۽
هميشه وانگر ويچارن ۾ ٻڏل هئس. فون جي گهنٽي وڳي.
مان پنهنجن خيالن کان يڪدم ٽپو ڏيئي ٻاهر نڪري آيس.
مونيڪا جو ئي فون هو. سندس آواز ۾ ڏڪٽي هئي، ”سريتا،
جلدي گهر اچ. مونکي تنهنجي سخت گهرج آهي'' ۽ هن
پنهنجي گهر جي ائڊريس ڏني. سندس آواز ۾ ڪجهہ اهڙو
هو، جنهن منهنجيءَ دل کي ڇُهيو. سڀ ڪم ڇڏي، گهوٽ
کي فون تي اطلاح ڏيئي، مان سندس گهر پهتس.

گهر جو دروازو هن ئي کوليو. هوءَ تمام ٿڪل - ٿڪل ٿي
لڳي. ٻئي صوفا تي ويٺيوسين ۽ مون کانئس حال احوال پڇڻ
شروع ڪيو. هوءَ تمام اُداس ٿي لڳي. شاريرڪ طرح هوءَ نيڪ

نيٽين جون شيون ڇو ٿا ڏيکارين؟'' مون هن کي سمجهائيندي چيو، ''تون هنن کي اهو ته Suggest ڪري سگهين ٿي مون کي جدا رنگ ڏياريو، ننڍيون نازڪ ڦليون ڏيکاريو. هر ڳالهه ۾ عمر جو ذڪر ڪرڻ نيڪ نٿو لڳي. هر ڪنهن انسان جو کائڻ، پيئڻ، پائڻ جي پنهنجي شخصي پسندي هوندي آهي. هر ڳالهه ۾ عمر کي ٽنگڻ يا پنهنجين پسندين جو ليڪچر ڏيڻ غيرواجبي ۽ غيرشانائتي ڳالهه آهي.''

مونيڪا شايد بحث ڪرڻ جي موڊ ۾ هئي. چيءِ، ''ڪي زالون گهاٽي رنگ وارا، چمڪيلا، ريشمي ڪپڙا ۽ عجيب زيور پائينديون آهن. عمر کي وسارڻ جي ڪوشش ڪنديون آهن. مان اُنهن زالن مان نه آهيان ۽ مونکي اُنهن عورتن تي خوب غصو ايندو آهي.''

سندس دليل ٻڌي مونکان وڏو ٽهڪ نڪري ويو. ''تون پنهنجي شخصي پسندي ٻين تي ڇو ٿي مڙهڻ چاهين؟ توکي ڪنهن اهو حق ڏنو آهي؟ ۽ توکي من ۾ نه ٿئي ته هڪ ڳالهه ٿي چوانءِ، ٻڌ. تون انهن سيني زالن کان وڌيڪ عمر وسارڻ جي ڪوشش ۾ آهين. اڇن وارن کي ڪارو يا برائون ڪري ڇڏڻ. هڪ به اڇو وار ڏسڻ ۾ نه اچي اُها ڪوشش، بيوٽي پارلر ۾ وڃڻ، مالشون ڪرائڻ ۽ ناز نخرن سان ڳالهائڻ ڇا اهو سڀ عمر کي وسارڻ جي ڪوشش نه آهي؟ صرف ڪپڙن جي رنگن ۾ اٽڪي پيئي آهين.''

هڪ پل لاءِ هن جو چهرو وسامي ويو ۽ آهستي آهستي هوءَ آئيني جي اڳيان بيني ۽ مرجهايل چهري سان هن ٻڌايو، ''سرينا تون سڀ سچ ٿي چوين. ننڍي هوندي کان هڪ سٺي آهي جا چيبل آهي سيني ۾. اسين ٽي ڀيئر هيوسين. مان سڀ کان وڏي، ٻه ننڍيون ڀينرون. مان صاف رنگ جي نه هئس. ممي منهنجي لاءِ هلڪي رنگ جا ڪپڙ آڻيندي هئي

ڪونهي. مان ڇا ڳالهايان؟ مونکي اهي ڳالهيون وڻن ئي نہ'' هن دهرايو ۽ غصي وچان سندس شرير ڪنبڻ لڳو. وشيہ بدلائڻ لاءِ، مون پنهنجي پرس مان هڪ بوهيچٽن جي پڙي ڪڍي کيس آڇيندي چيم، ''اڄ تہ کائون''. هن اُن پڙيءَ کي پري هٽائيندي چيو، ''مان ٻارن وانگر پڙين ۾ بوهي چٽا کائڻ پسند نہ ڪندي آهيان. هن عمر ۾ سونهين ٿو؟'' هن حقارت وچان بوهي چٽن کي ڏسندي چيو. مونکي من ئي من ۾ خوب غصو آهي. سوچيم، 'اڇي ويئي وري عمر تي، هاڻ ڇا ڳالهايان؟ جنهن ۾ عمر نہ اچي، ٻار ۽ گهوٽ بہ نہ اچي. ڪي لڪل ڏنگ آهن جي کيس لڳن ٿا، انهن وشين تي. خير، ٿورو وقت هيڏانهن هوڏانهن جون بي مطلبي ڳالهيون ڪري مون کانئس رخصت ورتي.

گهر ۾ اچڻ سان ئي وري مان، روزمره جي مشغولين ۾ گُم ٿي ويس. ڪي ڏينهن منهنجي نٽان بہ ٻارن سوڏي مون وٽ رهيل هئي ۽ مان پنهنجي لاءِ بہ چند گهڙيون حاصل نہ پيئي ڪري سگهان. مس اڄ موڪل جو ڏينهن مليو ۽ ٻارن سان بہ بي اوني ٿي ٽي.وي. ڏسي رهي هيس. دروازي تي گهنٽي وڄڻ جي بدران زور سان ڪوئي نڪ نڪ ڪري رهيو هو. آواز تمام زور سان هو، منهنجيءَ ڌيءُ اُٿي دروازو کوليو.

بدحواس مونيڪا گهر ۾ داخل ٿي. هن منهنجو هٿ پڪڙيو ۽ اندرين ڪمري ڏانهن گهلڻ لڳي. مون ٻارن کي اِشارو ڪيو تہ اُتي ئي ويٺا هجن. هوءَ گهليندي مونکي ڪمري جي دريءَ وٽ وٺي آئي ۽ رستي طرف اِشارو ڪندي چيائين، ''ڏس، هي گندا مرد، منهنجي پٺ وٺي رهيا آهن ۽ مونکي ڏسي گندا اشارا ڪري رهيا هئا. مان سهٽي ۽ نٺي جو ٿي لڳان.'' مون کيس ڏونڌاريندي چيو، ''مونيڪا هي تہ ننڍا ڇوڪرا آهن. جي توکي ٻار هجن ها تہ انهن جيترا هجن ها! توکي ڇو

هئي. پر جڏهن مون ڪائنس سندس باري ۾ پڇيو ته هُن چيو، ”صبح کان الائي ڇو من ڏاڍو گهبرائي رهيو هو، اصل آپگهات جا ويچار اچي رهيا هئا. اڪيلي - اڪيلي جو ويٺي آهيان.“ مون دنياداريءَ واري نوع ۾ پڇيو، ”تنهنجا ٻار ڪٿي آهن؟“ هن عجب وچان مون ڏانهن نهاري چيو، ”ٻار؟ مونکي ٻار ڪونهن. نه ئي ٻارن پيدا ڪرڻ جو شونق آهي. مونکي ته ٻار وڻن ئي ڪونه.“

سندس ويچار ٻڌي مان ڏڏي ويس. من ئي من فيصلو ڪري ورتم سندس شخصي زندگيءَ کي ڄاڻڻ جو. وايومنڊل ۾ هن جي ڪوڙي ڳالهائڻ جي ڪري تناو محسوس ٿيڻ لڳو. سو اهو گهٽائڻ لاءِ مون وڌو تحڪ ڏنو ۽ چيم، او. ڪي.! مونيڪا چانهه ٻه نه پيئارينديءَ؟ پاڻي ته گهٽ ۾ گهٽ ڪپي، ڪچن ڪٿي آهي؟ مان پاڻ ئي پاڻي پري - اچان.“ هن چرڪ پري ’ساري!‘ چيو ۽ پاڻ ڪچن ۾ هلي وئي.

مون ٿوريءَ وقت ۾ سندس سياڻ، پسندي ۽ خيالات ڄاڻڻ جي خيال کان، هال جو جائزو ورتو. سڀ کان وڌيڪ مونکان چڙڪ نڪري ويو جڏهن ويڊيو اڳيان رکيل ڪجهه ويڊيو ڪئسيٽ ڏٺا. اُنهن مان گهڻا ئي فاحش هئا. ٽيبل تي رکيل مئگزنون به ڪجهه اهڙيون ئي هيون.

چانهه پيئندي مون ڪائنس خانگي سوال پُڇڻ شروع ڪيا. جنهن مان خبر پيئي ته سندس گهوٽ گهڻو ڪري فئڪٽريءَ جي ڪم سان گهر کان ٻاهر رهندو هو. فئڪٽريءَ ۾ نوڪري ئي اهڙي هئس. پنهنجيءَ وانديڪائيءَ جو وقت هوءَ ويڊيو ڏسي، مئگزنس پڙهڻ ۾ گذاريندي هئي. سندس ڪالونيءَ ۾ ڪابه استري هن جي ساهيڙي ٿيڻ جي لائق نه آهي. ڪارڻ پڇڻ تي هن ٻڌايو، ”سڄو وقت ٻارن ۽ گهوٽن جون ڳالهيون ڪنديون رهنديون آهن ۽ انهن ٻنهي وشين ۾ منهنجي دلچسپي

يڪساهي ايترو ڳالهائڻ ڪانپوءِ هوءَ ٿڪجي پيئي هئي. هن جون اکيون بند ٿيڻ لڳيون. اسان جون آرڊر ڪيل شيون ويٽر رکي ويو ۽ چپ چاپ مان آرينج جوس ۽ هوءَ ڪولڊ ڪافي جا ڍُڪ ڀرڻ لڳيوسين ۽ ختم ڪري ٻاهر نڪتيوسين.

ٻاهر نڪرندي ئي مون گجري وارو ڏنو. مونکي موگري جا اڇا سرهاڻ وارا گُل بيحد وڻندا آهن. ٻه گجرا ورتا، هڪ مون پاتو ۽ هڪ ڪيس پائي ۽ تمام پاٻوه مان ڏانهنس نهاريم. سندس اکين ۾ ڳوڙها اٽڪيل هئا، جن کي اکين اندر لڪائڻ جي هوءَ بي حد ڪوشش ڪري رهي هئي ۽ هن منهن ٻي طرف ڪري ڇڏيو. مون هن کي هلڪي ڇهنڊڙي پائيندي، شرارتي نوع ۾ چيو، ”نه پتيءَ جو پيار حاصل ڪرڻ لاءِ تو هيترا يتن ڪيا؟ شاباس! هن عمر ۾ ٻه..... خير تون ٻه نه ساوتري تينءَ جو ستيوان حاصل ڪيئه.“

منهنجي پيار ڀريءَ ڳالهه جو اثر ٻه الائي هن تي کهڙو پيو جو هن جو منهن ڳاڙهو ٿي ويو ۽ لرزندي چوڻ لڳي، ”مان ڪجهه ٻه وڃائڻ نٿي چاهيان. حاصل ڪرڻ ٿي چاهيان. مونکي ديا ۽ همدردي نه کپي. ورهايل پتي نه. پر سمورو، من ۽ تن سان صرف مونکي چاهيندڙ. پر الا! سريتا ائين نه ٿيو“ ۽ هن جي اهڙي حالت ڏسي مان گهبرائجي ويس ۽ يڪدم آٽورڪشا سڏائي ۽ تورو سهارو ڏيئي کيس اندر داخل ڪيو ۽ کيس چپ ڪري ويهڻ جو اشارو ڪيو. هڪ ڏاهي ٻار جيان هن منهنجو چيو مڃي وڦلڻ بند ڪيو، پر ڦٿڪندي ۽ لڇندي رهي. مون سندس ڪنڌ پنهنجي ڪلهن تي رکيو ۽ آهستي آهستي مٿي تي آڱريون ڦيرائڻ لڳس، هن کي تورو آرام ۽ آٿت اچي رهيو هو.

گهر اچي مون کيس اندر ڪمري ۾ ليٽايو. پاڻي پيئاريو، گرم ڪافيءَ جو اڌ ڪوپ پيئاريو. هن اکين ئي اکين ۾

چيڙائيندا؟ تو ڏانهن ڇو نهاريندا؟ جڏهن هنن جون هم عمر ڇوڪريون رستي تي گهمي رهيون آهن. مونيڪا هنن ڇوڪرن جي نظر ۾ تون سندن ممي يا وڏي آنٽي آهين. هو ته پنهنجي ئي موڄ ۾ مگن ڳائيندا پيا وڃن.''

هڪ پل ۾ هن جو چهرو وسامي ويو ۽ هميشه وانگر آئيني ۾ پاڻ کي ڏسڻ لڳي، ڄڻ ته پاڻ کي سڃاڻڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي. مون ڪمري جو دروازو بند ڪري ڇڏيو، متان ٻار اسانجي گفتگو ٻڌن. ٿورو وقت آسائش ۽ آرام ڪرڻ ڪانپوءِ هوءَ هلي ويئي. مون لاءِ سوال، اُڻ تڻ ۽ هن جي باري ۾ سوچڻ لاءِ مجبور ڪري. هڪ ضد پئدا ٿيو منهنجي من ۾ 'هُن کي سمورو ڄاڻڻ جو'.

ٿورن ڏينهن ڪانپوءِ مونيڪا ۽ منهنجي گڏجاڻي هڪ چمپلن جي دڪان تي ٿي. خريداري ڪري اسين پاسي واري هڪ سانتيڪي ريسٽارنٽ ۾ گهڙي ويٺاسين. ڪولڊ ڊرنڪس جو آرڊر ڏنوسين. مون ڪانئس سوال پُڇي ورتو، ''تنهنجو گهوٽ گهڻو ڪري غائب ڇو ٿو رهي؟ اهڙي ڪهڙي نوڪري؟ اهڙي ڪهڙي مجبوري آهي؟''

''مان اڌوري عورت جو آهيان! مون گهڻائي علاج ڪرايا پورٽنا پائڻ لاءِ، ٻار منهنجي گهوٽ کي به وڻندا آهن ۽ مونکي به. پر مان هن جڏي جسم کي ڇا ڪيان؟ ڦڪيون، علاج، دعائون وٺرت ويون ۽ ڏڍ پئسا به. مون ته ممتا جو در بند ڪري ڪلف چاڙهي چاٻي ڦٽي ڪري ڇڏي ڪنهن سمنڊ ۾ ۽ گهوٽ کي وس ۾ رکڻ لاءِ شرير کي سجايم، سنواريم، جاڳايم. رچنا نه ڪندڙ هن شرير کي مينڪا بڻايم. منهنجي چال، شڪل، آواز، گهر جي وايومنڊل ۾ واسنا سمائجي ويئي. جيئن منهنجو راڻو مون سان ريجهيل رهي. هو مونکي ڇڏي نه وڃي. هن عمر ۾ اهو سڀ ڪجهه مون لاءِ ڪيترو مشڪل ٿو سرڻنا!''

ان دؤر ۾ ئي سوينا توں مونکي ٻڌايءُ ۽ مان توکي ڇنبڙي پيس، هن عمر ۾ جاڳايل شريرَ، مٿل مَن، پڪڙيل آتما ڪٿي، مان پيئي پڪڪان، منهنجا ٻئي جهان ويا، نه هتان جي نه هُتان جي..... هي مرد.....'' بس پوءِ ته مونيڪا مرد ذات لاءِ..... ڏوڙيو وسائيندي رهي. 'مرد' اکر مان سندس اکيون خوفناڪ ٿي رهيون هيون. ڪو زلزلو اچي ويو، جنهن کي شانت ڪرڻ ۾ منهنجي همت به جواب ڏيئي بيٺي هئي. مون سندس ٿڌن ۽ ٻڳهڙيل پيرن کي مالش ڪرڻ شروع ڪئي. ڪمري جون دريون کولي ڇڏيون. ڀرپور هوا ملي کيس، پيو ڇا ٿي ڪري سگهيس مان؟ مون سندس مٿي تي هٿ گهمائڻ شروع ڪيا ۽ آهستي آهستي بلڪل سرگوشي ڪندي کيس شانت رهڻ لاءِ چوڻ لڳس. ''مونيڪا سويڪار ڪر. پنهنجي تنال مَن کي ٿڌو ڇنڊو هڻڻ جي ڪوشش ڪر. ڪٿي ڪا ننڍي وڏي نوڪري ڪري، مَن کي رماءِ. جيڪي ٿي چڪو اُن کي بدلائي نٿو سگهجي. ان جو اثر گهٽائڻ جي ڪوشش ڪر. تون ضرور ان حالت مان ٻاهر نڪرنديءَ، مونکي پڪ آهي، مان آهيان نه توسان.''

هن ڪنڌ ڏوليو ۽ ڦِڪي مرڪ مرڪي. اڌ ڪلاڪ کن هن کي پنهنجي گهر ۾ آرام ڪرائي مان کيس اڪيلي گهر ۾ اڪيلي ڇڏي آيس.

ڪجهه ڏينهن ڪانپوءِ مون کيس پنهنجي هڪ ڄاڻ سڃاڻپ واري ڊاڪٽر جي ڪلنڪ ۾ هڪ ننڍڙي نوڪري وٺي ڏني جيئن سندس چند ڪلاڪ مشغول گذرن، ٻر حال احوال پڇڻ مان خبر پوندي رهي، هوءَ پنهنجو مَن رمائڻ ۾ اسمرٿ ٿي رهي آهي. ڇهن پنجن ڏينهن کان هوءَ اُتي غير حاضر رهي ۽ گهر ۾ به جڏهن فون ڪيان پيئي ته ڪوئي کڻي نه پيو.

آخر مونيڪا ئي اچي پهتي منهنجي گهر. چهرو پيلو،

پڇان ٻُرو تہ نہ لڳندوَ؟'' مون چيو، ''بلڪل نہ.''

ديدي، هيءَ ڪنهن جي تصوير آهي؟'' مون بي اعتباريءَ سان هن ڏانهن نهاريو. هن جي اکين ۾ معصوميت هئي،..... منهنجي وات ۾ جڻ ڪوڙاڻ پرجي ويئي، سنڌي ۽ سنڌيت جي نالي تي. پر ظاهري مرڪندي چيو، ''لعل سائين، جهولي لعل، جل ديوتا، سنڌين جو ديوتا.''

هن وساميل آواز ۾ چيو مون کي، ''اڄ تائين خبر ئي نہ پيئي؟''

مان نيتوءَ جي ان سوال جو جواب ڪهڙن اکرن ۾ ڏيان؟ ڇا ڪارڻ ٻڌايان، ڪنهن کي ڏوهي ٺهرايان؟ خير. مان ان جو جواب تاريندي اڳتي وڌندي رهيس، اڻ ڏٺل امڙ جي تلاش ۾.....

ياڪر پائي گڏيوسين، ڇپائين، ''اڄ منهنجي سنڌياڻي'' مون وڏو ٿهڪ ڏنو..... ڇڱو عرصو ان ياڪر ۾ رهيس. من پرجي آيو. پنهنجي امڙ جي ياد اچي ويئي جا ٽن سالن کان مون کي ڇڏي پرماتما ۾ سمائجي ويئي هئي ۽ مان اُن وقت کان 'امان' اکر ڇوڙ جڻ تہ وساري ويٺي هئس. پر هڪ وڏو خال هو من ۾ جڻ سينو تہ هو پر دل نکري ويئي هئي. اهڙا خال پرجندا تہ ڪونهن پر ڪجهہ سڪون ملندو آهي ساڳئي قسم جي شخصيت ڏسڻ سان.

''..... حال احوال ڏيڻ کانپوءِ خبر پيئي ۱۴-۱۵ سالن کان هوءَ بلڪل سنڌين کان ڪٽيل هئي، بس جيئن تيندو ويو سوئيڪاريندي ويئي. مرد صبح نڪرن رات جو ۱۰-۱۱ اچن ڏندن وارا.

هن اُنساهہ وچان ڏيکاريو ڏهہ سال اڳ بہ هن پڳونتي تاواٽيءَ جا ڪئسيٽ خريد ڪيا هئا.....مون شڪايت جي نوع ۾ چيو، ''توهان امان ٻارن سان سنڌي ڇونہ ڳالهائي؟''

''پيٽ اسڪول انگريزيءَ ۾ پڙهن، اسان کي بہ اَلائي ڇا

وهڪريءَ جو موڙ

پنجن ڇهن سالن کانپوءِ اڄ انتظار جون گهڙيون پوريون ٿيون آهن. اڄ هو اچڻو آهي. اُهو جنهن جي ساهه سان مون ساهه کنيو آهي، جنهن جون عادتون، پسنديون، سياءُ، ويچار منهنجيءَ شخصيت ۾ سمائجي ويا آهن، جنهن جي گڏ هئڻ جي احساس کان مان هڪ پل به آجي نه ٿي سگهي آهيان.

قلمي دوست جي ڪالم ۾ هن جو نالو، ائڊريس پيل هئي. رچنا منهنجي ڏيءُ، ٻوڙندي مون وٽ آئي ۽ اها ائڊريس ڏيکاريائين ۽ چوڻ لڳي، ”ممي، هن شخص جون پسندگيون بلڪل تو جهڙيون آهن، ساهت ۾ شونق، چترڪلا، قدرت سان پيار، ٻوڙهين وشين جهڙوڪ منووگيان ۽ فلاسافيءَ تي ويچار ونڊڻ، پُراڻن فلمي، غيرفلمي گيتن سان پيار ۽ گنگنائڻ. ممي بس خط لک ۽ پنهنجي ائڊريس به لک.“

مون رچنا جو ڪن پٽيندي چيو، ”پر هن ۾ عمر ڪٿي لکيل آهي؟

”اهڙا ويچار جو رکندڙ هوندو سو ننڍو ٻار ته نه هوندو. توکي پنهنجا خيال ونڊڻ لاءِ ڪو ساٿي کپي. ڇڏ هاڻ ان ڳالهه کي. ڏس لفافي تي ائڊريس به وجهي ٿي ڏيانءِ.“

هن هڪ خط لکيو، جلد ئي هن جو جواب آيو. بس الائي ڇا ٿيو. ٻنهي طرفن کان خطن جي برسات وسڻ لڳي. ائين پئي لڳو، ڄڻ صدين جو ساٿ هو. ٻه جاڙيون آتمائون هيون جي وڇڙي مليون هيون.

مونکي ننڍي هوندي کان ئي نرتيه، سنگيت، چترڪلا ۽

هٿن ۾ ڏڪٽِي، مونکي گهلي دريءَ وٽ وٺِي آئِي ۽ پنهنجي اڳ ۾ ڪيل ورتاوَ جو دهراءُ ڪرڻ لڳِي، ”ڏس، هو گندا مرد مونکي چيڙائين تا.....“ ۽ بس الائي ڇا ڇا چوندي پيئِي وڃي، مون ڏانهنس نهاريم ۽ هڪ ٽڏو ساهه کڄِي ويو. اُف! هڪ عمر جي چڪرويوهه ۾ ڦاسِي، هوءَ پاڻ پنهنجِي دشمن بڻجِي پيئِي آهي، حالتن جو شڪار مونيڪا! ڇا هوءَ هن چڪرويوهه مان نڪري سگهندي ؟؟؟ مون آسمان طرف نهاريو.

جيون ۾ وسريل گيت ياد اچڻ لڳا. منووگيان ۽ فلاسافيءَ
باري ۾ خيالن جي ڏي وٺ. هوُ هڪ سٺو چترڪار به
۽ پنهنجا لکيل ڪتاب به هن موڪليا. منهنجو اندر جو
ل ڪلاڪار جاڳي اُٿيو. جيڪو وقت پيو ملي، ڪلا جي
۾ گذارڻ لڳس.

اسان جيون جي هر اُڏام ۾ گڏ هئاسين. پر جڏهن مان هن جي
زندگي، عمر جي باري ۾ ڄاڻڻ جي ڪوشش ڪندي هئس
هو بلڪل خوبصورت انداز ۾ ٽاري ويندو هو.

هن جا خط، هن جي ٻولي، هن جو ڪوتائون، هن جا
، هن جا خيال، بس مان پنهنجو وجود وساري ويٺي هئس.
بيهوش، خماريل، مد هوش، ڪنهن ٻيءَ دنيا ۾ رهڻ لڳيس.

منهنجي ڌيءَ رچنا، هوبهو مون تي ويئي هئي. رنگ
ٻ، نزاڪت، ڪلا، ڪلا جي مورتي. هوءَ ڌيءُ ڪان وڌيڪ
نجي ساهيڙي هئي. مون ۾ هوءَ ڀرپور دلچسپي وٺندي هئي.
نجون رچنائون پڙهندي هئي. اُتساهه وڌائيندي هئي. شروع
ع ۾ مون رچنا کي راڪيش جا به چار خط پڙهي ٻڌايا،
ۃ بيحد متاثر ٿي هئي ۽ هن جو چهرو ٻهڪڻ لڳو. ڏيري
ي الائي ڇو مون کيس خط پڙهائڻ بند ڪري ڇڏيا. ڪڏهن
ڏهن مونکي بيحد خوش ڏسي شرارت ڀرين اکين سان پُڇي
ندي هئي، ”راڪيش جو خط آيو آهي؟“

زندگيءَ کي جيئڻ جو مقصد ملي ويو. ٻن ٻارن کي پالي
و ڪرڻ اڪيلي سر مون جهڙي نازڪ، ڪلپنا جي دنيا ۾
ندڙ، ٽاڪئين دل رکندڙ کي، حساب ڪتاب، انگ آکڙا ۽
يءَ جي صحبت بنا، اڪيلي زندگيءَ کي سنڀالڻ جو موقعو
يو. هن جي منڙين يادگيرين سان، هن جا لکيل جملا، شعر،
هاڻيون ۽ خيالن جي نفاست، اکرن جي چونڊ، بس هروقت
و ۽ هن جي ڪلپنا. مان خوش رهڻ ڪري ۽ ڪنهن عجيب

ساهت سان پاڳلپڻ جي حد تائين پيار هو. چڱائي انعام ڪتيا هئم. پر گرئجوئيت ٿيڻ سان ئي شادي هڪ سکي ستابي گهر ۾، مائٽن جي ڳولها ۽ پسنديءَ سان ٿي ويئي. منهنجو پتي واپاري هو. بنگلو، ڪار ۽ ٻيا سڀ عيش عشرت جا سامان هڪيا تڪيا حاضر هئا. گهٽتائي هئي ته گيت، سنگيت ۽ ڪلا جي هئي. پتي پئسن ڪمائڻ جي هڪ مشين هو. گهر جي ننهن کي صرف گهرو ڳالهين، رڌڻ، پچائڻ، پرت، زيور ۽ اُن جي ساراهه يا ننڊا ڪرڻ جي اختياري هئي. ڳائڻ، وڄائڻ ۽ ٻين ڪلائن کي گهٽتائيءَ واري نظر سان ڏٺو ويندو هو.

منهنجو من ڪومائجي ويو. چنڊ، تارا، گل، شبنم، پهاڙ، جهرڻا، لئه تال، ويڻا، سڀ وسارڻا پيا. مان اُجايل هئس دل جي دنيا جي.

وقت گذرندو ويو. ٻه ٻار ٻه ٿيا. گلڙن جيان پيارا پيارا، منهنجيءَ ممتا جا دلارا، جن منهنجي سخت ٿيل دل جي زمين ۾ نمي ۽ گرمائش آندي. مشيني زندگيءَ ۾ ڪجهه بدل سدل آئي. مان هڏ ماس جي ٿيڻ لڳي هئس. وڏي رچنا ۽ ننڍو آڪاش، انهن جي پيار ۽ شيوا ۾ ڪئلينڊر ڪروٽ بدليندو رهيو.

قدرت کي منهنجو خوش رهڻ پسند نه هو. اچانڪ هڪ حادثي ۾ منهنجو پتي سرڳواس ٿي ويو. هاڻ مان ۽ منهنجي رُکي زندگي، پتيءَ جو ڪاروبار سنڀالڻ، ٻارن کي وڏو ڪرڻ. ماءُ ٻه مان ته پيءُ ٻه مان.

مان وري خشڪ ۽ مشين بڻجڻ لڳس.

اچانڪ رچنا، جا اُن وقت چوڏهن سالن جي هئي، اُن راڪيش سان خطن وسيلي جوڙي جڏيو.

ڳالهيون، دل جون ڳالهيون، ۽ ائين منهنجو ننڍپڻ، جواني سڀ واپس وري آيا، بهار جي منڊ اچي ويئي. منهنجي خزان

ايم. پنهنجيءَ سندرتا تي پاڻ موهت ٿيڻ لڳس. مون پاڻ
ي اڏ خماريل حالت ۾ پئي محسوس ڪيو.

دروازي جي گھنٽي وڳي، منهنجي دل جي ڌڪ ڌڪ
ي ويئي. ننڍي ٻار جيان گھبرائجي اندرين ڪمري ۾ ڀڄي
س جتان پڙدي جي پنيان بيهي رهيس. هال سڄو اُتان
ر اچي رهيو هو. رچنا ئي ڊوڙي دروازو کوليو. ٢٤-٢٥ سالن
و لنبو، ڇوڙو، خوبصورت جوان اندر گھڙيو.

”مان راڪيش آهيان“ هن وڏو ٺهڪ ڏنو، پر هي ڇا؟
هنجيون اکيون ۽ ڪن ڇا ڏسي ٻڌي رهيا هئا؟ رچنا پنهنجين
نهن ۾ راڪيش کي جڪڙي ڇڏيو ۽ راڪيش بہ رچنا جي
رن ۾ آڱريون ڦيرائي نرڙ تي هڪ مِٺي ڏني..... منهنجيون
گون ڏڏڻ لڳيون، ڪنن ۾ سيٽيون وڄڻ لڳيون، اکين اڳيان
نڌهہ پر الائي ڪٿان همت آئي جو رنڌڪي واري پنين
روازي کان ٻاهر نڪري هلي ويس. منهنجا پير مونکي الائي
يڏانهن وٺي وڃي رهيا هئا. دنيا کان بي خبر..... الائي
نهن کان مان ڀڄي رهي هيس، شايد پنهنجو پاڻ کان؟؟

جنهن شخص جو مون هيترا سال انتظار ڪيو، نس نس
جنهن جو پيار سمائجي ويو هو، جنهن سان ڏينهن رات
۾ ڪلام رهندي هيس، اهو هي راڪيش هو؟

هي سڀ ڇا ٿي ويو؟ ڪڏهن ٿيو؟ رچنا ڪڏهن کان
ڪيش کي چاهڻ لڳي؟ ڇا هن بہ راڪيش کي خط لکڻ
روع ڪيا هئا؟ ڇا هن کي راڪيش جي عمر جي خبر هئي؟
هوءَ هن جا خط بہ پڙهندي رهندي هئي؟ راڪيش کي
حڙو ڏوهہ ڏيان؟ ڪڏهن بہ تہ اسان ٻنهي پيار جو اظهار،
نهن بہ خط ۾ نہ ڪيو هو. هڪ شخص کي ماءُ ۽ ڌيءُ
يترا سال پيار ڪنديون رهيون! هيءُ ڪهڙي قسم جو ٽڪنڊو؟

شانت چت سان گھر جي باغ واري نل مان منهن ڌوتم.

من مطابق ماحول ۾ رهڻ ڪري، هونءَ ڪان وڌيڪ سندر ٿيندي پيئي وڃان. خوب خيال ڪرڻ لڳس صحت، شرير ۽ پوشاڪن جو.

اڄ هوُ اچِي رهيو آهي..... ڪيئن هوندو؟ عمر؟ قد؟ سونهن؟ پنجن سالن کان گهرڻ تي فوٽو به نه موڪليائين.

ڪيئن گڏجنداسين؟ رسمِي طور؟ ياڪر پائي؟ يا مان شايد بيهوش ٿِي وڃان؟

مان اڪيلِي هونديس؟ رچنا هوندي؟ پپو هوندو اُن وقت؟ ڪم واريءَ مائيءَ کي موڪل ڏيئِي ڇڏيان؟ ڌوبِي، مالهِي، ياچين وارا سڀ ته هميشه وانگر ايندا ئِي رهندا؟

گڏجڻ وارا به هوندَن کان وڌيڪ ضرور ايندا. خاص ان وقت جڏهن هوُ اچي، اُن هڪ پل لاءِ ته مان اڪيلي هجان، اُهو هڪ پل.

پر ڇا اِنسان جيڪي چاهيندو آهي سو ٿيندو آهي؟ هرگز نه، گهٽ ۾ گهٽ منهنجي لاءِ ته ائين نه ٿيو. اڄ اهڙو ته سڀاڳو ڏينهن هو، جو هرڪو بندو حاضر هو گهر ۾. پپوءَ کي به ڪنهن ڪم سان ٻاهر موڪليم. نوڪر کي پاڃِي وٺڻ لاءِ ۽ مائيءَ کي به اهڙي ڪم لاءِ جو ڪلاڪ کن ته نه اچن. پر رچنا! هوءَ ڪتاب ڪٽي پڙهڻ جو موڊ ٺاٿي ويٺِي رهي. خرچِي هٿ ۾ ڏيئِي بينا، رينا، ٽينا وٽ وڃڻ لاءِ چيومانس. پر هوءَ ڪنهن به صورت ۾ گهر کان ٻاهر پير ڪڍڻ لاءِ تيار نه هئي.

آئيني اڳيان بيهِي پنهنجو ڀرپور جائزو ورتم، هلڪو ميڪ اپ ڪيم. ڪن وٽ ۽ سينڌ ۾ ٿورار اڇا وارا جڻ ته مونکي چيڙائي رهيا هئا. ڪاري ڪاجل جي پينسل سان انهن کي ڪارو ڪري ڇڏيم. عمر کان گهٽ ۾ گهٽ پاڻ کي ڏهه سال ننڍو پاتم. گلابي ساڙهِي پاتم، وارن ۾ گلابِي رنگ جو گلاب

ٽڙيل پکڙيل

هلو..... هلو..... مان فون تي ڪندي رهيس..... فون تي ڪنهن انگلش ۾ ڳالهايو. هلو جي جواب ڪانپوءِ مون سنڌيءَ ۾ چيو، ”توهين سنڌي آهيو؟“ جواب وري بہ انگلش ۾ آيو، ”ييس“. مون چيو، ”گهر ۾ ڪو سنڌي ڳالهائيندڙ آهي؟“ ۽ هن چيو ”ها، منهنجي سس ٧٠ سالن جي، اڄ ڪالهہ ڪنهن ڪي سنڌي ٿي اچي.“ هوءَ سڀ ڪجهہ انگريزيءَ ۾ ئي ڳالهائي رهي هئي. ”ترسو، مان سسُ کي سڏيان ٿي، پر تون ڪير آهين؟“ مون پنهنجو نالو ٻڌايو. هن پڇيو، ”تون بہ سنڌي آهين؟“ مون چيو، ”ها“. ”منهنجي سسُ جيتري؟“ مون چيو ”نہ“ ۽ هن کي پنهنجي عمر ٻڌائي. ”اڙي، توکي سنڌي ڪيئن ٿي اچي؟ هن پاسي رهي بہ. مون کليو..... ۽ چيو ”پنهنجيءَ مميءَ کي سڏ“. هن ڪنهن کي نياپو ڏنو سڏڻ لاءِ، پر هن جي دلچسپي رهجي ويئي. هن کي سنڌي نہ پئي اچي. هن پنهنجو نالو نيتو ٻڌايو.

جيستائين سنڌي سسُ اچي تيستائين اسان جي وارتالاپ انگلش ۾ هلي رهي هئي..... هن پڇيو، ”توکي سنڌي ان لاءِ ٿي اچي جو تون سنڌي ميڊيم ۾ پڙهينءَ؟“ مون قبوليو.

هوءَ يعني نيتو منهنجي سنڌي ميڊيم ۾ هئڻ جو ٻڌي ڄڻ تہ خوش ٿي ۽ تمام نخريلي آواز ۾ چيائين، ’اوهہ، مان تہ فلاڻي فلاڻي ڪانوينٽ مان پڙهيل آهيان. اِن ڪري ئي منهنجا اُچار بہ آمبريڪن جهڙا آهن.....“ مون سندس لهجي کي ساراهيو، هوءَ تمام خوش ٿي ويئي ۽ ايتري ۾

ميڪ اَپ جهڙيءَ طرح لاٿم، سينڊ وٽ اچڻ وارن کي ڪاري پينسل لڳائي هيم سان به اُڪيم، مٿي تي پلئه وڌم ۽ هڪ پل ۾ پاڻ کي پنهنجيءَ عمر کان به وڏو محسوس ڪيم.

ساڳي ئي رنڊڙي جي پنڻين دروازي کان اندر آيس، فرج مان پاڻي ڪڍي پيتم. آواز ٻڌي رچنا ڊڪندي ڊڪندي اندر آئي، ياڪر پائي لاڏ ۽ چوچ مان چيائين، ”ممي، تون ڪيڏانهن گم ٿي ويئي هئينءَ؟ ڏس ته تنهنجو راڪيش آيو آهي!“

مون نمستي ڪئي ۽..... ۽ پڇتائيءَ سان چيم، ”پُٽ راڪيش، سفر ڪيئن ڪٽيو؟“

ندو ڪنو ڪرڻو اٿيئي؟ ڪنهن سنڌي سنسٿا جو ميمبر بڻائڻو
ٿيئي؟ ڇا ڪرڻو اٿيئي؟ هن ايراضيءَ ۾ جتي سڀ مرهٽا
هن، سنڌي رهندا آهن ڇا؟ گهڻا سنڌي گهر آهن؟“

مون ڪليءِ چيو، ”امڙ ٣٩ گهر، پر سڀ ٽڙيل پکڙيل،
ڪ ٻئي جي وجود کان بي خبر، هڪڙا مراٺا ٽائيپ سنڌي،
ڪڙا هندي ميڊيم ٽائيپ سنڌي، هڪڙا انگريزي ٽائيپ ساري
نگلش ميڊيم ٽائيپ سنڌي. سنڌي ناهن ڄڻ ته ڪي ميڊيمس
هن ٻولين جا، پاڻ کي ڪنهن به رنگ ۾ رنگيندڙ سنڌي
يترا ته رنگجي ٿا وڃن جو سندن اصلوڪو رنگ ڪهڙو، سو
خبر نه پوي.“ ٻئي پاسي ڪوبه آواز نه ٻڌي مان سمجهي
س ٻڌي امڙ کي منهنجيون ڳالهيون سمجهه ۾ نه آيون،
و ٽڙتڪڙ ۾ چيم، ”امڙ، پوءِ نُنهن کي ڇئو، مون کي ائڊريس
ي، مان سياڻي گهر ايندس ۽ خوب ڳالهيون ڪنداسين.“

ٻئي ڏينهن مقرر ڪيل وقت موجب مون گهر ۾ قدم
يو، وڏو شاندار باغ، طرح طرح جا گل هئا اُن باغ ۾، اُتي
ن گُلن جي وچ ۾، گُلن جيان ٽڙندڙ هڪ مکڙو ڏٺو، هن
ڪيو، مون به..... هن مرڪي هٿ وڌايو ۽ انگريزيءَ ۾
و، ’مان نيتو. ۽ مان توهان کي ڏسي وائڙي ٿِي ويئي
يان. فون تي ڳالهائيندي اِئين محسوس ٿيو، ڪاڏيءَ جي
ڙهي پائيندڙ، جوُڙو ۽ تلڪ وڏو پيشانيءَ تي، ڪا سماج
ارڪ هوندي، پر تون ته مون وانگر پيئي لڳين. مادرن ۽.....“
ن هن جي جملي کي لڄ وچان ڪٽيي ورتو، ”اندر هلڻ
نه چوندينءَ. هتان ئي وڃان.“ هن هڪ ٺهڪ ڏنو ۽ سواڳت
يو. اندر هلندي هلندي مون پنهنجي پرس مان جهوليلال
فوٽو ڪڍيو ۽ هن کي ڏنو ۽ چيو، ”گفٽ تولاءِ“ هوءَ
جهه هڪي ٻڪي ٿِي ويئي ٿئنڪس ته چيائين.....
”ديدي .....“ مون چيو ”هون“ ”مان ڪجهه توهان کان

سندس ٻڌي سسُ شايد فون اڳيان آئي ۽ هن سان نيتوءَ هنديءَ ۾ ڳالهايو ۽ مون کي فون تي چيائين، ”چا ڪيان منهنجيءَ سسُ کي انگلش نہ ايندي آهي. سو ٺٺل ڦٺل هنديءَ ۾ ڳالهائيندي آهيانس. نوڪرياڻيءَ لاءِ مرهٽي ٿوري ٿوري سکي آهيان ۽ سسُ لاءِ هندي“ ۽ نيتوءَ سس کي فون ڏيندي چيو، ”ممي، ڪا سنڌي مائي آهي، جا توسان سنڌيءَ ۾ ڳالهائڻ ٿي چاهي، مان هن کي ڪونہ سڃاڻان.“

ڪنهن جي هٿ ۾ فون هو، ”هلو، هلو؟“ مون پيار وچان چيو، ”امڙ ڪيئن آهيو؟“

الائي ڇا مون چيو..... فون تي مون کي سڏڪا ٻڌڻ ۾ آيا ۽ سڏڪن جي وچ ۾ هڪ جهيڻو ڏڏندڙ آواز حب سان پريل، ”تو امڙ چيو..... تو سنڌي ڳالهائي؟..... منهنجو بہ هنيانءُ پرچي آيو، اڻ ڏٺل، اڻ سڃاتل- پنهنجيءَ سڳيءَ امان جي عمر جهڙي اِستريءَ جي واتان اُن گهڙيءَ اُهي الفاظ ٻڌي ۽ ’امڙ‘ اکر جو مناس ۽ سندس تاثير ڏسي.

آخر اسان ٻنهي پاڻ کي سنڀاليو. هن پڇيو، ”تون ڪير آهين؟ سنڌي ڳالهائڻ ڇو ٿي چاهين؟ ڪيتري عمر اٿيئي؟ نالو وغيره..... سوالن پنيان سوال..... مون اُنهيءَ ٻڍيءَ امڙ کي سڀ ڪجهہ ٻڌايو ۽ باقي سنڌي ڳالهائڻ جو مقصد ٻڌائڻ لاءِ مون چيو، ”امان! ويجهو تہ رهندا آهيو، ڇا گهر بہ نہ گهرائيندا؟“ هن چيو، ”ڇو نہ دل! نيتو گهر جو پتو ٻڌائيندءِ، مون کي تہ رستا وغيره بہ خبر نہ آهن. موتئي بندوءَ جي آپريشن جڏو ڪري ڇڏيو آهي، پر اسان جو بنگلو تمام وڏو آهي، توکي فون نمبر ڪٿان مليو؟“

مون چيو ڊئريڪٽريءَ مان سيني سنڌين جا فون نمبر هٿ ڪيا آهن.

پڇيائين ”ڇو؟ ڇا ڪنديءَ سيني سنڌين سان گڏجي؟

ي ويو جو تتل قتل هنديءَ ۾ پيا ڳالهايون، پر سنڌي الائي
عيئن ڇڏجي ويئي خبر ئي نہ پيئي. آس پاس سڀ مرهٽن
ا گهر، هاڻ تہ سنڌيءَ جو پرلاءُ پوڻ سان عجيب پيو لڳي.“
خير! مان اُن ڪتنب ڪان جڏهن موڪلايو ۽ پنهنجي
ُهر ۾ ميٽنگ جو وقت ۽ ڏينهن ٻڌايو تہ نيتوءَ مرڪندي
چيو تہ، ”مميءَ ڪي ڊرائيور سان گڏ موڪليندس.“ مون پاڻ
ان چيو، ”نہ صرف ممي، پر تنهنجو هئڻ نهايت ضروري
آهي.“ هن چيو، ”مون ڪي تہ سنڌي نہ ايندي آهي، ٿورو
ٿورو سمجهندي آهيان، سڀ ڪلندا.“ مون چيو، ”ڪوبہ نہ ڪلندو،
تو جهڙا، تو جهڙيون گهٽيئي هونديون.“
اهڙي نموني سئر ڪندي بلڊنگ جي هيٺان ڏنل نالن
کي پڙهندي هرهڪ گهر جو وايومنڊل ڏسندي، گڏجندي پنهنجيءَ
بنگلن واريءَ ايراضيءَ ۾ بہ واقف ڇهرن، پر اڻ واقف نالن
سان گڏجندي، اهو ڏينهن اچي پهتو، جنهن ڏينهن سنڌين
جي ميٽنگ منهنجي گهر ۾ هئي. منهنجي من ۾ تمام گهٽي
ويچارن جي اُٿل پُٿل هئي، اندازي موجب ۲۵-۳۰ زالن اچڻ
۽ گڏجڻ جو ارادو ڏيکاريو هو. پر سنڌين جو حال ۽ سنڌيءَ
جو برو حال، ذهن ۾ ايندي ئي منهنجو من منجهي پيو.
ايندڙ مهمانن جي تياري ڪندي بہ چتي هئس، وچ وچ
۾ منهنجي ڌيءُ، پٽ، پتي منهنجيءَ حالت تي کلي رهيا
هئا..... ۴۰-۵۰ ماڻهن جي چانهہ، بسڪوت، چوڙو، وغيره وغيره.
ننڍي ڪمري نما هال کي ڏسندي، ڪرسيون رکندي، پاسي وارين
کان گهرائيندي مان ڪلڻ هاب حالت ۾ هئس. جي بہ تي
ماڻهو آيا تہ؟ سڀ ڪلندا، ٻار، گهوٽ، پاڙي وارا..... خير.....
ٿورا مرد، گهٽيون زالون اينديون ويون..... ۽ برابر ۲۰-۳۵
جو انداز..... ٿيندي ۲۸-۴۰ تائين پهتو. مان وائڙي ٿي ويس؟
هي سپنو آهي يا ساڪار.....

پڇان ٻُرو تہ نہ لڳندوَ؟“ مون چيو، ”بلڪل نہ.“

ديدي، هيءَ ڪنهن جي تصوير آهي؟“ مون بي اعتباريءَ سان هن ڏانهن نهاريو. هن جي اکين ۾ معصوميت هئي،..... منهنجي وات ۾ ڄڻ ڪؤڙاڻ پرجي ويئي، سنڌي ۽ سنڌيت جي نالي تي. پر ظاهري مرڪندي چيو، ”لعل سائين، جهولي لعل، جل ديوتا، سنڌين جو ديوتا.“

هن وساميل آواز ۾ چيو مون کي، ”اڄ تائين خبر ڇو نہ پيئي؟“

مان نيتوءَ جي ان سوال جو جواب ڪهڙن اکرن ۾ ڏيان؟ ڇا ڪارڻ ٻڌايان، ڪنهن کي ڏوهي ٺهرايان؟ خير. مان ان جو جواب تاريندي اڳتي وڌندي رهيس، اڻ ڏٺل امڙ جي تلاش ۾.....

ياڪر پائي ڳڏيوسين، چيائين، ”اڄ منهنجي سنڌياڻي“ مون وڏو ٿهڪ ڏنو..... ڇڱو عرصو ان ياڪر ۾ رهيس. من پرجي آيو. پنهنجي امڙ جي ياد اچي ويئي جا ٽن سالن کان مون کي ڇڏي پرماتما ۾ سمائجي ويئي هئي ۽ مان اُن وقت کان ’امان‘ اکر چوڻ ڄڻ تہ وساري ويٺي هيس. پر هڪ وڏو خال هو من ۾ ڄڻ سينو تہ هو پر دل نڪري ويئي هئي. اهڙا خال پرجندا تہ ڪونهن پر ڪجهہ سڪون ملندو آهي ساڳئي قسم جي شخصيت ڏسڻ سان.

”..... حال احوال ڏيڻ کانپوءِ خبر پيئي ١٤-١٥ سالن کان هوءَ بلڪل سنڌين کان ڪٽيل هئي، بس جيئن ٿيندو ويو سويڪاريندي ويئي. مرد صبح نڪرن رات جو ١٠-١١ اچن ڏنڌن وارا.

. هن اُنساهہ وچان ڏيکاريو ڏهہ سال اڳ بہ هن پڳونتي ناواڻيءَ جا ڪيسيٽ خريد ڪيا هئا..... مون شڪايت ڀري نوع ۾ چيو، ”توهان امان ٻارن سان سنڌي ڇو نہ ڳالهائي؟“

”پٽ اِسڪول انگريزيءَ ۾ پڙهن، اسان کي بہ الائي ڇا

. سنڌي ٻولي ۽ سنڌين جي اهڙي درگتيءِ..... نيتو مون
ن انگلش ۾ ڳالهائي رهي هئي، مون به کيس انگلش ۾
ب جواب ڏنو..... سيني کي اعتراض محسوس ٿيو.
سي ڪل-ڪل ڪندي چوڻ لڳيون، ”سنڌيءَ ۾ ڳالهايو، سنڌي
بتنگم آهي.....“
مون به وڏو ٺهڪ ڏنو..... پر ان ٺهڪ جو مطلب صرف
ون ۽ منهنجيءَ ڌيءُ سمجهو. گهر ۾ هندي، مرانيءِ، اِنگلش
لهائيندڙ، اڄ سنڌيت جي جذبي ۾ اچيءِ..... جو الائي پل
و هو يا دائميءِ سنڌي ٻوليءَ ۾ ڳالهائڻ لاءِ چئيءِ رهيون
هن..... خير.....
اوچتو ڪنهن ميڙ مان پڇيو، ”توکي سنڌين کي هيئن
لائڻ ِجو خيال ڇو ۽ ڪيئن آيو؟ هيڏي وڏي ايراضيءَ ۾
ڙيل پکڙيل گهر، رستن تي ايندي ويندي ڏسون، پر سمجهه
نہ اچي تہ ڪير سنڌي، ڪير مرانو؟ وڏي عمر جا T.V.،
بديو پکڙي گهرن ۾ بند، سو کهڙو ڪارڻ آهي هن گڏجاڻيءَ
و ۽ خيال ڪيئن آيو؟.....
اِن سوال تي مان ڏاڍي جذباتيءِ ٿجيءِ ويس، روئڻ تي
ل تيءِ رهيءِ هئيءِ، زور زور سان روئڻ تي، چيخڻ تي.....
هڙي چيخ جا وچيءِ آسمان تائين پهچي، جا ڌرتيءَ کي ڌوڏائي
ڏي، پر..... پر اِن چيخ، اُن رودن کي دٻائڻ لاءِ مون پاڻيءَ
ي گلاس جو سهارو ورتو، ۽ ڪجهه پل وچ ۾ پون ان لاءِ
ام آهستي، آهستي پاڻيءِ پيئندي رهيس.
سينيءِ جون اکيون مون ۾، ۽ هڪ سناٽو ڇانيل..... مون
ڪ زال طرف اِشارو ڪيو جا اچيءِ ساڙهيءَ ۾ ملبوس هئيءِ.....
ن جي ڪري.....
سينيءِ چرڪي هن ڏانهن نهاريو، هن جهڪيل ڪنڌ وڏيڪ
هڪائي ڇڏيو. ڳوڙها سندس ڳلن تي هئا. پنهنجي ڪري سنڌي

سڀ هڪ ٻئي سان گڏجن پيا، ياڪر ۾ پيون پرين، ڪي هڪ ٻئي کي شڪل مان سڃاڻن پيون پر سنڌي هئڻ کان واقف نه، ميلو مچيو ويو منهنجي ننڍڙي گهر ۾، هال منهنجو پورو نه پيو. الڳ الڳ ڪمرن ۾، پلنگن تي، پٽ تي، جتي جنهن کي جڳهه ملي اُتي ويهجي ويو.

منهنجين اکين ۾ خوشيءَ سان ڀريل آنسون هئا ۽ چهري تي هڪ عجيب مرڪ، مان پنهنجي گهوٽ ڏانهن فتحياب مرڪ سان نهارڻ لڳيس.

خير اڌ ڪلاڪ ته هڪ ٻئي سان گڏجڻ، وائڙو ٿيڻ جو سلسلو هلندو رهيو، مون اُها جڳهه والاري جتان سڀڪو مون کي ڏسي ۽ ٻڌي سگهي ۽ باقائدي ميٽنگ شروع ڪئي، سڀني پنهنجي پنهنجي واقفيت ڏني.

اُن ڪانپوءِ مون سڀني کي جهولي لعل جو فوٽو ورهايو ۽ سڀني کي چيو پنهنجي گهر ۾ لڳايو، سنڌيت جي سڃاڻپ - اُڏيرو لعل هڪ سڃاڻپ جي نشاني.

ڪن نئين پيڙهيءَ کي ڏوهه ڏنو ته هنن سنڌي ڇڏي ڏني، نئينءَ ٽهيءَ وارن بزرگن کي، بزرگن وري ورهاڱي کي ۽ انگريزي اسڪولن کي. بس هڪ ٻئي کي ڏوهه ڏيندي پنهنجيءَ حالت جو احساس ڪندي وقت گذرندو پئي ويو. اُن مان نيتوءَ چيو، ”ديدي، هڪ ڳالهه سمجهه ۾ نٿي اچي. اِنگلش ماڌيم ۾ سڀني جاتين جا ٻار پڙهن ٿا، اُهي ته پنهنجي ٻولي ڳالهائين ٿا، مون ته ڪنهن به مراٺي، گجراتي يا ڏکڻ ڀارت جي مائٽن کي ٻارن سان هندي يا انگريزي يا ٻي ڪا ڌاري ٻولي ڳالهائيندو ڪونه ٻڌو آهي. مراٺا ماءُ کي ’آئي‘، پيءُ کي ’بابا‘ چون ..... اسان ڇو ائين ڪيو؟“

مان ڇا جواب ڏيان؟

اِها وشيه هڪ مذاق بڻجي پيئي آهي، سڀني جاتين

بيسرات پريندي هڪ امڙ چيو، ”ادي، ڪتو به ڪڙم
ي.“
ڏريل سال منهنجي ڏنڏي جي چٽاپيٽيءَ ڪان جليل پچريل
غيرسنڌيءَ منهنجي دڪان تي پٿربازي ڪئي ۽ جلائڻ
ڪوشش ڪئي، آخر مون ڪي هٿ جوڙڻا پيا ته تنهنجيءَ
يءَ جي گراهڪن کي ڪيسيٽ نه ڏيندس.
هڪ غيرسنڌيءَ سان ڏند ڦو ڏجي ته سؤ جمع ٿي ٿا
اسين ڇا ڪريون؟..... ۽ جڏهن سيني پنهنجو هنياءُ هلڪو
پئي ۽ وايومنڊل ڳوُرو هو. نيتوءَ پنهنجي ٽن سالن جي
ي چيو پٽ چئه ’جهوليلعل‘ ۽ هن هبڪندي، شرمائيندي
مان سنڌي.....“
بس پوءِ ته نعرا گونجڻ لڳا، ”جهوليلال بيڙا ئي پار.....“
۽ نيتو مسڪرائڻ لڳي.....
بڊي امڙ آسيس ڪندي چيو، ”شل سڀ دکه سکه جا
تيون. هميشه هڪ ٻئي سان گڏ هجون، سڀ سنڌي گڏ
اڪيلائپ جي پاونا هلي وڃي“ جڻ ته امڙ پلئه پائي
هئي ۽ سڀ سانت ۾ ويهي سنڌي امڙ جي دعا، پرارٿنا
ٻُڌي رهيا هئاسين.

ڪتابن ذاتين اِشارو ڪندي ڇيو هنن جي ڪري. پنهنجي لاءِ ۽ توهان سيني جي ڪري. هيءَ مسز واڌواڻي هنن وڏن ماڻهن جي ڪالونيءَ ۾ ڇڻن مهنن کان رهڻ آئي، جنهن جي پٽيءَ کي دل جو دؤرو پيو، ڪو هن کي نہ سڃاڻي، ٽيليفون بہ هن وٽ ڪونہ هو..... ڪو مددگار نہ، ٽن ننڍڙن ٻارن جي ماءُ، ڪنهن کي نہ سڃاڻي، بروقت ڪنهن جي مدد نہ ملڻ سبب جڏهن سندس پتي گذاري ويو تہ چار ڪانڌي ملڻ مشڪل. بين ذاتين وارا ڇون پيا الائي هنن سنڌي سائين ۾ ڪهڙا رواج؟ سو وچ ۾ نہ پيا اچن، درن ۽ درين مان ليئا پائي پيا سس پس ڪن. مسز واڌواڻيءَ ٻڌائڻ شروع ڪيو، ”مان گهڙيءَ گهڙيءَ بيهوش ٿي پيئي وڃان. ٻار ننڍڙا روئڻ پيا، اُنهن لاءِ ڪاڏو ڪير رڌي؟ مان پاڻ ئي بي۔حال پيئي هئس. امبولنس ڪرڻ کان ڪريا ڪرم تائين نؤڪرن، واچمئن، الائي ڪهڙن ننڍن وڏن ماڻهن کي خرچي ڏيئي ڪم ٿي ڪرايو. ڪاش! ڪي پنهنجا هجن ها! ڪو دل وٺي ها! ڪو آٿت ڏئي ها، ڪو ٻارن کي ڪارائي ها!“

مت مائٽ لڏپلاڻ ۾ هڪ ٻئي کان وڇڙي، ڌرتيءَ ڌڪاڻيل سنڌي اڪيلي هئڻ جو احساس هاڻ شدت سان ڪري رهيا آهن، من جي اڪيلائپ، سنسڪرتيءَ ۽ سنسڪارن جي اڪيلائپ سيني سنڌي کي ڏنگي رهي آهي. بس پوءِ قصن پٺيان قصا نڪرندا ويا.....

چترشرنگيءَ واري ايراضيءَ ۾ هڪ بنگلي ۾ سنڌي عورت گذاري ويئي. ماءُ هئي ٻن ٻارن جي. ۱۲ سالين جي ڌيءَ پنهنجي مئل ماءُ جي شرير کي هن سنان ڪرايو..... اُها ڇوڪري صدمو برداشت ڪري نہ سگهي، دماغي توازن کوهي ويني ۽ ڪيس منووگيان جي ڊاڪٽر جو علاج ڪرائڻو پيو. اِها گهڻنا ٻڌي سيني جا منهن لهي ويا.

ي ڇا ٿيٽو آهي. مسز مايا منسڪاٽيءَ جي ڇپن تي شرارت
ي مرڪ هئي ۽ هڪ هلڪو ٽهڪ ڏيندي، ٺان سان هڪ
والي کي گولڊ اسپاٽ جو آرڊر ڏنو ۽ نفرت، حسد ۽ مڪاريءَ
ي نظر سان شريمتي پونم واسواڻيءَ کي نهارڻ لڳي.
پونم گهرايل فائيل ميز تان کنيو. فائيل ٽيل پنا وري
ا نيڪ ڪيا، نرڙ تان پگهر جون آيل بوندون اُگهيائين،
و ڊڪ پاڻي پي، بي مني اُٿي ڪڙي ٿي.
هاڻي ڇا ٿيٽو هو. اسٽاف جي هرهڪ ماڻهوءَ کي خبر
ي، اسان اهو تماشو ور ور ڏسي چڪا هئاسين. خبر آهي،
م جي ڪيبن ۾ وڃڻ سان ئي صاحب تمام زور زور سان
هائڻ شروع ڪندو. هُن جون نہ ٽيل چڪون ڪيندو. هن جي
ڪ ڪم مان ويڪون ڪيندو، هن کي دٻ ڪيندي چوندو،
ڪر ـ سڌاريو، ائين ٿو لڳي ڄڻ تہ مهر تا اُڏامن. توهين
ر ايمانداريءَ سان ۽ من لڳائي ڇو نہ ٿا ڪريو؟ سچو
ت ميڪ اپ نيڪ ڪندي، ڪولڊ ڊرنڪ ۽ گرم پيئندي پيا
يو. گهٽي ڳالهائڻ جي بہ بُري عادت آهي توهانکي. پوءِ
ر ڪيئن نيڪ ٿيندو. ڏسو مسز منسڪاٽيءَ کي، محنت جو
ل آهي ۽ ان ڪري توهان کان جونيئر هوندي پروموشن
ا اٿس. هُن جي ڪيتري عزت آهي اسٽاف ۾..... وغيره
رہ.'' ۽ جڏهن هوءَ دٻون دڙڪا ٻُڌي چپ چاپ ٻاهر قدم
ئيندي تہ باس جو آواز ايندو، ''يارت توهان جهڙن ماڻهن
ڪري پُنتي رهجي ويو آهي.''
اسان مان هرڪنهن کي خبر هئي تہ شريمتي پونم تي لڳايل
ڪ الزام غلط هو. هن جي سيني ڳُڻن کي ناڪاري، هن
ذليل ڪرڻ جي ناڪام ڪوشش هئي. پر سڀ ڪؤرون جي
ل درٻار ۾ دروپديءَ جي بي عزتي ڏسڻ تي هريل جو آهيون. هوءَ
ت جي پابند، ايماندار، ميڪ اپ کان پري ڀڄندڙ، موتيءَ جهڙا

هوءَ

پونم واسواڻي ٢٥ سالن جي نوڪريءَ کانپوءِ به ڪلارڪ جي ڪُرسيءَ تان رٽائر ڪري رهي هئي جڏهن ڪانئس گهٽ عرصو ڪم ڪندڙ ۽ گهٽ لياقت وارن جي به ترقي ٿيندي ويئي.

اسٽاف جي طرفان اڄ پارٽي به هئي ته پريزيڊنٽ به. تيهه ۽ تپسيا ڪري پونم جو منهن ٻهڪي رهيو هو.

پڇاڙيءَ جي ٻن اکرن ۾ هن صرف ائين چيو، ”هن آفيس مان صبر جو سبق سکيم ۽ پنهنجي ارادي تي اٽل رهڻ سکيس. شڪرگذار آهيان اُنهن آزمودن جي.

باس جي اکين ۾ ڪتي ڳوڙها لڪل هئا ۽ مسز منسکاڻيءَ جو ڪنڌ جهڪيل.

ڳلي ۾ هار پيل، هٿن ۾ گلدستو، چهري تي تيهه، ساکيات ديويءَ جيان هوءَ نظر اچي رهي هئي. پٽيوالا اڳتي وڌي ڪيس پيري پوڻ لڳا. هوءَ مرڪندي مشڪندي اکين ۾ آنسون لڪائي ڪميا جي مورتي آفيس مان هلي ويئي.

مان سندس ئي آفيس ۾ هڪ ڪلارڪ هيم ۽ مونکي ياد اچڻ لڳو آفيس جو نظارو.....

”باس توهانکي سڏايو آهي.“

پٽيوالي جي اکين ۾ شرارت هئي ۽ پونم جي اکين ۾ ڊپ. اسان سڀني جا به ڪن سرلا تي ويا. پونم جا چپ ٿورا ڏڪڻ لڳا.

اسان جي سڄي آفيس جي اسٽاف کي خبر هئي ته

يد سهڻ شڪتيءَ جو مثال بڻجڻ لاءِ يا شايد هڪ پاپي
ءَ تي وينل پرش کي سندس ڪيل خطا جو احساس ڏيارڻ
ءَ آئي هئي. خبر نہ پئي پوي.
بس ان ڏينهن کان ان شرارت جو سلسلو شروع ٿيو،
ن ۽ هن جي ڪم مان وڏون ڪڍڻ جو.
اسان جي اسٽاف ۾ مسز منسڪاٽيءَ کي اُن گهٽنا ڪانپوءِ
گهٽي اهميت وڌي ويئي. هوءَ پونم کان تمام پوءِ اسٽاف
ريڪ ٿي هئي. پر هن کي پروموشن ملندا ويا. هن جي
ن ۽ شوخي وڌندي ويئي. هوءَ هر اُن موقعي جي تلاش
ندي هئي تہ ڪيئن بہ پونم جي بي عزتي ٿيندي رهي،
سندس اهم کي سنتوش ملي. افسوس! ائين ڇو زالون
زالن کي ڪيرائين! آڏ کان اهو سلسلو ڪڏهن نہ بدليو
نہ بدلجڻ جو ڪو آثار نظر ٿو اچي.
مان من ئي من ۾ شيلا منسڪاٽيءَ کي نفرت ڪرڻ لڳو
، چرترهيڻ ناري هڪ بي داغ، پوتر استريءَ کي ڪيئن
ستائي ۽ اپمانت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. سچ ڇيو
ڪنهن تہ هرڪنهن جي زندگيءَ جا ملهہ الڳ آهن. ڳڻ
۽ چرترهيڻ شيلا پد ۽ پئسو ماڻي رهي هئي ۽ آفيس
س تي راڄ ڪري رهي هئي ۽ مِني سباڄهي پونم چپ
پنهنجي نہ ڪيل ڏوهہ جي سزا ڀوڳي رهي هئي.
هيءُ سڀ ڪجهہ ڪيستائين هلندو؟ ڇا پونم هيءَ بي
في ڏسي ٽڪجي شيلا بڻجندي؟ يا..... ساڳئي رستي تي
ي رهندي ؟؟
وقت گذرندو ويو. ۽ اڄ هوءَ هن آفيس مان رٽائر ڪري
پ. ٿورن ڏينهن ڪانپوءِ مان بہ آفيس مان رٽائر ٿيڻ وارو
ي، پر ڪانئس وڏي عهدي تان. مان سندس خالي
سيءَ طرف ڏسڻ لڳس.

اکر، ڪم صاف سُٺو، تمام سندر ۽ اوچ سيرت واري، گهڻ ڳالهائيندڙ هئي. اسٽاف ۾ گهٽي ۾ گهٽو ڪم هوءَ ئي ڪندي هئي. باقي اسان مان گهڻي ڀاڱي وقت وڃائو هئا ۽ هن جي ڪم ڪرڻ جي لگن ڏسي شرمندا پيا ٿيندا هئاسين.

سال اڳ اسانجو 'باس' هن جي ڪم ڪرڻ جي لگن ۽ طريقي کي، فضيلت ۽ سياڻپ کي ساراهيندو هو. هڪ ننڍو پروموشن به ڪيس مليو. اسٽاف به خوش ٿيو ته ڪنهن لائق ۽ صحيح انسان جي ڪم جو قدر ٿيو. هوءَ بيحد سندر، سڀاجهي، فضيلتمند ۽ پُرڪشش شخصيت جي مالڪڻ هئي، پر مغرور نه هئي.

اسين آفيس ۾ ڪم ڪندڙ مرد هن جي صرف جسماني سندرتا جي ساراهه نه ڪندا هئاسين پر هُن جي موجودگيءَ ۾ فاحش خيال ايندا به نه هئا. نوراني تيج، پوڄڻ جهڙي هئي هوءَ، روحاني پوترتا هئي هن ۾.

ڪجهه مهنا اڳ هڪ منحوس گهٽنا ٿي هئي. اسان به ٽي ڄڻا، آفيس ۾ اوورٽائيم ڪري رهيا هئاسين. پٽيوالو آيو ۽ مسز واسواڻيءَ کي ڪجهه چئي هليو ويو. هن هڪ فائيل هٿ ۾ کنيو ۽ باس جي روم ۾ وئي. پر ٿوري وقت کانپوءِ ڪيبن مان هڪ آواز آيو جو چماٽ جو پئي لڳو. ڪجهه سيڪنڊن لاءِ سناٽو ڇانئجي ويو. آفيس مان پونم ٻاهر نڪتي، اکيون ٻاڙهيون، وار ٿورا ڊنل، شڪل تمام غصي ۾ ٻاڙهي، مونکي ته ساکيات درگا پيئي لڳي. هوءَ سڌو ئي آفيس جي دروازي کان ٻاهر نڪري وئي.

هفتو ڪن هوءَ نه آئي. اسان سمجهو نوڪري ڇڏي ڏني اٿائين. پر جنهن ڏينهن هوءَ آئي، هوءَ بلڪل بدليل هئي، چهرو زرد، اُداس، اُداس. اسان مان ڪنهن جي به همت نه ٿي ته هن کان ڪجهه پڇون. ائين پئي لڳو ته هوءَ آئي آهي ڪنهن مجبوريءَ کان، شايد روزي روٽيءَ جي چڪر ۾

هو ڪتاب نہ پڙهيو آهي. خوب ساراه ڏني اٿم.“ مون
هين ڪري شڪريہ بجا آندا. ”شايد Introvert آهيو؟
چارا؟ يا تنهائي پسند؟ هميشه ڪنڌ ۾ چپ چاپ وينا
آهيو. شايد گهرو سوچيو ٿا، جو انعامن پنيان انعام
تندا وڃو.“ مان الائي ڇو ڪجهہ بہ ڳالهائي نہ پيو سگهان،
چهري تي بس خوشگوار ڀاوَ هئا اها پڪ هيم. هن
ڳالهائڻ جو سلسلو وڌايو، ”مسٽر ديپڪ، مون توهان جا
ڪتاب گهڻو ڪري پڙهيا آهن. پنهنجو لکيل رباعين جو
ب ضروري ڏجو.“ چئي هوءَ اڳتي وڌي ويئي، سندس پنهنجائپ
جي من کي ڀانئجي ويئي.
مان پاڻ کي خوشنصيب سمجهڻ لڳس. يار، دوست حسد ۽
ت جي نگاهہ سان ڏسڻ لڳا. منهنجي سوچ جو سلسلو شروع
ويو، ضرور هوءَ بہ مون طرف اٿرو ڏيان ڏيندي هوندي، تڏهن
ائين وهنوار ڪيائين جڻ تہ سالن کان نہ.... نہ صدين
سڃاڻي. منهنجو تن من رومانس ۽ رومانچ سان ڀرجي ويو.
ڇهين مهني ڪانپوءِ وري هڪ مشاعرو هو. مان اڄ خوب
نموني سان تيار ٿيڻ لڳس. نهرو ڪڙتو، پاجامو، جئڪيٽ
اعرن واري شال بہ ڪلهي تي لٽڪايم. گهرواريءَ کان لڪائي
يون دفعو پائوڊر جو پف بہ لڳايم. مان پنهنجو پاڻ کي
وڻڻ لڳس. پنهنجي لکيل ’رباعي‘ مجموع کي بہ سهڻو ڪور
يم. اندر هڪ گلاب جو گل بہ وجهي ڇڏيم. سنڌيا کي
و هو. ڪيئن ڪتاب پيش ڪندس، ان جي ريهرسل بہ آئيني
ءون بہ ٽي دفعا ڪري ڇڏي. چهري جا ايڪسپريشنس بہ
يم تہ جيئن وڌيڪ سندر لڳان.
منچ تي ڄڻ تہ سنڌيا ڇانئجي پئي هئي..... اڄ هوءَ
ڪ شرنگارڪ ڪوتا، ترنم ۾ گنگنائي رهي هئي. ’برسات‘ تي
ل هڪ گيت هو، سندس اندازِ بيان تي گهٽا قربان ٿي

مان هن کي ڏسندو ئي رهيس. ڇا پڙهي رهي هئي؟ مونکي ڪٿي هوش؟ عجيب حالت هئي دل جي، چپ خشڪ، اکيون بس! هن کي ئي تڪي رهيون هيون. الا! غضب جي ڪشش هئي هن جي آواز ۾، عجيب دلڪش هئي هن جي مرڪ ۾. جتي بہ ڪٿان خبر پوندي هئي، مشاعري ۾ سنڌيا بهرو وٺي رهي آهي، بس مان وڃي حاضرينن ۾ شامل ٿي ويندو هوس.

سنڌيا سان هم ڪلام ٿيڻ مونکي بيحد ڏکيو ڪم لڳندو هو. غزل پڙهڻ ڪانپوءِ هوءَ پنهنجو پاڻ ۾ ئي گم ٿي ويندي هئي. آس پاس جي وايومنڊل کان گهٽو ڪري بي نياز. جڏهن سڀ سندس فن ۽ سونهن جي ساراه ڪندا هئا، هن جون نگاهون الائي ڪٿي هونديون هيون، ڪنهن تي هونديون هيون، خبر نہ پوندي هئي. پر سندس منهن تي هڪ مُرڪ ضرور هوندي هئي تنهن ڪري سيني کي تسلي هوندي هئي تہ ناشڪري ڪانهي. هيتري ساراهہ ڪرڻ تي هوءَ احسانمندگيءَ جو احساس ڏياريندي هئي، هڪ مٺري مرڪ سان جا پنهنجائپ ۽ پيار سان ڀريل هوندي هئي.

مشاعري ختم ٿيڻ ڪانپوءِ سڀ پنهنجين ڳالهين ۾ پورا هئا. ڪو ساراهي رهيو هو ڪنهن کي، ڪو گلا ڪري رهيو هو.

اڙي باپ ري!! هوءَ تہ مون طرف اچي رهي هئي. منهنجي دل جي ڌڙڪڻ تيز ٿي رهي هئي. ”نمستي“ سنڌيا ڪئي. ”واڌايون هجن توهانکي“ مان وائڙو ٿي ڏانهنس نهارڻ لڳس. ”انعام ملڻ لاءِ واڌايون ٿي ڏيانوَ.“ مان توهانجي ’رباعين‘

جي تي ويو هو، ٿن لاءِ.

هن جو ڪمزور شرير ڪم جي وڌڻ، جوابداريءَ جي وڌڻ ڪري سٺ ٿي جهلي نہ پيو سگهي. کنگهہ، بخار، گهٽ کاڌو، سڄو بدن پيو ڏک ڪندو هئس. مٿو پيو ڦرندو هوس، شڪل ڀوائتي ٿيندي پيئي وڃيس. آخر هن، هن جي چوڻ تي خيراتي اسپتال ۾ ايڪس ري ڪڍايائين. سلهہ ٽي.بي. نڪتي، سا بہ ڪافي وڌي چڪي هئي. ڊاڪٽر چيو، ”چنتا نہ ڪريو. صرف سُٺي خوراڪ، قيمتي طاقت جون دوائون ۽ آرام سان توهين نيڪ ٿي سگهو ٿا، ۽ ڏسو ڪا بہ ’چنتا ڪرڻ‘ توهان لاءِ نيڪ ڪونهي. رجنيءَ کان وڌو ٺهڪ نڪري ويو ۽ ڊاڪٽر کان ڇرڪ. ”توهان نہ سمجهندا ڊاڪٽر! ايئر ڪنڊيشن روم ۾ ويهي.“

ڪن آس پاس جي ماڻهن همدردي ڏيکاريس. پر ان سان تہ مسئلا حل ٿيڻا نہ هئا. جبل جيڏا دک هتيا نہ هئا، ڇا ڪريان؟ پئسا، پئسا، ممتا تي بہ اميرن جو حق؟ پيٽ ڀرڻ سان زندگيءَ ۾ لذت اچي ويندي. خالي پيٽ ۽ بيمار جسم، زخميل روح سان؟ هوءَ خشڪ، ڪمزور چڙچڙي ٻڍي من ۽ تن واري ٿيندي پئي ويئي.

ڇا ڪريان؟ ٻارن سان گڏ نديءَ ۾ ٽپو ڏيان؟ ريل هيٺان ڪٽجان؟ ٽرڪ هيٺان اچي سڀ مرون؟ نہ، نہ ڇو مرون؟ گڏجي جيئڻ ڪيترو مشڪل ٿي پيو آهي؟ مان هاڻ بيمار شرير ڪري ڪم بہ نٿي ڪري سگهان، ٻار ٻک مرندا، ڇا ڪريان؟

هن کي ننڍپڻ جي هڪ گهٽنا ياد اچي ويئي. گهر ۾ پاليل ڪتيءَ ٻار ڄڻيا هئا. سڄو گهر گندو ٿي ويو هو. بيزار ٿي ماڻس گوڻ ۾ پونگڙا بند ڪري هن کي ڏنا هئا، ڪتي ڦٽي ڪري اچڻ لاءِ. ڏاڏنس تاڪيد ڪئي هئس، ”ڪتيءَ کي

رهيا هئا. هن ڳلابي ڪپڙا پاتا هئا، ۽ مون هن کي تخلص ڏنو 'ڳلابي'، ڇاڪاڻ جو سندس ڳل، چپ، ڊريس ڄڻ تہ هڪ ڳلاب جو ڳل ٿي لڳي رهيا هئا، هلڪي پگهر جون شبنمي بوندون سندس سونهن کي سرس ڪري رهيون هيون. مون دستور موجب هڪ خشڪ ۽ نيرس ڪوتا پڙهي ۽ وڃي ڪنڊ ۾ ويهي رهيس. مان لکڻ ۾ ماهر هوس پر پڙهڻ جو اندازي بيان نہ هو.

جيئن ئي مشاعرو ختم ٿيو، مان تمام تڪڙو پيڙ کي چيريندو وڃي گيٽ اڳيان بيٺم، ڄڻ تہ دڳہ جهلي، جتان هوءَ پڪ لنگهندي هئي. مون سنڌيا کي ڏسي ''هيلو'' ڪئي ۽ هن بہ جواب ڏنو. ڪيس ڪتاب ڏيندي هڪدم چيم، ''هلو ڪٿي چانهہ ٿا پيئون.''

سنڌيا ٿوري ڄڻ تہ منجهي پر پوءِ هامي ڀريائين. سندس چهري تي ڳلال ڇانيل هو.

هڪ وچولي هوٽل ڏسي، مان اندر گهڙيس. هوءَ بہ آئي. چانهہ پيتيسين. ڪا بہ وشيہ مونکي تہ ڳالهائڻ لاءِ نہ پيئي سمجهہ ۾ اچي ۽ هوءَ بہ الائي ڇو خاموش هئي، مونکي تہ سندس جهرڪيءَ واري ڇهڇهہ ياد هئي. چانهہ جو سلسلو پورو ٿيو. ''مان توهانکي گهر ڇڏي سگهان ٿو؟'' ''ڇو نہ؟'' هن وراڻيو.

اسڪوٽر تي هوءَ هميشه وانگر گم سم ويٺي هئي، پنهنجو پاڻ ۾ پوري، پاڻ کي بلڪل سهيڙي ۽ سنڀالي. ڪنهن بہ وقت بريڪ لڳائڻ وقت هوءَ مونکي نہ چنبڙي. پر ايتري قدر جو سندس ڇهاءَ کان بہ محروم رهيس. مونکي چڙ اچڻ لڳي. هيءَ تہ بي جان بُت آهي. خير مون ئي ڳالهائڻ شروع ڪيو. ''ڪيئن لڳو مشاعرو؟'' هوءَ پنهنجو رايو ٻڌائيندي رهي، مان سندس آواز جي جادوءَ ۾ وري ڪوهجي ويس. سندس گهر ويجهو اچي رهيو آهي سو هن چيو. مان ڪيس پرکڻ لاءِ چيو، ''هتي

ڪرو هو. سھڻو، گول مٽول، ننڍڙو، بندرو، چيائين، ”هئلو
ممي توهانجو ئي انتظار ڪري رهي آهي.“ مان واڱڙو
س. ”انڪل توهان جو فوٽو ڪتابن تي آهي، ممي ٻڌايو
اڄ هتي اچڻا آهيو، ويهو.“ مان هيٺري ننڍڙي ٻار
ٻاٽپ پري گفتگو ٻڌي واڱڙو ٿي ويس ۽ ٿوري ناراضگي
تي اچڻ شروع ٿي. پاڻيءَ جو گلاس ۽ بسڪيٽ ڪٽي
١-١٢ سالين جي سانوري سلوڻي، سندر اکين واري ٻالڪا
ئي، ”هئلو انڪل، سواگت! ممي بس اجها اچي ٿي.“
هي ٻارن ڪان حال احوال ورتو. ٻئي ڪلاڪار هئا. ڇوڪري
۾ مشهور نرتڪي ۽ پينٽنگ ۾ ماهر. ڇوڪرو ڊانس،
گهوڙيسواري، بئڊمنٽن، ڪراٽي سيني راندين ۾ ماهر.
۾ اهڙو گرمجوش سواگت ڏسي، ڪي قدر پنهنجيءَ خراب
ڪان ڏڏڻ لڳس. ٻئي ٻار مون تي ٻلهار پيا وڃن ۽ منهنجي
هئڻ جو اعلان ڪري رهيا هئا. پنهنجي پنهنجي ڊائريءَ
نڪان ويچار لڪائي ورتائون، صحيح ورتائون ۽ ان وقت
ٻه اچي ويئي ۽ ٻارن کي مني چڙٻ ڏيندي چيائين،
ل کي ائين تنگ ڪبو آهي ڇا؟“ مون ڏانهن معافي
نگاهن سان نهاريندي چيائين، ”توهانکي گهڻو تنگ ته
چيائون؟“ مون مسڪرائيندي وراڻيو، ”نه مونکان ته اهو
سري ويو ته مان توهان سان گڏجڻ آيو آهيان، مان ته
بن ٻارن جي ڪشش ۾ ۽ پيار ۾ ئي ٻڌجي ويو هوس.
ذهين، چئيوان ۽ قدرتي ذات سان پريل آهن هي ٻئي
شال پرماتما هنن جو وار ونگو نه ڪري.“ هن احسانمند
سان ڏنو ۽ ٻارن کي چيائين، ”هاڻ اسان کي اصل
ب نه ڪيو. توهانجي انڪل ۾ تمام گهڻو ڪم اٿم“ ۽
ٻئي ڪمري ۾ هڪ منٽ لاءِ هليا ويا ۽ چند منٽن
ي ٻار گهر مان روانا ٿيڻ لڳا، ”ڇڱو ممي، ڪٿي گڏجنداسين“

جو ٻيو ڪلاڪار حسد ڪرڻ بدران چاهڪ بڻجي پوي. مان پاڻ ڪي اڳيُ ڪان به وڏيڪ بهترين ساهتڪار سمجهڻ لڳس. هن لکيو هو، ’اُتندي، ويهندي، جڏ ته توهانجي ئي تات آهي. هن پاسي اچو ڪنهن ڪم سانگي ته مون گهر ضرور پيرو پائجو ۽ پاڻ سان ڪي ڪتاب به آڻجو.‘‘

مون ڪنهن نه ڪنهن بهاني سان هن جي شهر وڃڻ جو ۽ گڏجڻ جو سوچي ورتو ۽ ڪيس ترت خط لکيو ته مان ٻن ٽن ڏينهن لاءِ تنهنجي شهر ۾ اچي رهيو آهيان. مون هن جي شهر اچي پنهنجي مٽ مائٽ جنهن جي گهر مان لٿو هوم، فون ڪيو. آواز منهنجو ٻڌي، هوءَ جڻ ته جنسي نچڻ لڳي، ’’اچي ويا؟ ڪٿي لٿل آيو؟ جلدي منهنجي گهر اچو، هاڻي هليا اچو. مان ونڻ اچانوَ؟‘‘ سنڌيا جي مون سان گڏجڻ جي هيتري اڇا ڏسي، مان منجهي ويس. مون ڪيس شام جو وقت ڏنو. پهرين ته مون ڪيس ٻاهر گڏجڻ لاءِ چيو سندس گهر ۾ نه. پر هوءَ بار-بار چئي رهي هئي ته گهر اچو. مونکي سنڌيا تي ڏاڍو غصو آيو. گهر به ڪنهن شادي شده استريءَ سان گڏجڻ لاءِ ڪا سُريلي جڳهه آهي. هيتري بي چئني، هيتري بيتابي، مان سنڌيا لاءِ ڪٽي آيو آهيان. هن ڪي تنهائيءَ ۾ گڏجڻ جي تمنا، هن ڪي صدين ڪان نه ملندڙ پيار ڏيڻ. غصي ۾ مون هن ڪي ’موڳي، موتي، چسي‘ به چيو. وري خيالات پلٽو ڪائڻ لڳا. ٿي سگهي ٿو هوءَ اڪيلي رهندي هجي، ان لاءِ بار بار گهر ۾ ٿي سڏائي. اڳي دفعي به هن چيو هو ته موڪلائڻ وقت ’گهر هلو‘. ضرور هن جي گهر ۾ تنهائي ۽ وايومنڊل آهي. شايد مان ئي بيوقوف آهيان. عورت ڪي سمجهڻ مشڪل آهي.

ٿورا ڪتاب پاڻ سان ڪنيم. ڌڙڪندڙ دل، خماريل من ۽ شرير سان، مون دروازو ڪڙڪايو. دروازو کوليندڙ ۸-۱۰ سالن

ڪڇيا ۽ ڪيس پاڪر ۾ پرڻ جي ڪوشش ڪئي. هڪ
لاءِ هوءَ هيسيل هرڻي بڻجي، مونکان پاڻ ڇڏائي ڇلانگ
ي، پري ٿي بيٺي. مان آزيون نيزاريون ڪرڻ لڳس، ”مان
ي بيحد پيار ڪندو آهيان سنڌيا، گذريل ڇئن پنجن سالن
۽ تون بہ بيحد مونکي چاهيندي آهين. من سان من،
سان آتما گڏيل آهي، باقي شرير جي دوري ڇو؟“
هن آڱر جو اِشارو ڪندي ٿاندن جيان ٻرندڙ اکين سان
”خبردار! جو اڳيان وڌيا آهيو، مان توهانجي رچنائن،
ين جي پرستار آهيان. منهنجي من ۾ توهانجي خلقيل ڪردارن
پيار ۽ همدردي ۽ عزت آهي ۽ ساٿي اديب سان ’ڪجهہ‘
ڪار ونڊي پاڻ کي بهترين ٻڌائڻ جي اِڇا آهي. من جو
و، دوستي، ساهڙپ ڇا صرف پنهنجي هم جنس سان ئي
سگهي ٿو؟ ڇا اِستري پرش جي وچ ۾ من ۽ خيالن جا
ا ممڪن نہ آهن؟ اِستري ڇا صرف هڪ شرير آهي؟“
مون هوش وڃائي ڇڏيا هئا، حواس منهنجو عقل ۽ ضمير
ي ورتو هو. ”شرير ڪانسواءِ ڪهڙو پيار؟ تو ڇيو تون مونکي
ڻيندي آهين، باقي ڇو گهر ۾ سڏايو تو؟ ڇو اڪيلائپ
گڏينءَ؟ شرم نہ ڪر، مڪر بہ نہ ڪر. تون ماڊرن آهين،
سڀ ڪجهہ هلي.“ مان متوالن جيان ڪيس ڇڪڻ لڳس
هن مونکي زور سان ڌڪو ڏنو ۽ پاڻ ڇڏائي پري ٿي بيٺي.
۾ هڪ وزندار ڳؤرو پيپر ويٽ کڻي ورتائين ۽ اولاريندي
ئين، ”هاڻ نزديڪ آيا تہ مان توهانجو خون ڪري ڇڏينديس.“
ن ٻئي سهڪي رهيا هئاسين. سندس اِها ڌمڪي ۽ ساڪيات
ا جهڙو ڀيانڪ روپ، هٿ ۾ پيپر ويٽ ڏسي مان دهلجي
ں ۽ چپ ڪري، هارايل مان ويهي رهيس.
هٿ ۾ سندس پيپر ويٽ بہ هو، پر ٻئي هٿ سان هن
گلاس پاڻيءَ جا پريا، هڪ مونکي ڏنو ۽ هڪ پاڻ ۽ صوفا

چئي باءِ باءِ ڪري هليا ويا.
ڪمري ۾ سانت ٿي ويئي ۽ سڄي گهر ۾ اسان ٻئي اڪيلا هئاسين. هاڻ منهنجو وري ڌيان وڃي هن ۾ کپيو. هن دستوري حال احوال پڇيو ۽ پوءِ چيائين، ”هلو ته مان توهانکي پنهنجو گهر ڏيکاريان. هت مان لکندي آهيان، هت مان پڙهندي آهيان. هيءَ منهنجي ڪتابن جي لئبرري، هتي مون فلاڻي رچنا لکي. هيءُ مجسمو مونکي بيحد وڻندو آهي. هيءَ منهنجي ستار، هي هارمونيم. هي منهنجا ڪئسيٽ، هيءُ منهنجي ڌيءُ، هيءُ منهنجي پُٽ جا ڪئسيٽ. هي تمام جهونبن فلمن جا منهنجي گهوٽ جا. اسان ٽئني جون پسنديون الڳ الڳ آهن. گانن ۽ گيتن جي باري ۾“ ۽ هوءَ ٻارن وانگر کلڻ لڳي. سندس هڪ هٿ بلڪل منهنجي هٿ جي ويجهو هو، هوءَ سموري بلڪل منهنجي ويجهو هئي ۽ مون سندس هٿ پڪڙي ورتو، ”تمام ننڍڙا، ڪومل ۽ سندر آهن تنهنجا هٿ، گهر جو ڪم ڪرڻ ڪانپوءِ به ڪهڙا چو نه ٿيا آهن؟“ هن پنهنجو نرمائيءَ سان هٿ ڇڏايو ۽ چيائين، ”توهان حال ۾ ويهو، مان چانهه ناهي ٿي اچان“ ۽ هال ۾ ويهاري، هڪ فائيل منهنجي هٿن ۾ ڏيئي ويئي، جنهن ۾ سندس رچنائون هيون ۽ مونکي پڙهڻ جي تاڪيد ڪري ويئي.
منهنجو سمورو ڌيان سندس آهٽ، سندس شرير جي وڙوڪڙن، سندس سھٽن پيرن، خماريل اکين، مدهوش ڪندڙ آواز ۾ ئي اٽڪيل هو. سندس ڏنل فائيل کولڻ تي به دل نه پيئي ٿئي. هوءِ چانهه کڻي آئي ۽ پرسان ويهندي چيائين، ”ڪيئن لڳيون منهنجيون رچنائون؟“ مون هڪ نظم ڏيکاريندي چيو، ”هيءَ پڙهي ٻڌاءِ“ هن پڙهڻ شروع ڪيو، هوءَ ڄڻ نه پنهنجو پاڻ ۾ ئي پوري هئي. گهر جو سناٽو، هن جو گهرو مٺو آواز ۽ سندس شرير جي خوشبوءِ مونکي بانورو بڻائي ڇڏيو ۽ منهنجا

...نجا نصيب ڪليا

آخر هن ڪهڙو قصور ڪيو آهي؟ قسمت جو وير هن
ئي ڇو هئو؟ هن ڪنهن جو ڇا بگاڙيو آهي؟ هن ڪنهنکي
يو آهي؟ ڏکايو آهي؟ گهر ڦٽايو آهي؟ ڪنهن جو برو
ھو آهي؟ پوءِ هيءَ مصيبت جا پهاڙ هن مٿان ڇو پيا
ن؟ هوءَ جڏهن ڪان ڪجهه سمجهڻ لائق ٿي آهي هن سڪه
ٺا آهن، آخر ائين ڇو ٿيو هن سان؟

هوءَ پنهنجي گهر ۾ سيني ٻارن ڪان پهرين ڄائي، ڏيءُ
ڏي ٻه هن جو سواگت ڪيو ويو. ڏاڏيءَ، پڦيءَ ۽ چاچيءَ
ن خوشيون ملهايون.

رجنيءَ کي ائين لڳو ته سڀ ڪان سٺو هو سندس ننڍپڻ،
۽ قرب جي ڇايا ۾ ڏاڏيءَ جون آکاڻيون، پڦيءَ جو پيار،
يءَ جو موه، پر هي ڇا؟ ٻئين سال ديپڪ، ٽئين سال
چوٿين سال جوتي، پنجين، ڇهين ۽ ستين سال رميش،
ش ۽ انيتا! ۽ اُن ڪانپوءِ ٻه، چار ٻار ٻيا ٻه جي ڏٺيءَ
پهچي ويا. ڏسندي هوءَ ڪٽ تان لاهي پٽ تي
اري ويئي ۽ پٽ ڪانپوءِ ڪٽ هيٺان.

ستين سالن جي عمر ۾ ڄڻ ته هوءَ ٻن ٽن ٻارن جي
ٻڌجي ويئي. راند ڪرائڻ، ڇانهه پيئارڻ، ڪپڙا مٽائڻ
جو ننڍپڻ ته تمام ننڍو ٿي ويو. ’تون سيني ڪان وڏي
ٻن. هروقت اُهي اکر ٻڌڻ سان بي خبريءَ ۾ هوءَ جبل
ڏي وڏي ٿي ويئي.

گهر مان خوشي ڄڻ موڪلائي ويئي. ڪمائي نه وڌي گهر

تي ٽيڪ ڏيئي ويهي رهي. منهنجي اهڙي نيچ هلت تي به سندس مهمانوازي ۽ من جا سنسڪار ڏسي مان پنهنجي من ۾ شرمندو ٿي رهيو هوس ۽ سندس بچاءَ جي ڊال پيپر ويٽ کي ڏسي رهيو هوس. ڪمري ۾ سهڪيل ساهه ڪانسواءِ سناٽو هو. هوا به هلڪا هلڪا ڏُک پاٽيءَ جا پي رهي هئي ۽ مان به. اوچتو در کڙڪو ٿيو. سنڌيا پنهنجا وار ٺيڪ ڪيا. مُنهن جا ڀاوَ بدلائڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ دروازو کوليو. هڪ ڊگهو، سانورو، وچولي عمر جو پرش اندر داخل ٿيو، ”هئلو مسٽر..... دير سان ته نه آيو آهيان؟ منهنجي پتني سنڌيا توهانجي لکڻين جي پرستار آهي. مونکي به توهانجيون ٻه-ٽي ڪهاڻيون پڙهي ٻڌايون اٿائين. واه صاحب! مزو اچي ويو توهان سان گڏجي.“ ”بيوي جي دير ته نه ٿي؟ ڏسو پورا اڍائي ڪلاڪ اڳ دڪان بند ڪري بندو حاضر ٿيو آهي. توهان کي هي شهر گهمائڻ لاءِ، ڪار حاضر آهي ۽ هڪ سٺي هوٽل ۾ ٽيبل به رزرو ڪرائي ڇڏيم، پائي، هوم منسٽر جو آرڊر ڪيئن ٽاربو؟“ مسڪرائيندي هٿ ملائيندي مونسان ۽ مسڪرائيندي پتنيءَ ڏانهن نهاريو. مان پنهنجي زخميل ضمير، تڙڦندڙ اهم ۽ صاف دل سنڌيا جي پتيءَ کي نهارڻ لڳس. سنڌيا اندر تيار ٿيڻ لاءِ هلي ويئي. سنڌيا جي گهوٽ ساراهيندي چيو، ”سائين توهانجا ڪردار، جي توهان ڪهاڻين ۾ خلقيندا آهيو تمام مهان عام ماڻهن کان عظيم هوندا آهن.“ مون ڪنڌ سان ’ها‘ ڪئي ۽ پنهنجي نئين ڪهاڻيءَ جي نائڪا ’سنڌيا‘ جي باري ۾ سوچڻ لڳس. هن جي مهانتا، مون ۾ به سندس لاءِ مهانتا جي ڀاونا سان ڀري ڇڏيو ۽ مون ۾ به عظمت جو احساس ڀريو، ڪرڻ کان بچايو.

ڪو ڪم به نه ڪنديون هيون. مان ئي ته هڪ ڪمائيندڙ
ن، مون اِنڪار ڪيو.

دادا جا پاڳه وڏا هئا، جو پڦيءَ ڪنهن سڄڻ جي مدد
، ٽنهي ڏيئرن جي شادي ڪرائي ڇڏي. ڇوڪرا دال مانيءَ
هئا، سو منهنجيون ڀينرون پرڻجي ويون. ننڍي ۾ ننڍي
نا جي به شادي ٿي وئي. مان هاڻي ٣٢ سالن جي هئس.

ڀينرون گهوٽن سان گڏ اينديون هيون. فخر سان، ڪاٺي
، گهر گندو ۽ باسڻن جو ڍڳ ڇڏي، ٢٥-٥٠ پاپيءَ جي
ن ۾ ڏيئي وينديون هيون. پاپيءَ جي طبيعت خراب ته
ندي هئي، ڪم ڏسي اجان وڌيڪ خراب ٿي ويندي هئس.
ن ئي باسڻن جي ڍڳن کي صاف ڪرڻ ۾ لڳي ويندي هئس.
ه انگ ڏکڻ لڳندو هئو. من جليل، آتما اُداس، شرير هڏائون،
ندڙ عمر سان سياءُ به چڙچڙو ٿيندو پيو وڃي!

مان ڪٿي غلط هئس؟ دادا پاپيءَ جو ڏکه ونڊڻ پئي
هيم، بوجهه هلڪو ڪرڻ پئي چاهيم. آخر مون چئي ڏنو، ''پاپي،
نڪي به شادي ڪرايو.'' گهر ۾ ڄڻ بم ڦاٽو. بي شرم، بي
رت، الائي ڇا ڇا دادا چيو. پاپيءَ پونڊو ڏيندي چيو، ''اڳه
ٽي هئينءَ؟ ڀينرن سان پيئي ريس ڪرين. هاڻ ڇا ڪريون؟''

پڦيءَ جي ڪن تي اها ڳالهه پيئي، هن هٿ پير هلايا.
ڪڇو ڪنوارو هيڏي وڏي عمر جو ڪٿان ملي؟ منهنجو
ڇريو ضد، ٻارن وارو نه ڪپي. سڀ حيران ۽ پريشان. آخر
مپريءَ جي هڪ شادي ڪرائڻ واريءَ ڳولهي لڌو منهنجيءَ
مر جيترو. هو ٻنان ماءُ پيءُ جي هو. ٩٠٠ روپيه پگهار هئس.
ڪنهن هوٽل ۾ مئنيجر جي نوڪري ڪندو هو. مون ها ڪئي.

شاديءَ ڪانپوءِ مون نوڪري ڇڏي ڏني. ديپڪ ڪمائيندو
و، مان ٽاٽ سان گهر جو ڪم ڪندي هيس. هڪ ڪمري
اريءَ گرهستيءَ مان پاڻ کي راڻي سمجهندي هئس. باسڻ

جا ياتي ويا وڌندا. پڦيءَ پڙهڻ سان گڏ ننڍي وڏي نؤڪري شروع ڪئي.

رجنيءَ کي ياد اچڻ لڳو پڦيءَ ڪيتري ڪوشش ڪئي ته سڀ ٻار پڙهن پر سڀ ئي ننڍڙا ڇوڪرا هوٽل تي، نؤڪرن وانگر ڪم ڪري ڪجهه پئسا هٿ ڪري سئنيما جو شونق پورو ڪرڻ لڳا ۽ اسڪول وڃڻ تي دل نه ڏين.

گهر ۾ سڀ کان وڌيڪ پڙهيل مان ئي هئس. پڦيءَ جي پيار، مار جي ڪري مئٽرڪ پاس ڪئي.

مونکي ڪنهن دوڪان تي سيلس گرل جي نؤڪري ملي ويئي.

گهر جو خرچ ويو وڌندو، پر دادا جي ڪمائي نه وڌي، پاڻ رستو وڌائڻ جي حڪم تي دوڪان جو اڌ به کنجي ويو، هوٽل بدلجي، ننڍو چانهه جو اسٽال ٿي ويو. يائر بريءَ سنگت ۾ ڦاسندا ويا. نئي ڀينرون ايتريون ته ڦڏ بت ۾ وڌنديون ويون جو دادا انهن کي ڏسي اکيون هيٺ ڪري ڇڏيندو هو. اهو شايد قدرت جو ڪمال آهي ته غريبن جو ڌيئر الائي ڇو، عقل، بدن، سيني طريقن سان تمام وڏيون ٿي وينديون آهن، جنهن عمر ۾ شاهوڪارن جون ڌيئر اڃا ٻيبي ڇوائين!

ڀينرن حالتن سان الائي، ڪيئن پاڻ سان نهڪائي ڇڏيو. دادا، هنن کان سوال ڪرڻ ئي ڇڏي ڏنا هئا.

ڪپڙا، دوا درمل، گهر ۾ ڪا نئين شيءِ ڪيئن ٿي اچي؟ ڪير اهڙن سوالن جي جوابن جي همٿ ڪري. مان ته صفا پيسجي ويس، زندگيءَ سان الائي ڪهڙا ناهه ڪرڻا پيا.

منهنجي عمر وڌڻ لڳي. ڏاڏيءَ ۽ پڦيءَ کي ڇنتا لڳي. پڦيءَ صاف صفا شاديءَ لاءِ پڇيو. دادا ۽ ياپي اُتي ويا. مان ڪيئن ها ڪريان؟ گهر ۾ جا ٿوري گهٽي آمدني مان آڻيندي هئس، سا به بند ڪيان؟ ٻيون ڀينرون نه پڙهيون ئي نه،

؟

رجنيءَ سينيِ جي همت بڌائڻ تي وري ان دڪاندار
ويئيِ. نؤڪري مليِ ويس. ساڳي ئيِ ۸۰۰ روپيه پگهار. هاڻ
جون جوابداريون اڳي کان تمام وڌيل هيون. ٻه ٻار، ان
جوابداريون، شرابيءَ جي خدمت ڪرڻ، پنهنجي سپنن
هڙو انت ٿيندو ڏسيِ هوءَ چڪناچور ٿيِ پيئيِ، هڪ زنده
پينرن جو نصيب ڏسيِ، جيڪو هن قدم ڪنيو، ڇا مليو
؟ آرام ۽ آسائش هن جي نصيب ۾ ڪٿي؟
سڪل ڏبرو شرير، سخت محنت دڪان تي ۽ مڪان تي.
جي گهوٽ جو روز شراب پيِ، شراب نه پيئڻ جو قسم
روز روئڻ، پاسي واري ريل جي پٽي ڏانهن ڀڄڻ، سلسلو
رهيو ۽ ڪمال آهي هوءَ زنده رهيِ.
آخر جيري جي صفا خراب ٿيڻ ڪري ۽ لڳاتار شراب
جي ڪري ديپڪ هن دنيا مان لاڏاڻو ڪري ويو، ٻه
۽ ان جيِ جوابداري ۽ قرض رجنيءَ کي ڏيئيِ. رجنيءَ
سمجهه ۾ نه پيو اچي هوءَ ڇا ڪري؟ روئي ان شخص
جنهن کي خبر هئي ته هوُ دنيا ۾ ٿورو ئيِ زنده رهڻو
شادي ڪري، ٻه ٻار، ذلت، دماغي پريشانيِ، بدناميِ ڏيئيِ،
سينيِ جوابدارين کان مڪت ٿيِ هليِ ويو. ڪليِ، خوش
ته ڪ بوجهه کان هوءَ مڪت ٿيِ ويئيِ؟ سماج؟؟ تنهن
خاموش رهڻ ئيِ بهتر. پر اُن خاموشيءَ ڪيس پٿر بڻائي

.

ڇا ڪنهن اِنسان لاءِ وڏاتا ايتري ڪنجوسيِ ڪندو آهي
هن جا ننڍڙا سپنا، هڪ ننڍڙو ڪمرو، ٻارن جا ٽهڪ،
جو پيار ۽ بس اهو ٻه پورو نه ٿئي؟
ها ننڍي هوندي کان دکن جي ڏٻڻ ۾ قاتل رجنيِ جيڪو
پيئي ڪٽي قاسجندي پيئيِ وڃي.

چمڪائي ڇڏيا، ڪاڌو ايترو سوادي ناهيندي هئس جو ديپڪ آڱريون به چٽي ڇڏيندو هو. پنهنجي وت آهر ديپڪ لاءِ مون سرڳ ڌرتيءَ تي لاٿو. راجا رانيءَ جي ڪهاڻيءَ ۾ هڪ راجڪمار جي ڪمي هئي، سو به اچي ويو. راجڪماري به اچي ويئي.

انهن ٻن ٻارن جي دنيا ۾ اچڻ ۽ ڇهن سالن جي عرصي ۾ رجنيءَ کي خبر پئجي چڪي ته ديپڪ پڪو پياڪ هوندو هو. شاديءَ کان اڳ يارن دوستن، مٽن-مائٽن جي سمجهائڻ تي، شادي ڪري گرهستي ناهڻ لاءِ هن ٿوري وقت لاءِ شراب کي ڇڏيو هو ته شادي به ٿي، ٻار به ڄائو، هاڻ رجني ڪيڏانهن ويندي؟ ڦاٿي ري ڦاٿي! رجني سوچيو ڦاٿي آهيان ته ڦٿڪڻ ڪهڙو؟ بهادري ڏيکارين، هن آزي نيزاري ڪري پهرين ڪيس گهر ۾ مقرر تيلِ شراب پيئڻ جي اِجازت ڏني. پر شرابي ڪٽي ٿو پاڻ لاءِ حدون ناهي. حد ڪاٽي بيحد تي وڃڻ ته هن جي فطرت هئي.

ديپڪ جي صحت جهڙي ٿيندي ويئي. ايڪسري ڪرائڻ سان خبر پيئي ته سندس آندا، جيرا، بڪيون خراب ٿي چڪا هئا. هن جو جڏهن مٿو ڦرندو هو، يڪدم پاسي واريءَ گٽيءَ ۾ وڃي ٻنيءَ جو قاتل شراب پي متوالو ٿي، سڄي رات ٻڙ ٻڙ ڪندو رهندو هو. هوءَ ڪيس ڪڏن مان، گٽرن مان، گٽن مان ڪڍي يا ڪڍائي گهر ۾ آڻڻ لڳي.

ديپڪ جو ڪم تي وڃڻ بند ٿي ويو هو. گهر ۾ غريبيءَ جو مرض ڦهلجي ويو. ڇهن سالن اندر جوڙيل هڪ هڪ سامان وڪامندو ويو.

هِن هُن اڳيان هٿ ٽنگيندي غيرتمند رجني ضمير اڳيان جهڪندي ويئي. شرمندي ٿيندي ويئي. سڀ سمجهي ويا شرابيءَ جي گهر جو انت ڪهڙو ٿيندو! قرض ڪنهن کي ڏجي؟ هيءُ قرض ته نه دان ڏيڻ ٿيو جو واپس نه ملڻو آهي. دان ڪيسنائين

تي ويو هو، تن لاءِ.
هن جو ڪمزور شرير ڪم جي وڌڻ، جوابداريءَ جي وڌڻ
ستت ئي جهلي نه پيو سگهي. کنگهه، بخار، گهٽ کاڌو،
بدن پيو ڏک ڏک ڪندو هئس. متو پيو ڦرندو هوس،
پوائتي تيندي پيئي وڃيس. آخر هن، هن جي ڇوڪ
خيراتي اسپتال ۾ ايڪس ري ڪڍايائين. سلهه ٽي.بي.
ي، سا به ڪافي وڌي چڪي هئي. ڊاڪٽر چيو، "چنتا
ڪريو. صرف سٺي خوراڪ، قيمتي طاقت جون دوائون ۽
سان توهين نيڪ ٿي سگهو ٿا، ۽ ڏسو ڪا به 'چنتا
ڻ' توهان لاءِ نيڪ ڪونهي. رجنيءَ کان وڌو ٽهڪ نڪري
۽ ڊاڪٽر کان چيڙ. "توهان نه سمجهندا ڊاڪٽر! ايئر
ڊيشن روم ۾ ويهي."
ڪن آس پاس جي ماڻهن همدردي ڏيکاريس. پر ان سان
مسئلا حل ٿيڻا نه هئا. جبل جيڏا دک هتيا نه هئا، ڇا
يان؟ پئسا، پئسا، ممتا تي به اميرن جو حق؟ پيٽ ڀرڻ
زندگيءَ ۾ لذت اچي ويندي. خالي پيٽ ۽ بيمار جسم،
ميل روح سان؟ هوءَ خشڪ، ڪمزور چڙچڙي بڏي من ۽ تن
ي تيندي پئي ويئي.
ڇا ڪريان؟ ٻارن سان گڏ نديءَ ۾ ٽپو ڏيان؟ ريل هينان
نجان؟ ترڪ هينان اچي سپ مرون؟ نه، نه ڇو مرون؟
جي جيئڻ ڪيترو مشڪل ٿي پيو آهي؟ مان هاڻ بيمار
ير ڪري ڪم به نٿي ڪري سگهان، ٻار بک مرندا، ڇا
ريان؟
هن کي ننڊپڻ جي هڪ گهٽنا ياد اچي ويئي. گهر ۾
يل ڪتيءَ ٻار ڄڻيا هئا. سڄو گهر گندو ٿي ويو هو. بيزار
ماڻس گوڻ ۾ پونگڙا بند ڪري هن کي ڏنا هئا، ڪتي
ي ڪري اڇڻ لاءِ. ڏاڏنس تاڪيد ڪئي هئس، "ڪتيءَ کي

وڌندڙ مهانگائي، ڄڃڻ جي مسواڙ، پڙهائڻ ٻن ٻارن کي، پڙهائڻ کان اڳ پالڻ، ڪير سنڀالي ٻن ٻچڙن کي؟ هوءَ صبوح کان رات جو نوين بجي تائين ٻاهر. ڪنهن صلاح ڏنس مائي رکُ. مائي صبوح کان رات تائين ٻار سنڀالڻ ۽ نيپاج ڪرڻ لاءِ ٥٠٠ روپيا گهريا، اُن ۾ هوءَ ٻارن کي ڪاڏو ڪارائي ڪير ٻه پيئاريندي، هونءَ ديپڪ گهر ۾ هوندو هو ته ٻارن جي تات نه هوندي هئي. ١٥٠ مسواڙ، هن حساب ڪرڻ شروع ڪيو، ٿيا ٦٥٠، باقي بچيو ١٥٠ رپيا. بس جو ڀاڙو؟ ڪاڏو؟ ڪپڙو؟ بيماري سيماري، ٨٠٠ مان ڇا ڇا ڪريان؟ قد وڏو چادر ننڍي. مٿي کي ڍڪ ته پير اُگهاڙا، پيرن کي ڍڪ ته مٿو اُگهاڙو. ڇا ڪنديس ڪيتري حسرت هئي ماءُ بڻجڻ جي. ڪيترا بيت هن ماءُ ٻارن تي پڙهيا هئا. هاڻ هن کي پنهنجن ٻارن کي ڇڏي، سڄو ڏينهن ٽنگن تي بيهي، طرح طرح جون اٽڪلون سٽڪلون ڪري مالڪ جو مال کپائي، لکين ڪمائي، ٨٠٠ وٺي گهر اچڻو آهي. پنهنجي پيٽ ۾ ڇا وڃي؟ پنجن سالن ۾ هوءَ، سهاڳڻ، ماتا، وڏوا سڀ بڻجي ويئي. يا ته زندگيءَ جو چڪر هڪ هنڌ بيهجي وڃي يا ايتري ته رفتار سان سڀ ڪجهه ٿيندو وڃي جو دماغ ۾ اکيون ڇڪرائجي وڃن.

رجنيءَ همت نه هاري، هوءَ هلندي رهي. ’جوابداري‘ ته نياڻٽي ئي هئس. ماڻهن جي چئي انوسار ماءُ به هوءَ هئي ته ٻارن جو پيءُ به هوءَ هئي. ’جوابداري‘ ته پوري ڪرڻي ئي هئس. هن ٻه چار دفعا ’جوابداري‘ اکر دهرايو، نه ڄاڻ ڇو پهريون دفعو هن کي ان اکر کان ڪراهت اچڻ لڳي، اهو احساس هن کي پهريون دفعو ٿيو. چوڏهين سالين جي عمر ۾ هن پيڪي گهر جي جوابداري پنهنجو پاڻ کنئين هئي، پاڻ کي هندي سئنيمائن جي هيروئن پيئي سمجهندي هئي اُن وقت. پر هاڻ اهو اکر ڪيترو نه پراڻو ۽ بنا مطلب

ڻ. جنم ڀر جي ٿڪاوٽ مٽائڻ لاءِ سمهڻ، ڪنهن جي به
نتا نه، ڪنهن جي به جوابداري نه، ڪنهن لاءِ به نه سوچڻ،
نهنجي لاءِ جيئڻ' جيئن وڻي تيئن ڪرڻ.

رجني ڪنهن سان به نه ڳالهائيندي هئي. ڪائيندي، سمهندي،
وائون وتندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن هن کي ائين محسوس
يندو هو، هوءَ مري ويئي آهي ۽ ڪمرو هن کي نرم، ٿڌي
بر لڳندو هو، پر وقت سر، بک لڳڻ ۽ اُڃ جو احساس هن
ي جيئري هئڻ جو يقين ڏياريندا هئا.

زور زور سان ڪوئي در کڙڪائي رهيو هو، رات جو وقت،
هٽن ئي ماڻهن جا آواز پئي آيا. ڇڱو ئي وقت رجنيءَ،
ستيءَ ۽ ڪمزوريءَ وچان دروازو ئي نه کوليو..... آخر هوءَ
ڏندڙ ٽنگن سان اُٿي کڙي ٿي، دروازو کوليائين. موتيءَ ماءُ
هئي. چيائين، ”مائي واڌايون هجني! تنهنجا ٻئي ٻار لڌا.
نهنجي پاڙي ۾ تڪرام اُتي ويو هو، کين سڃاتائين ۽ پاڻ
سان وٺي آيو.“

ٻئي ٻار هن جي سامهون هئا، ڀاڪر پائڻ لاءِ اُتاولا.
رجنيءَ مٿان ساٽائي طاري ٿيندي پئي ويئي. هوءَ غشي
کائي ڪري ڪرڻ تي هئي ۽ موتيءَ ماءُ چئي رهي هئي.....
”مائي، تنهنجا نصيب کليا.....!“

اهو ڏسڻ نہ اچي ۽ خبر نہ پئيس، پري پري ڦتو ڪري اچين، جيئن گهر نہ سڃاڻي سگهن. ماءُ ڪي آنڊي جي چِر ٿيندي آهي. ٻارن ڪي ڦتو ڪندي ڏسندي تہ چِتي ٿي پوندي.''
هيترا سال ٿي ويا تہ بہ هن ڪي ڏاڏيءَ جو هڪ هڪ لفظ چِٽيل ياد هو، هن جي ياداشت ايتري تکي ڇو ٿي ويئي، ڄڻ هيءَ گهٽنا اڄ ٿي هجي؟؟

يادگيريءَ جو بہ ڪنهن گهٽنا سان لاڳاپو ضرور هوندو آهي. اڄ اُها گهٽنا ايتري تکي ڇو ياد آئي آهي، اڳ ڇو نہ؟ هن ڪي روئڻ اچي ويو، ٻارن ڪي تيار ڪيائين ۽ سيني ڪي چپائين، ''آلندي ٿي وڃان، ياترين سان شامل ٿيڻ.''

ڪتيءَ ۽ سندس پونگڙن جو قصو دهرائڻ. ميلي ۾ پيڙ ۾ ٻنهي ٻارن ڪي ڇڏي آئي. گهر اڪيلي - موٽي آئي، پر هوءَ ڪتيءَ وانگر چِتي نہ ٿي. آتما ڇڏي آئي، جڏو جسم ڪٽي آئي. ماڻهن جي پڇڻ تي جواب ڏنائين، ''گم ٿي ويا ميلي ۾.''

ٻن ٽن ڏينهن ۾ هڪ ڌارمڪ سنستا کان هن مدد گهري، هن جي حالت تي رحم کائي تي سوَ مهني جي مدد منظور ڪئي ويئي. ۱۵۰ روپيا ياڙو ۽ ۵ روپيا روز چانهہ ۽ بہ ويلا مانيءَ لاءِ نيڪ هئا، هن من ئي من ۾ حساب ڪيو. هڪ عجيب زندگي، قاتل سازشين، ٽٽل جُوتن لاءِ، پراڻن ڪمبل، هڪ ڪلو چانور، هڪ ڪلو ڪٽڪ لاءِ هوءَ بہ ان ۾، مهني ۾ هڪ دفعو شامل ٿي ويندي هئي. 'پنڻ' لاءِ نہ، پنڻ اکر غيرشانائتو آهي، مدد لاءِ.

هاڻ نہ آرام ئي آرام هو، صبح جو اُٿي چانهہ پي ٻن وقتن جي هڪ ئي وقت پاڻ اڪيليءَ لاءِ ماني ياچي ناهي، ڌارمڪ سنستا مان مليل دوائون وٺي، هوءَ سمهندي رهندي هئي، سمهندي رهندي هئي. بس ماني ۽ ضروري ڪم لاءِ

روز اُن گهر جو پوتر نظارو ڏسڻ جي لالچ کان ايندي
دي اُتان ئي لنگهندي هئي. تازي، هوا سان گڏ، تازگي
ايندي هئي جانڪي.
هڪ پريات جي سانتيڪي وايومنڊل ۾ به اُن بنگلي مان
گنبوڙ جا آواز اچڻ لڳا. ڪي مزور هئا، بل ڊوزر به
ڪاس جيان اُن گهر جي سائي، مخملي گاهه مٿان گهمي
بو هو ۽ اُن پريات هن کي اُن ٻيڙي ۽ ٻيڙيءَ جو جوڙو
نه آيو. ڏسندي ڏسندي هر پريات جڻ ته ريتائين (رت
) ٿيڻ لڳي. نه تلسيءَ جو پوتر چبوترو رهيو نه مندر.
گل نه ٻوٽا، نه ستار جو سُرُ نه منڙو گيت. گوڙ پريا انگريزي
جن جا سُرَ هن کي ۽ هن جي آتما کي اُداس ڪري
يندا هئا.
ڪجهه مهنن کانپوءِ جانڪيءَ اُن بنگلي جو ڦاٽڪ کليل
. اُهو شام جو وقت هو. هڪ دربان يونيفارم پائي اُتي
و هو. اندر ڪا پارٽي هلي رهي هئي. زور سان ميوزڪ،
لا جن ۾ شايد شراب هو. هوءَ نه ڄاڻ ڇو، ازخود اُتي
ي رهي. سالن کان جو چتر سندس من اُن سانتوڪي گهر
هو، سو ٽٽي رهيو هو. هيڏانهن هوڏانهن نهاري جڏهن
تيس ته دربان جي آس پاس ڪو ڪونهيءَ هوءَ ڏ ان
آئي ۽ هٻڪندي پڇيائين، ”اڳيان مالڪ ڪيڏانهن ويا؟
ڪير هتي رهڻ آيا آهن؟“
”اُهي ٻئي ڪنهن ڳوٺ ۾ سماج ڪلياڻ واسطي رهيا
ن. ٻئي پٽي پٽي ڊاڪٽر هئا. هتي سندس ننهن پٽ آهن،
وديش ۾ رهندا هئا.“
وقت گذرندو رهيو. منهنجو پنڌ ڪرڻ جو نيم نه بدليو.
ڏڏنڊڙ تنگن ۽ ڊنڊڙ عمر جو سهارو هڪ لڪڻ ڪڙب ڪرندي
س.

قدرت جو نيم

هوءَ روز پرڀات جو ۽ شام جو پنڌ ڪرڻ نڪرندي هئي. پرڀات جو امرت ويلي وقت پکين جون مٺيون لاتيون، ماڪ ڀنل ٻوٽا، گل، پن ۽ تاريون، هلڪو ڏُنڌ ۽ سانت ڪيس پرماتما جي ويجهي هئڻ جو احساس ڏياريندا هئا. هميشه واري پنڌ جي رستي تي هڪ سيڪنڊ، هڪ پل لاءِ هن جا قدم هڪ بنگلي، نه، نه هڪ سانتيڪي، ساتوڪي گهر اڳيان رڪجي ضرور ويندا هئا.

ڇا هو ان گهر ۾ جنهن جي مقناطيسي ڇڪ هوءَ روز محسوس ڪندي هئي. ان گهر جي ڪمپائونڊ جون ڀتيون وچوليون هيون ۽ ڦاٽڪ ۾ به سلاخون وڏيءَ وڇوٽيءَ واريون هيون.

اُن گهر وٽان لنگهندي ڪڏهن ستار، ويڻا، بانسري، ڪلاسيڪل، سيمي ڪلاسيڪل گيت، ڀڄن جو مڌر آواز ايندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هڪ ٻڍڙو جوڙو اڇي پوشاڪ ۾ پريل هنس جي جوڙي جيان گڏ ته، ڪڏهن اڪيلا نظر ايندا هئا. ڪڏهن پرش اخبار پڙهندو هو ته ٻڍڙي استري گل چونڊيندي هئي، ڪڏهن هوءُ ٻوٽن کي پاڻي ڏيندو هو ته حاطي جي ڪنڊ ۾ ننڍڙي مندر اڳيان هوءَ اڪيون ٻوٽي ڌيان ڪندي هئي. ڪڏهن ڀتني تلسيءَ جي چوڌاري ڦيرا پائيندي هئي ۽ هو سنگيت جي تال تي ڪنڌ لوڏائيندو هو ۽ ڪڏهن ٻئي گڏ چانهه جون چسڪيون ڀرندا هئا. ڪجهه پلن لاءِ هوءَ ايندي ويندي اُن گهر مان سانت، ساتوڪي جيون، پوتر واتاورڻ جو سک ماڻي ايندي هئي ۽ پنهنجي گهر ۾ به اُن آنند ڀرڻ جي ڪوشش ڪندي هئي

ڪئسيٽ، جي هن سنڌ مان الائي گهٽيون منٿون ڪري
ايا هئا. سندس ساهه سان سانڍيل سوغاتون، يادگيرين سان
يل شيون، بزرگن جون شيون ۽ فوٽا جن کي هن سان موهه
ويو هو. هن پنهنجين شين لاءِ راڪيش کان پڇيو ۽ هن
تيکي ۽ ٿڌي آواز ۾ چيو، ”سڀ تمام پُراڻيون ٿِي ويون
ون ۽ تمام گهٽيون شيون اجائي جڳهه والاري ويٺيون هيون.
ر به ننڍو آهي. منهنجا دوست مون تي کلندا ۽ چٿرون
ندا هئا پُراڻين عجائب گهر ۾ رکيل شين کي ڏسِي.“ مون
س ڪجهه به نه چيو. اُف! ڪجهه به ته پنهنجو ۽ سڃاتل
هو جو هن کي اُهو گهر پنهنجو لڳي. جانڪيءَ کي سڀ
ون اجنبي لڳيون گهر به.

سندس پُٽ کيس هڪ ڪمري ۾ وٺِي آيو ۽ فخر سان
ياڻينس، ”ممي، هي تنهنجو ڪمرو آهي، توکي اهو ساڳيو
ي ڪمرو ڏنو آهي، ڏس ڇا نه سُندر ٿِي ويو آهي. هن
سڀ سهوليتون آهن. ڏس ممي، ’پئسا ڦينڪ تماشا ديک‘
ا ته بدلجِي ويو آهي.“ جانڪيءَ جو پير جيئن تمام قيمتي
هانگي غاليچي تي پيو هوءَ ڇرڪي پيئي. خير اندر اچي
ينِي. هن کي اُتي ڪابه شيءِ نه ڏسڻ ۾ آئي جن کي
وءَ ساهه سان سانڍيندي هئِي.

هن کي اُن ڪمري ۾ ڪابه اهڙي ڪنڊ نه هئي جا
نهنجي ۽ پياري لڳي. ڪجهه به ڄاتل سڃاتل نه. مرجهايل
ن سان هوءَ هڪ عاليشان وڏي پلنگ تي ويٺي. هن کي ائين
ڳو جڻ ته هوءَ فاءِ اسٽار هوٽل جي ڪمري ۾ ويٺي آهي،
هر ۾ نه. هوءَ هر چيز کي ڇُهِي، سڃاڻپ پيدا ڪرڻ جِي
ڪوشش ڪري رهِي هئِي. ننڍو T.V. ويڊيو سيٽ، ننڍڙو فرج.
هوءَ سڀني سان هلو هلو ڪري واقفيت ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ
ڳِي. پر هن جو من ٿڪِي چڪو هو. ڇيهون ڇيهون، ڏارون

ڏياري ڇڱو پري هئي، تہ بہ جانڪيءَ کي تيارين جي تات لڳي. هن نؤڪر کي بہ چيتيءَ تان ڳؤري پيتي لاهڻ لاءِ پوني هٿان نياپو موڪليو. اُن پيتيءَ ۾ سندس هٿ جو اُڻيل ۽ مڙهيل قيمتي چادرون، ڇئون، ميزپوش، پڙدا هئا جي هن نور نچوئي تمام چاهہ سان ٺاهيا هئا. بہ ٽي تہ شونق هئا کيس. ڪتاب پڙهڻ، لکڻ، پرت پرڻ، اُڻڻ، مڙهڻ، چترڪاري، چتر ڪنا ڪرڻ ۽ سنگيت.

جانڪيءَ جو پٽ راڪيش ننڍڙي پٽ جي آڱر پڪڙي اچي پهتو. ”ممي هن دفعي گهر کي رنگہ ڏيڻ ۽ ٿوري گهٽي بدل سڌل ڪرڻ جو سوچيو آهي. فرنيچر بہ بدلائبو. ممي توکي دز ۽ رنگہ جي بانس پانءِ نہ پوندي آهي. توکي مهني ڏيڍ لاءِ ماسيءَ وٽ ڇڏي ٿو اچان. متان بيمار نہ ٿي پوين هتي.“ جانڪيءَ موه ۽ پيار سان پٽڙي ڏانهن نهاريو. ٻن ٽن ڏينهن ۾ هوءَ ناسڪ وڃڻ لاءِ رواني ٿي.

لڇمي پوڄا کان بہ چار ڏينهن اڳہ راڪش ٻنهنجيءَ ماءُ کي وٺي آيو.

جانڪي پنهنجي گهر جي ڦاٽڪ کان، دالان، ڪجهہ بہ سڃاڻڻ ۾ اسمرٿ هئي. ايترو سندس گهر بدلجي چڪو هو. هن آس پاس وارا گهر ۽ سندن پاڙيوارا ڏٺا، جي کيس سڃاتل لڳا. ٿورو من ٺانئيڪو ٿيس. اندر جيئن ٿي هلندي پئي وڃي، سندس مغز چڪرائيندو پيو وڃي. پڙدا، غاليچا، باغ، گهر جا گهاٽا رنگہ، فرنيچر، اُنهن ۾ هن جي ڪابہ پسندي شامل نہ هئي، اُهي کيس پراوا لڳا.

گهر ۾ گهڙڻ سان هن ڏٺو تہ طرح طرح جون مورتيون جي هن پارت ۽ وديش مان ڪٺان ڪٺان هٿ ڪيون هيون، ڪٿي بہ نظر نہ آيون. تلسي، ناڪر، پوڄا جو سامان، ڪتابن سان ڀريل ڪبٽ، سندس سالن کان ڪنا ڪيل ڪئسيٽ، سنڌيءَ

يصلو

”شنا تون تمام سٺي، سباجهي آهين، آواز به تمام منو تيئي“ مون سڪندڙ آواز ۾ چيو. پنڌ ڪرڻ وقت، ڳالهائڻ هل آواز ائين ئي ٿي ويندو آهي.

گهر جي پاسي واري باغ ۾ مان روز شام جو پنڌ ڪرڻ يندي آهيان. باغ جي هڪ گيٽ کان ٻيءَ گيٽ تائين ١٥ منٽ لڳندا آهن. ڇهه چڪر لڳائڻ سان ڏيڍ ڪلاڪ جيترو پنڌ ي ويندو آهي. الڳ الڳ قسمن جا ماڻهو، ننڍڙا ٻار، ٻڍا، الون، جوان، بيمار، سگهارا، صحت جو قدر ڪندڙ، سڀ اُن اغ ۾ گڏجندا آهن. چاتل سچاتل چهرا، پنهنجائپ سان پريل الن کان هڪ ٻئي کي ڏسڻ سان به ڪتنب جا ڀاتي لڳندا هن. نيم جا پڪا پنهنجا پيا لڳندا آهن.

شنا منهنجي سوال جو جواب هلڪيءَ مُرڪ ۾ ڏيندي يو، ”عمر چڙهي ويئي اٿم، ڇڳا وڏا پوٽو، پوٽي به اٿم، ه به توکي سٺي ۽ سڌول پيئي لڳان. لڳي ائين ٿو شبنم نهنجي اکين ۾ ئي سونهن پريل آهي، هر شيءَ توکي الائي و ۽ ڪيئن سندر پيئي لڳي. پٿر، نڪر، ڪنڊا، شڪل ڳاڙ، رجهايل گُل، پنن ڪانسواءِ وڻ، بيمار ماڻهو، گهايل پسون پکي، ينِي کي تون سُندر ڇوندي رهندي آهين، سڀ سُندر ڪيئن يا؟“

”ها، اها ڳالهه ته تو نيڪ چئي شنا، مونکي هر شيءَ، ر دک ۾ به خوبصورتيءَ جي جهلڪ نظر ايندي آهي. هر ڪوڙو، منو، ڪتو آزمودو به ڪو نهايت پيارو ۽ سندر تاثير

ڏارون. اچانڪ هن کي ياد آيو سندس اڱڻ ۾ پپل جو وڻ. جڏهن هوءَ ناسڪ وڃي رهي هئي، سڄو وڻ پيلن پنن سان پريل هو. پپل ٽڪل - پڊو مرجهايل پئي لڳو.

هن پنهنجي ڪمري جي دري کولي. اُن پپل جي سڄاتل وڻ کي ڏٺو جو ساون سبز پنن سان پريل هو. جهومي، لهرائي رهيو هو. اُن وڻ ۽ سندن نون پنن کيس Welcome (سواگت) جو اشارو ڪيو. پنن کڙڪي کڙڪي تاڙيون وڄايون ۽ اُن مڌر پوتر سنگيت سان سندس من ۽ ڪمرو پرجي ويو. نور ۽ آتمڪ آنند سان مخمور ٿي ويئي هوءَ. هن پڙڪيو، ”قدرت جو نيم، پيلا پن جڏهن ڪريا تڏهن ئي نون ساون پنن جنم ورتو. سندر، ساوا پن، نئين اُتساهه ۽ اُمنگ سان پريل، پڊير، ٿارين ۽ وڻ جي ٽڙ ٽي. هن پنهنجي نُنهن ۽ پٽ کي من ۾ئي من ڏنيواد چئي ۽ نرم نئين بستري تي سمهي پيئي. کيس گهري ننڊ اچڻ لڳي. ڪمرو ساتوڪي سک ۽ سنتوش سان پرجي ويو. جانڪيءَ جو چهرو ڀهڪڻ لڳو ڪنهن تيج سان، پپل جي وڻ وانگر.

چيو، ”تو ۾ ڪا گھٽتائي ڪونهي.“
”ڇهہ اٺ سال اڳ هڪ خطرناڪ حادثو ٿيو هو، اُن حادثي ۾ مان بچي نڪتس، پر جيڪو ڊاڪٽر هاڻ ٻڌايو آهي، اُن ڪان مان اڻ واقف هوس.“
”ڊاڪٽر ڇا ٿا چون؟“ شنوءَ هٻڪندي پُڇيو.
”مان پيءُ ٿيڻ جي قابل نہ رهيو آهيان ۽ ڪجهہ سالن کانپوءِ تہ شاريرڪ سنبنڌ رکڻ جي قابل بہ نہ رهندس. هاڻ تون فيصلو ڪر، مون سان گڏ رهڻ چاهين ٿي يا.....“
منهنجي بدن مان ڄڻ تہ رتُ ستُ سُڪي ويو. مان تہ وسامجي ويس، گلو گھٽجي ويو، خالي خالي نظرن سان هن طرف نهاريندي ئي رهجي ويم. هوُ بہ گھٽ برداشت نہ ڪري سگھيو ۽ دروازو کولي ٻاهر نڪري ويو.
ٻہ چار ڏينهن تہ اسين روز مره جي ضروري ڳالهائڻ کانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ڳالهائي نہ سگھياسين.
هڪ ڏينهن هو گھر ۾ شام جو جلدي آيو ۽ چيائين، ”شنو، هل تہ هڪ هنڌ گھمڻ هلون، من بهلجي ويندو. گھڻن ڏينهن کانپوءِ مون هن کي هلڪي هنيانءُ واري موڊ ۾ ڏٺو. مان جلد تيار ٿي ساڻس نڪري پيس. دل تان ڪو بوجهہ هلڪو ٿي پيو.
وشال شهر جي ٻاهران هڪ لنبي Drive تي مونکي وٺي هليو. هڪ تلاوَ جي پاسي ۾ وڻن جي جهڳٽن ۾ ڪار بيهاري. مان خوش بہ ٿيس ۽ وائڙي بہ تہ آخر هوُ ڇا ڪرڻ ٿو چاهي. هن پاٻوہ وچان آهستي منهنجو هٿ پنهنجن ٻن هٿن ۾ جهليو ۽ چيو، ”شنو، جيڪي مان ڪجهہ توکي چئي رهيو آهيان، ڌيان سان ٻُڌ.“
”اسانجي گھر جو واڀُمنڊل، تنهنجي ۽ منهنجي هڪ ٻئي لاءِ بي پناهہ محبت، تنهنجا سنسڪار، انهن سڀني جي

ڇڏي ويندو آهي، ڪو نه ڪو نصيحت ڀريو سبق سيکاري ويندو آهي.“

”شنا هن باغ ۾ اسين سالن کان گڏجنديون رهنديون آهيون، تون ڪافي ڪجهه پنهنجي زندگيءَ جي باري ۾ ٻڌائيندي رهندي آهين. اڄ هاڻ ٿورو وقت ويهي آرام ڪيون.“ اسين هڪ ڪنڊ واريءَ بينچ تي ويهي رهيوسين.

”شبنم، توکي ايترو ته ٻڌايو هوم ته منهنجا پيڪا وچولي حيثيت وارا هئا ۽ شادي هڪ سٺي وڏي گهر ۾ ٿي، جن جي ساک وڏي هئي.

جڏهن منهنجيءَ شاديءَ کي چار سال گذريا ۽ ڪوبه اولاد نه ٿيو، چوڌاري سُسِ پُسِ ٿيڻ لڳي. وشال منهنجي سَسُ جو هڪ ئي سڪيلڌو پُٽ هو. پٽ جا ٻار ڏسڻ سندس وڏي ۾ وڏي خواهش هئي. ڏيري ڏيري روز روز گهر ۾ ڪٿ پٽ ٿيڻ لڳي ۽ اُن ڪانپوءِ ته ڪو ڪارڻ ليي نه ليي، سڄو وقت مون مٿان ڪٿ-ڪٿ ۽ اولاد نه ٿيڻ جا مهڻا.

جنهن بلڊنگ ۾ اسين رهندا هئاسين اُتي ئي ڇهه فلئٽ هئا. جتي سَسُ جون پنج ڏيراڻيون ۽ ٻيا مٽ مائٽ رهندا هئا. مهمانن جي اچ وڃ ته لڳي ئي پيئي هوندي هئي.

منهنجي آزين نيزارين ڪرڻ ڪانپوءِ مان ۽ منهنجو گهوٽ ڊاڪٽر وٽ تپاس ڪرڻ وياسين. هڪ ڊاڪٽر جو رايو ٻڌڻ ڪانپوءِ منهنجي گهوٽ رپورٽ مونکي نه ٻڌائي ۽ نه ڏيکاري. ٽئن پنجن ٻين ڊاڪٽرن وٽ به اسين وياسين. آهستي وشال جي اُداسي گهري ٿيندي ويئي ۽ مان به بي صبري ٿيندي ويم، آخر هڪ ڏينهن مون هنن کان همت ڪري پُڇي ئي ورتو، ”وشال آهي ڇا؟ آخر ڊاڪٽر ڇون ڇا ٿا؟ ڪجهه مون ۾ ڪمي هُجي ته علاج ڪرايان؟ ۽ تو ۾..... مون جُملو اڌورو ئي ڇڏي ڏنو. وشال نراسائپ ۽ اُداسيءَ واري سُر ۾

هڪ خال پرڻ جو.“

مون پُرزور آواز ۾ چيو، ”ڪمڙو رستو وشال“

”تنهنجو ۽ آنند جو شاريرڪ سنبنڌ. شاسترن ۾ ۽ پراچين زماني ۾ اُن کي ’نيوگہ وڌي‘ چئبو آهي. خاندان کي اڳتي وڌائڻ لاءِ راجا، مهاراجائون اها وڌي ڪتب آڻيندا هئا. ’ونش جي ول‘ اڳتي وڌائڻ لاءِ. آنند اڃان تائين ڪنوارو آهي.

هڪ بم ڦاٽو، جڻ تہ بارود ڦِي بارود منهنجي اکين اڳيان ڇانئجي ويو. ان بم جي ڌماڪي سان ڪن ۾ جڻ تہ سيٽيون وڄڻ لڳيون. مان اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳس. ماحول ڪان بلڪل بي نياز. منهنجو تہ هنياءُ ڦاٽڻ لڳو. سمير جي سمڪ ئي نہ رهي. الائي ڪڏهن مان روئي روئي ٿڪس، ٿڪاوٽ جي ڪري جڻ تہ اک لڳي ويئي. نيم بيهوشيءَ واريءَ حالت ۾ الائي ڪڏهن ڪيئن وشال ڪار ۾ کڻي مونکي آنند جي بنگلي تي آندو. الائي ڇا ڇا ٿيو. هوش ۾ اچڻ سان مون پاڻ کي آنند جي اجنبي ڪمري ۾ پلنگہ تي شرير صرف چادر سان ڍڪيل ڏٺم.

باغ ۾ وڻن تي وينل پکين جو ڪولاهل بيحد وڌي رهيو هو. اونده بہ گهاٽي ٿيندي پيئي وڃي. شنوءَ جو آواز بہ ٻڌندو پيو وڃي. مون کيس ٿورو ڌوڏايو، ”شنو، اُٿ گهر هلون، دير پيئي ٿي، هل“ مون لرزندڙ شنوءَ کي ٻنهي ٻانهن جو سهارو ڏيئي اُٿاريو. هن جا قدم ڏڪي رهيا هئا، اکيون دونهين سان ڀريل ’ڇڱو شنو، سياڻي شام جو وري باغ ۾ گڏجنديوسين“ هوءَ ساڄي طرف سندس سنيءَ تي چڙهي گهر رواني ٿي ۽ مان کاٻي طرف گهر پنڌ پيس. پنجن سٺن منٽن ۾ گهر پهتس.

ٻہ ٽي ڏينهن هوءَ باغ ۾ مونکي نہ گڏجي، مان پنهنجي روز مره جي نيم موجب پنڌ تي وڃڻ لڳس. اڪثر منهنجيون اکڙيون شنوءَ کي ڳولهينديون رهنديون هيون.

تقاضا آهي هڪ ننڍڙي ٻار جو گهر ۾ هئڻ. اسانجي رشتن جي پُل. ڪجهه ڏينهن سوچڻ کانپوءِ مان هڪ فيصلي تي پهتو آهيان، جو تو لاءِ ٻڌڻ ۽ عمل ڪرڻ شايد تڪليف ديه ۽ دک پهچائيندڙ ٿئي، پراهو سڀ ڪجهه عمل ۾ آڻڻ نهايت ضروري آهي.''

مان ڪيس ٻڌندي ئي رهيس. ڇا ڪهان؟ ڇا پُڇان؟ ڇا سوچيان؟ وڻن جي جهڳٽن ۾ وشال جي گود ۾ سر رکي ليٽي پيس، پاڻ کي بهتر سمجهيم، ٿوري راحت، فرحت ۽ آذار جو احساس ٿيو. هن جي منزيءَ هنج ۾ آٿت ۽ همت ملي پيدا ڪئي، اهو ڪجهه ٻڌڻ لاءِ جيڪي هو ڪجهه ٻڌائڻ پيو چاهي.

وشال منهنجي نرڙ تي مٺي ڏيندي، وارن ۾ آڱريون گهمائيندي چيو، ''ٻُڌ، آنند منهنجو عزيز، گهرو دوست آهي، همراز آهي. تون هن کي متاڇڙو چاڻين سچاڻين، پر هوُ منهنجو ويجهي ۾ ويجهو دوست آهي جنهن کي مان سڀ ڪجهه سلي سگهندو آهيان. ان سان مون پنهنجو اندر اوريو آهي. ڊاڪٽرن واري ڳالهه به مون ڪيس سربستي ٻڌائي آهي.'' وشال هڪ اونهو ٿڌو ساهه ڪنيو.

رفته رفته شبنم هو الائي ڪهڙيون ڳنڍيون کوليندو پيو وڃي. الائي وري هوُ ڇا چوندو؟ الائي ڪهڙي ڳنڍ کُلندي؟ الائي وري ڪهڙي وڄ ڪرندي؟ مان اُڻ تُڻ سان پريل، پر خاموش هن جي چهري طرف ئي نهاريندي رهيم.

''شنو، ٻُڌ. مون هڪ رستو ڳولهي ڪڍيو آهي، نئين مهمان جي اچڻ جو، تنهنجي منهنجي نه وڇڙڻ جو، پنهنجي پيار کي ڳنڍي رکڻ جو. خاندان جي سلسلي کي قائم دائم رکڻ جو، وڏين بيڙين جي اکڙين جو هڪ سپنو، سندس اُمنگن، آشائن ۽ انسنن کي قائم رکڻ جو. تنهنجي منهنجي وچ ۾

ڇا؟'' مون آترويلا واري سُر ۾ پڇيو.
اُن ڏينهن ببلوءَ جو پنجون جنم ڏينهن هو. آنند کي به وشال دعوت ڏني. کيس خاص بئنگلور مان گهرايو هئائين. ها، توکي ٻڌائڻ وسري ويو، اُن رات جي گهڻا ڪانپوءِ آنند بئنگلور هليو ويو هو ۽ اسان سان گڏيو به نه هو ۽ جنم ڏينهن ڪانپوءِ ٻن ٽن ڏينهن ۾ هو هميشه لاءِ آمريڪا ۾ لڏي وڃڻ وارو هو.
سڄو گهر ۽ خاص ڪري هڪ ڪمرو ته ماڻهن، ٻارن، جوانن، ٻڍن، ٻڍڙين سان ڀريو پيو هو. وايومنڊل ۾ شهنائيءَ جو سُرُ وڄي رهيو هو، ڪل ڪل، ٺهڪڙن سان گهر جو واتاورڻ وڻندڙ پيو لڳي. آنند ببلوءَ کي سڏيو، کيس هنج ۾ وهاريائين، ياڪر پائي، خوب چُميون ڏنايون. هڪ بيحد قيمتي تحفو ڏنو ۽ وري ڇڪي ڇاتيءَ سان لڳايائينس. اصل ڇڏيس ئي نه، سندس اکين ۾ آنسون اٽڪيل هئا.
اُن رات وشال آتم هتيا ڪري ڇڏي.''
سناٽو..... هڪ گهرو سناٽو ڇانئجي ويو. سڄي وايومنڊل ۾ ڪن پل لاءِ ته منهنجو جڻ ته ساهه ئي رڪجي ويو. شنا پنهنجيون اکيون ٻوتي ڇڏيون. بينچ تي سر ٽڪائي شانت پٿر جو بُت ٻڻجي ويهي رهي. مون ۾ به هڪ اکر ڪڇڻ جي طاقت نه رهي. هيڏو وڏو حادثو ٻڌڻ ۽ اُن لاءِ اکر نه پيا لڀن. هن جو هيڏو وڏو درد مان ڪيئن گهٽايان؟
باغ جي گڻيش مندر جي آرتي آرنڀ ٿي ويئي هئي. مون هن جي هٿ کي ڇهيو، پڪڙيو، کيس سهارو ڏيئي اُٿاريو ۽ مندر ۾ وٺي ويس جتي پوتر گڻيش جي آرتي آرنڀ ٿي ويئي، 'سک ڪرتا، دک هرتا' هلي رهي هئي. جهانجهه، اگربتيءَ جي سڳنڌ، آرتيءَ جي لئه تي تاڙين جو آواز، گڻيش جي پوتر مورتي، شرڌا، وشواس. منهنجي رڳ رڳ ٺري ويئي. ڏيئن جي مڌيم روشنيءَ ۾ ڏٺم ته شنا جو وساميل چهرو جو ڪجهه

هڪ شام هوءَ مونکي نظر آئي. هوءَ پنهنجي چونڊيل گول گول واري رستي تي تڪڙو تڪڙو پنڌ ڪري رهي هئي. نيلي رنگ جي سلوار قميص ۾ هوءَ بيحد خوبصورت نظر اچي رهي هئي. چڱن ڏينهن کانپوءِ گڏجڻ ڪري ازخود ٻنهي کان ٿهڪ نڪري ويو. هلڪو ياڪر پائي گڏجيونسين. گڏجي پنڌ ڪرڻ لڳيونسين.

ڳالهائڻ مون شروع ڪيو. شنوُ باغ ۾ هيترا سڌا ڏامر جا رستا آهن تون هن گول گول، گول گول ڏامر جي رستي تي ئي چو پنڌ ڪندي رهندي آهين؟ ڪڏهن ڪڏهن هينئن گول گول گهمڻ سان چڪر به ايندا اٿم، ته به الائي چو ائين ئي ڪندي رهندي آهيان. لڳندو آهي سڌا رستا مون لاءِ ٺهيا ئي ڪونه آهن. ڏاڍا ڏکيا لڳندا اٿم اُهي سِڌا سنواٽا رستا.

”اڄ موڊ ٺيڪ نه اٿم“ شنوءَ چيو.

”چو ڇا ٿيو وري اُن موڊ کي؟“ مون پڇيو

”اڄ ٻنهي پُٽ سان ٿيل جهڳڙا، سندن ورتاءُ ياد ٿا اچن. منهنجي پُٽ منهنجي بيحد گهٽي بي عزتي ڪئي. هن منهنجيءَ ممتا ۽ موهه جو ذرو به قدر نه ڪيو. منهنجي گهايل من کي مرهم پٽي ڪرڻ جي بدران زخم ڏيئي ڏيئي ناسور ڪري ڇڏيو. پاڻ ته وشال سرڳواس ٿي ويو، مونکي ڦٽي ڪري ويو هن ڪنيي نرڳ ۾.“

مون سوالي نگاهن سان ڪيس نهاريندي چيم، ”وشال گذاري ويو؟ ڪڏهن؟ ڪيئن؟ تو ته ان جو ذڪر ئي نه ڪيو آهي.“

”ها اُن رات آنند جي گهر مان ٿي اچڻ کانپوءِ مونکي ڏينهن چڙهيا. بيبو ڄائو. وشال جي چوڻ مطابق سڄ پڄ بدلجي ويو گهر ۾. گهر ۾ واڌايون ورائجي ويون. خوشيون ڇانئجي ويون پنج سال اسانجي زندگيءَ جا بهترين ۽ يادگار گذريا.

پر.....“ پر اکر ٻنهي کانپوءِ هن جو آواز ڪنبڻ لڳو. ”پر

مون قبول ڪيا، ڪپڙو، ڪاڏو، پڙهائيِ، شادي هر فيصلو ٻي ڪنهن جو ڪيل پنهنجي پسند، ناپسند، پنهنجيِ شخصيت جو احساس ٻه مان ڪري نه سگهيم. شاديءَ ڪانپوءِ وشال جو هر فيصلو اکين تي رکيم. اهڙو ناجائز فيصلو جنهن جو اهڙو اُگرو انت ۽ اڄ منهنجو رت، منهنجو پُٽ ٻه پنهنجو فيصلو سُٽائي هليو ويو. جنهن ڪي دنيا ۾ آڻڻ لاءِ سندس پنا اهڙو فيصلو مون مٿان مڙهيو. زندگيءَ جي ڪورٽ ۾ مان اڪيليِ گناهگار آهيان، جنهن ڪي صرف هڪ طرف فيصلي جي عادت وڌي ويئيِ آهي. مان ڇا تيِ ڇاهيان شبنم؟ مونکي ڇا ڪپي؟'' هوءَ هنياءُ ڦاڙي روئڻ لڳيِ. ''ڇا ڪنهن ٻه استريءَ ڪي پنهنجي فيصلي ڪرڻ جي اِجازت نه آهي؟ مان اهڙي ڪمزور ڇو آهيان؟''

مان هن ڪي سنيالي ڪيس سندس گهر تائين اُماڻڻ لاءِ نڪري پيم.

هُن جو گهر اڇيِ ڇڪو هو. مان ڪيس گهر ٻاهران اُماڻي، ٻَؤري من سان گهر ۾ پهتيم.

گهر جو رڊيو پڇايو ڪري، ٻارن ۽ گهوت سان گڏ تي.وي. ڏٺم. تورو ٻَالهائڻ ٻولائڻ تيو. من هلڪو تيو. ڪجهه لکڻ پڙهڻ وينيم. من ٻيءَ تيو.

ڪجهه ڏينهن پنهنجين ئيِ مشغولين ۾ گذري ويا. پنڌ ڪرڻ جي روزمره جي نيم ۾ توري وتيِ پئجيِ ويئيِ.

هڪ ڏينهن 'يوگا' جو ڪلاس سيکاري واپس وريم. گهر ۾ ڪم ڪندڙ مائيءَ نياپو ڏنو، ''شنا ديدي ڪا فون آيا تا. آپ ڪو جلدي گهر ۾ بُلايا هئه.''

مون هڪدم رئو پاتو، چمپل پاتيِ، مائيءَ ڪي ڪجهه رڌڻ پچائڻ لاءِ ٻڌائي، گهروارن لاءِ پني تي نياپو لکيم، 'دير تيِ وڃي ته اون نه ڪجو.' نياپي تي شنا جو فون نمبر لکيم.

منت ڪارائيل هو، شانت ۽ ڀڄڪڻ لڳو. آرتي پوري ٿي. ”شبنم، مون سڃي نه آندي آهي، مونکي اڄ تون گهر ڇڏي اچ، پوءِ گهر وڃ.“ مون ڪنڌ سان ’ها‘ ڪئي.

پنڌ ڪندي شنو مون طرف مخاطب ٿي چيو، ’بس شاديءَ کانپوءِ نوين ڏهين سالين ۾ مان وڏوا ٿي پيس. مون ۽ آنند نه سندس فيصلي کي عمل ۾ آندو. پر وشال پنهنجي فيصلي کي دليان قبول ڪري نه سگهيو هو. ياجوڪڙ ٻڌجي سچائيءَ کي نه سويڪاري، اُن سچائيءَ جي حقيقت کي سهي نه سگهيو. پنهنجو ڪيل فيصلو مون مٿان مڙهي هميشه لاءِ مُنهن موڙي ويو. اهو به نه سوچيائين نه مان پهاڙ جيڏي زندگي ڪيئن ڪاٽيندس. سندس ڪيل فيصلي کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ شڪتي ڪٿان آڻيندس؟ سندس آتم هتيا واري قدم مونکي پيچي پوري ڇڏيو.

منهنجو پُٽ ساگر، ننڍي هوندي کان ئي ضدي، جلدباز، جذباتي، غصي وارو هو. شاديءَ ٿيڻ کانپوءِ نه هو ۽ سندس زال مون سان بلڪل نڀائي نه سگهيا. منهنجي گهٽي من محبت جي وهنوار ۽ ٻاڌائڻ کانپوءِ به هوُ ٻئي الڳ وڃي رهيا. منهنجو منجهس بيحد موه هو، هن کانسواءِ مان ائين تڙپڻ لڳس جيئن پاڻيءَ بنان مڇي. گهڻوئي سمجهايومانس، آزيون نيزايون ڪيونمانس، پر هو مونکي لڇندو ڇڏي ويو. منهنجو جڻ نه ڪرنگهو ٽُٽي پيو. گهر ڇڏڻ وقت، هن مون مٿان منهنجي هٿ سان لکيل ڊائري ڦٽي ڪئي جنهن ۾ مون سندس جنم جو احساس لکيو هو. الائي ڪهڙي غفلت جي گهڙيءَ ۾ هن جي هٿ چڙهي هئي ۽ هن چلائي چيو، ”ٻڌ منهنجو فيصلو. ’تون چرترهيڻ آهين‘. تنهنجو فيصلو غلط هو. پاڻ کي ستي ساوتري نه سڏاءِ ڪُلٽا!“

شبنم ننڍي هوندي کان وٺي، پاءُ، ڀيءُ، ماءُ جا فيصلا

ڪونڻ تي قسم پچي آيس پر پنهنجي جذبات کي روڪي نہ سگهيس. منهنجي هلت وشال کي الائي ڪهڙو ڏنگ هنيو جو هُن آتم هتيا ڪئي. مان ڏوهاري پاونا ۾ گرفتار ٿي ويس. وري مون پنهنجو منحوس مونهن توهان کي نہ ڏيکاريو.

”شنو، تون هيءُ خط ڏسي وائڙي ٿي ويئي هونديءَ. توهان جي پاسي ۾ رهندڙ هڪ ڪتنب هتي تازو آيل آهي. حال احوال ونڻ ڪانپوءِ خبر پئي تہ هو توکي چڱيءَ طرح سڃاڻن. اُنهن کان خبر پيئي تہ ٻن سالن کان تون اڪيلي رهندي آهين. جنهن اؤلاد لاءِ تو هيتريون قربانيون ڪيون، هو بہ توکي اُن وقت اڪيلي ڇڏي وڃي الڳہ رهيو آهي، جنهن عمر ۾ توکي سهاري، پيار، سيوا جي سخت ضرورت آهي، نالائق ڪٿان جو. شنا، تون هر طرح اڪيلي آهين. مون بہ هيل تائين اڪيلي زندگي گذاري آهي. الائي زندگيءَ جا گهٽا ڏينهن، مهنا، سال رهيا آهن، ڇا تون باقي بچيل زندگيءَ جا ڪجهہ پل اڪيلائپ جا مونسان ورهائينديءَ؟ هتي اچي مون سان گڏ رهنديءَ. اسان ٻنهي هن اڪيلائپ واريءَ زندگيءَ کي هڪ نئون موڙ ڏينديءَ؟ منهنجو مانسڪ آڌار ٿينديءَ؟ منهنجي ٻڍاپي جو سهارو بڻجنديءَ؟ مونکي پنهنجي ضمير جي مار کان بچڻ جو هڪ موقعو ڏينديءَ؟ مونکي تنهنجي آٿت ۽ آڌار جي سخت ضرورت آهي. خاص ڪري هن ٻي پروسي واريءَ عمر ۾.“

خط پڙهي مون پورو ڪيو. هن سوالي نگاهُن سان مون ڏانهن نهاريو. موت ۾ مون سامهون تنگيل گهڙيال ۾ ڏٺو. وقت ڏاڍو وڌي ويو هو. مون سندس وارن تي هٿ گهمايو ۽ آهستي آهستي اُٿي کڙي ٿيس. ”شنا وقت تمام گهڻو ٿي ويو آهي. ٻڌ، پنهنجي زندگيءَ جو فيصلو پهريون دفعو تون پاڻ ئي ڪنديءَ. تنهنجي انترآتما، تنهنجو سونهون بڻجي، توکي رستو

شنا جي گهر پهتس. شنا گهر ۾ اڪيلي هئي. ”چا ٿيو؟ ايترو جلد اچڻ لاءِ نياپو ڇو موڪليئه؟ طبيعت نه نيڪ اٿيئي؟ گهر ۾ ڪير به ڪونهي ڇا؟“ مون تڪڙ ۾ ٽي-چار سوال پڇي ورتا.

”شبنم طبيعت نيڪ اٿم. پاڻيءَ ڍڪ پيئه“ هن پاڻي آڻي ڏنو، مون پيتو. ”ڇانهه پيئنديندءَ؟“ مون ڪنڌ هلائيندي نه ڪئي. هوءَ پاسي ۾ اچي ويٺي. منهنجي گوڏي تي ڪنڌ رکي، اکيون پوري ڇڏيائين. اُن وقت هوءَ مونکي ننڍڙو ٻار لڳي رهي هئي. مون سندس مٿي تي لولي ڏيڻ وانگر ٿڦڪيون ڏيڻ شروع ڪيون.

”شبنم، تو جهڙي پنهنجائپ ۽ پيار ڀري، همدرد، وشواس جوڳي ۽ درد چوسي وٺڻ واري ساهيڙي ملڻ ڪانپوءِ، توسان من سلڻ ڪانپوءِ، منهنجن زخمن جا ٽاڪا اُڪلجي پيا آهن، ماضيءَ جون ڪوڙيون يادگيريون تڪيون ٿينديون ويون. مان توسان اندر اورڻ لڳس. آٿت ملڻ لڳو. هاڻ ته توکان ڪجهه به لڪائڻ تي من نٿو ٿئي. هيءُ به نه.“

ائين چئي شنو منهنجي هٿ ۾ هڪ چٺي ڏني ۽ چيائين ته، ”پڙهه“.

مون ڪائنس آترويلا مان پڇيو، ”خط ڪنهنجو آهي؟“

”هيترن سالن ڪانپوءِ آنند جو مون ڏانهن پهريون دفعو لکيل خط، آمريڪا مان آيو آهي.“

مون خط پڙهڻ شروع ڪيو، ’شنو، وشال جو ڪيل فيصلو، زبردستي، لحاظ، دوست جي دل نه دکائڻ جي ڪانئرتا بس هڪ ڪڻ جي ڪمزوري جنهن منهنجي ضمير تي اينتري ملامت ڪئي، جو اُن ڪڏي ڪرتوت ڪرڻ ڪانپوءِ، مون شادي نه ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ توهان سيني جي سامهون مرڻ تائين نه اچڻ جو قسم کاڌو هو. پر ببلوءَ جي جنم ڏن تي وشال جي

گهر

”منهوس! تو منهنجي زندگي زهر ڪري ڇڏي آهي، نڪر منهنجي گهر مان.“ ونود زور سان چلائيندي چيو ۽ وندنا کي ٻاهر ڌڪا ڏيڻ لڳو. هن کي دروازي مان ٻاهر ڪڍي دروازو بند ڪري ڇڏيائين.

وندنا در جي ٻاهران ويٺي ٿي رهي. هن جا حوصلا ٿي خطا ٿي ويا. ڏڪندڙ شرير، زبان خاموش، پيلو چهرو، آنسن سان پريل، ڏنڌليل اکڙين سان، هن دروازي جي Name plate ڏٺي. سندس نالي واري ’نيم پليٽ‘ ’شريمتي وندنا‘.

ٻار ٻئي ڪاليج ۾ پڙهندڙ هئا. هن وقت هو، ڪاليج جي پڪنڪ لاءِ ٻن-ٽن ڏينهن لاءِ شهر کان ٻاهر ويل هئا. هوءَ پنهنجي گهر جي ٻاهران ويٺي رهي. سندس ڪنن ۾ ونود جا چيل اکر ٻرڻ لڳا، ”نڪري وڃ منهنجي گهر مان“ هن جو شرير ٿر ٿر ڪنبي رهيو هو. ’منهنجو گهر‘ يعني هي مسٽر ونود جو گهر آهي. منهنجي گهوٽ جو گهر؟ پرش جو گهر ۽ استريءَ جو ڪهڙو گهر آهي؟

هوءَ پنهنجي گهر جي چائنٺ ٻاهران ويٺي ٿي رهي. ڪجهه عرصي کانپوءِ گهر جو دروازو کُليو ۽ کُليل ٿي رهيو.

هوءَ سمجهي ويئي ته ونود کيس گهر کان ٻاهر ڪڍڻ نه پيو چاهي. هن جو گهٽ سالن جو دٻيل غصو ٻاهر نڪري آيو هو جو هُن زندگيءَ ۾ پهريون دفعو ڪڍيو هو، سو به خصيص ڳالهه تان ڀاڄيءَ ۾ وڌيڪ لوڻ پوڻ تي هوُ تپي باهه ٿي ويو هو. مرد ڪيتري ننڍي دل وارا هوندا آهن. سندن

ڏيکاريندي، اها مونکي پک آهي.“ هوءَ اوڇنگارون ڏيئي روئي رهي هئي. مون سندس نرڙ تي هڪ مٺي ڏني. منهنجي چهري تي مونالسا واري ٻجهارت پري، معنيٰ پري مُرڪ هئي.

آهيان نہ مان تنھنجو گلاب پُٽ؟“ امڙ بہ نرڙ تي مِٺي ڏيندي چوندي هيس، ”ها منھنجا گُلو پُٽ.“

وندنا جو چھرو ٻھڪي اُٿندو هو. هُن جي ڪم ڪرڻ جي همٿ ۽ اُتساھ ٻيڻو ٿي ويندو هو. هوءَ پنھنجي گھر ۾ پورٽنا آڻڻ لاءِ سھڻا ڪوپ بسيون، چادرون، ڪبٽ، صوفا سيٽ، ريڊيو، پلنگ، پائڻ ۽ پائتين لاءِ سنا سھڻا ڪپڙا واجبي اگھہ تي وٺي، فخر سان پاڻ پاڃاين کي چوندي هئي، ”وندنا جي راڄ ۾ رهو سڀ خوش.“ قسطن تي خريد ڪيل شين لاءِ هوءَ ٽيوشنس وٺڻ لڳي ۽ ٻيا بہ گھٽائي ڪم جنھن سان هوءَ ڪجھہ پئسا ناهي پنھنجي گھر جي پاتين کي خوش رکي سگھي. محنت ڪرڻ لاءِ هُن کي جڏهن تہ ان هٿ ۽ چوويھن ڪلاڪن ڪان وڌيڪ ڪلاڪ هئا. پائر محنت تہ گھٽي ڪندا هئا، پر گھر ۾ ڪائڻ وارا گھٽا وات هئا، سو پورت نہ پوندي هئي.

ماءُ هن کي نرڙ تي مِٺي ڏيندي چوندي هئي، ”هوبھو منھنجو گُلاب، منھنجو ٽيون ننڍو پُٽ. اُهو جڏهن گذاري ويو، چاليھو رکي ڏينھن رات دعائون پنڻ ڪانپوءِ درياھہ شاھ دادلي، منھنجيءَ جھوليءَ ۾ توکي ڏنو.“

وندنا کي چٽيءَ طرح پنھنجو ننڍپڻ ياد هو. جمڻ سان ئي امڙ گلاب جا رکيل ڇوڪراڻا ڪپڙا کيس پائڻ شروع ڪيا. هن جيڪو پھريون ڇوڪرين جو فراڪ پاتو، اُهو هو سندس اسڪول جو يونيفارم.

امڙ کي پڪو وشواس هو تہ هيءُ سندس پُٽ گُلاب آهي جو ڏيءُ جو جنم وٺي آيو آهي. جنھن سائيءَ جي بيماريءَ ۾ گُلاب گُذاري ويو هو، ساڳي بيماري ڪٽي ۽ ساڳيو ئي رنگہ روپ روش ڪٽي هوءَ جائي. امڙ نالو ئي رکيس گُلاب. ٻن وڏن پائرن سان ڇوڪراڻا ڪپڙا پائي هوءَ ڇوڪرن جو رانديون

ڪيل قربانيون وقت پوڻ سان تمام مهان ۽ وڏيون لڳنديون آهن ۽ استريءَ کي قربانيءَ جي پتلي جو لقب ڏيئي ڪيس هرڪنهن حق کان محروم ٿو ڪيو وڃي.

پر جلدي ئي ونود کي پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿي ويو هو، تنهنڪري دروازو کولي ويو هو ۽ پڇتاءُ سبب هوُ ڪيس منهن ڏيکاري نه سگهيو. ونود ڪيس سڄي زندگي ساٿ ڏنو هو. وندنا اهڙو روٽ پهريون دفعو ئي ڏنو ۽ ڪيس پڪ هئي ته هي آخري دفعو به آهي. هوءَ اُٿي اندر داخل ٿي. اندر اچي هن شانت چت سان مٽ مان پاڻيءَ جو گلاس ڀريو ۽ آهستي آهستي ڍڪ ڍڪ ڪري پيئڻ لڳي. ڪمري ۾ وڃي، دروازو بند ڪري، پلنگ تي ڦان ڪري ڪِري پيئي ۽ گونگا ڳوڙها ڳاڙڻ لڳي.

هوءَ سوچڻ لڳي، ونود 'منهنجو گهر' اکر تي زور ڇو ڏنو؟

هيءُ گهر گهوٽ جو!

پيڪو گهر به منهنجو نه!

۽ ساهرو گهر سسُ جو!

منهنجو گهر؟ ناريءَ جو ڪهڙو گهر ٿيندو آهي؟

انترآتما مان آواز آيس، هيءُ تنهنجو پنهنجو گهر آهي ۽ بس.

هن کي گذريل ڳالهيون ياد اچڻ لڳيون. ياد اچڻ لڳو ڪيس سندس پيڪو گهر ۽ گذوگذ ڪيتريون ئي ماضيءَ جو يادگيريون .....

ننڍي هوندي کان وٺي ڪيس پنهنجن ڀائرن، ڀاڄاين، ڀائٽن، ڀائٽين، امڙ ۾ بيحد موه هو. مئٽرڪ پڙهڻ کانپوءِ، هن پڙهڻ سان گڏ نوڪري شروع ڪئي هئي. مهيني جي پهرين تاريخ ماءُ جي هٿ جي ترِيءَ تي پئسا رکندي چوندي هئي، ”امڙ،

تہ ھوءَ ھرگز نہ ڪندي. ھُن جي مٿان گھر جي جوابداري آھي ۽ ھوءَ پنھنجي گھر جو پُٽ آھي.''

اڄ امان مونکي چيو، 'پنھنجو گھر وساءِ.' جيئن گوتم ٻڌ جي جيون ۾ ھڪ رات آئي تياڳ ۽ وئراڳ جي، ساڳيءَ طرح وندنا جي جيون ۾ اُھا ھڪ رات آئي، تياڳ ۽ وئراڳ جي ۽ اُن رات ھُن ھڪ فيصلو ڪيو

ٽن چئن مھينن ۾ ئي اُن رات جي فيصلي، عملي جامو پاتو. ھُن ونود کي شاديءَ لاءِ پنھنجي رضامندي ڏني. ٻنھي پنھنجن دوستن جي مدد سان ڪورٽ ۾ شادي ڪئي. شادي ڪري پنھنجي گھوٽ سان ھوءَ پنھنجي امڙ سان گڏجڻ آئي. گھر جا ڀاتي ڀھرين ڇرڪي ويا، ڪين وشواس ئي نہ پيو اچي. پوءِ تمام ناراض ٿيا ۽ آھستي آھستي شانت بہ ٿيندا ويا. ڪلاڪ ڪن ۾ مڙيئي سڀ حالتون نيڪ ٿيون. ڀڃاڙيءَ جو موڪلائڻ وقت ھُن پنھنجي ماءُ کي ڀاڪر ۾ ڀريندي چيو، '' امان، تون منھنجي گُرو آھين، جنھن مونکي ھن حقيقت کان واقف ڪيو تہ تنھنجي پُٽ جي آتما ڪٿي مون ڌيءُ جو جنم ورتو آھي. اِھا حقيقت، مان دل سان سويڪاريان ٿي ۽ اڄ مان پنھنجي گھر وڃي رھي آھيان. گھر جي ڀاتين جون اکيون آليون ھيون، امڙ سڏڪا ڀري روئي رھي ھئي. اُن نظاري جو ۽ اُن ودائيءَ جو چشم ديد گواھ ھو ونود. ھُن امڙ سان واعدو ڪيو تہ ھوُ سندس ڌيءُ کي اکين تي رکندو ۽ ڪيس ڪنھن بہ شڪايت جو موقعو نہ ڏيندو. جلدي ٻئي روانا ٿيا. ونود پنھنجي ڄاڻل سڃاڻل گھر ڏانھن ۽ وندنا آنڌ مانڌ ۽ دل جي ڌڪ ڌڪ ڪٿي اڻ ڄاڻل گھر ڏانھن.

ڪجھہ ئي منٽن ڪانپوءِ ھوءَ ھڪ وڏي شاھي حويليءَ اڳيان پھتا، جتي وندنا جا سسُ سحرو رھندا ھئا. ونود پنھنجي ماءُ پيءُ جو اڪيلو ۽ سڪيلڌو لاڏلو پُٽ ھو. ھن زندگيءَ

ئي ڪندي رهي. اِتي ڏڪر، چڊن جون رانديون، لڪ ڇپ راند، هُن کي ننڍي هوندي ڪاڏو به ڇوڪراڻو ۽ وڏي هوندي تائين مرداڻو ملندو رهيو. ٻه ڀاڄيون، ڏهي، چانور، مانيون، پاپڙ ۽ ڪتائڻ ۽ سڀ ڪجهه ۽ پاڻي به هٿ ۾. باقي ٻچيل گهر جي زالن ۽ ڇوڪرين کي هڪ ڀاڄي، ماني ۽ چانور. امڙ جو وشواس هو تہ هو سندس ٽيون پُٽ آهي. هوءَ پُٽ جي زندگي جيئندي رهي.

اڄ رات بخار ۾ تپندي، الائي ڇو امڙ وندنا کي ڀاڪر پائيندي چيو، ”وندنا، ڳُلو پُٽ تون پرائي امانت آهين. پنهنجو گهر وساءِ.“ وندنا چرڪي چيو، ”هيءُ منهنجو گهر ڪونهي؟“ امڙ بخار جي غشيءَ ۾ هئي، ”مان الائي ڳڻن ڏينهن جي مهمان، پنهنجو گهر وساءِ. تون منهنجو سٺو پُٽ، سمجهہ پُٽ آهين“ چوندي چوندي سندس اک لڳي ويئي. پر هُن جي اک کُلي ويئي. امڙ جا اِهي اکر هُن کي ڌوڏي ويا. ٢٥ سال پنهنجو رت ست سُڪائي، تن من ڌن سان، ڏينهن رات هن گهر جي لاءِ ئي سوچيو هو. امڙ جي هڪ سِٽ هن جي پيرن هيٺان زمين کسڪائي ورتي. هُن اُٿي ڪري گهر جي ڀتين ڇتين کي ڇهيو..... پنهنجيون؟ پرايون؟ منهنجيون؟ ڪنهنجيون؟ ۽ آخر ٿڪجي پلنگ تي موٽي آئي. امڙ کي ڀاڪر پائي، ڇنبڙي سمهي پيئي.

ونود ٽن چئن سالن کان سندس ’ها‘ جو انتظار پيو ڪري. هوُ کيس بيحد چاهيندو هو. ڪاليج جي هڪ ڳڏجاڻيءَ ۾ ساڻس واقفيت ٿي هئي. هن جڳهہ ۾ لڏي اچڻ کان اڳہ هوُ سندس پاڙيوارو هو. سندس گهر جي بلڪل سامهون رهندڙ. ملاقاتون ڪندي اِهي ملاقاتون پيار ۾ تبديل ٿي ويون ۽ ونود هُن کي شاديءَ جي آڇ ڪئي. وندنا کيس هر وقت ائين چوندي رهي، ”پيار تائين سڀ نيڪ آهي، پر شادي

هر منهنجي نالي تي آهي. تون ونود سان شادي ڪري هيءَ
حويلي هٿ ڪرڻ ٿي چاهين. هت اچڻ جي تنهنجي همٿ
ڪيئن ٿي؟ هيءُ منهنجو گهر آهي ۽ صرف منهنجو ئي.''
هوءَ چڙ ۾ برف بڻجي پيئي. بار بار دروازي طرف
نهارڻ لڳي. ونود اچي ته مائٽن کي سمجهائي. ڪنڌ هيٺ
ڪري چپ چاپ تکن زهريلن تيرن جا گهاوَ هوءَ سهندي رهي.
در تي آهٽ ٿي، هن نهاريو، ونود نه هو پر ٻه چار مرد
هئا جي اندر آيا ۽ وندنا کي خونخوار نظرن سان نهارڻ لڳا.
ان وقت ونود به اندر داخل ٿيو، هن کي ڏسي وندنا کي
آٿت آيو ۽ نماڻي آواز سان ڪيس چيائين، ''هي چون ٿا،
هي تنهنجو گهر ڪونهي، ٻاهر نڪر.'' ونود پپل جي پن وانگر
ٿڙ ٿڙ ڪنبي رهيو هو.
وندنا پڙهيل لکيل، پنهنجي پيرن تي بيٺل، خوددار ۽
غيرتمند جذباتي استري هئي. هن جي اُها حالت هئي ته
ڌرتي ماتا ڦاٽي ۽ سيتا وانگر ڪيس پاڻ ۾ سمائي ڇڏي.
ونود ۽ ٻيا سڀ ٻئي ڪمري ۾ هليا ويا، وندنا ان ڪمري
۾ اڪيلي ئي ويٺي رهي. زور-زور سان رڙيون واڪن ۽ جهيڙن
جا آواز اچي رهيا هئا. هو سڀ پاڻ ۾ بٽ ۽ ونود اڪيلو
هو ۽ وچ ۾ پوليس پوليس جا آواز به اچي رهيا هئا. آخر
اڌ ڪلاڪ ڪانپوءِ ونود هڪ ننڍو بنڊل نوٽن جو هٿ ۾ کڻي
ٻاهر آيو. وندنا جي ٻانهن پڪڙي اُٿاريندي چيو، ''هل وندنا،
هن وقت مون سان ٻاهر هل جيستائين ڳالهيون ٿڌيون ٿين.''
هوءَ چپ چاپ پنهنجي سپنن جي ڏٺل گهر مان بي
آبرو ٿي ٻاهر نڪتي. چائنٽ اورانگهڻ سان هن محسوس ڪيو،
'هيءُ منهنجو گهر هرگز ٿي نٿو سگهي. منهنجو گهر؟.....'
''وندنا هل، مان توکي تنهنجي پيڪي گهر ۾ واپس
ڇڏي اچان. ڏيري ڏيري مان پنهنجن مائٽن کي سمجهائيندس.''

۾ جيڪو بہ چاهيو اُهو حاصل ڪيو هو. هن وندنا کي پڪ ڏني تہ سندس ماءُ پيءُ ضرور ٿورا ڇرڪندا يا ٿوري ڪٽ پٽ ڪندا، پر پنهنجي پياري سڪيلڌي پٽ جي خاطر سڀ نيڪ ٿي ويندو.

وندنا اُتساه، اُمنگہ، آنند-مانڊ، اتسنا ڪندي ونود جي گهر جي چائنٺ تي قدم رکيو. نئين نويلي ڪنوار جا سڀ جذبا هن جي من ۾ اُڀرڻ لڳا. دل جو ڌڙڪڻ، شرم، ڇوڄ، چاهہ، پنهنجائپ، پيار ۽ شرڌا اُن گهر لاءِ جتي سندس پيار، سندس گهوٽ تمام گهڻيءَ سڪ مان ڪيس وٺي وڃي رهيو هو. هن کي ٿورو ڊپ بہ لڳي رهيو هو.

ٺڪ ٺڪ ڪرڻ سان دروازو کليو. ڪم ڪرڻ واري مائي دروازو کولي وندنا ۽ ونود کي هڪ ڪمري ۾ وهاريو ۽ چيو، ”اندر اطلاح ڪري ٿي اچان.“ وندنا محسوس ڪيو تہ ونود جو چهرو زرد ٿي رهيو هو. هو ڪجهہ ڪنبي بہ رهيو هو. ڪجهہ سيڪنڊن ۾ مائي ٻاهر آئي ۽ کين اندرين ڪمري ۾ وٺي ويئي.

اندرين ڪمري ۾ وندنا جي سسُ ۽ سهرو ويٺا هئا. ونود چيو، ”بابا، هيءَ توهانجي نُنهن آهي. مون توهانکي هُن جي باري ۾ سڀ ڪجهہ ٻڌايو هو.“ وندنا پيرين پوڻ لاءِ اڳتي وڌي. سسُ اشاري سان منع ڪيس. هوءَ بيٺي ئي رهي. ونود کيس هڪ صوفا تي وهاريو ۽ چيو، ”مان پاڻي پي ٿو اچان.“

ونود اڃان ڪمري کان ٻاهر نڪتو ئي مس تہ ٻئي ڄڻا، سندس سسُ ۽ سهرو اکرن روپي ٻاهہ جا اُلا وسائڻ لڳا. الزامن پٺيان الزام. هوُ کيس ڏوهہ ڏيڻ لڳا. پيڪن لاءِ گهٽ وڌ ڳالهائڻ لڳا. هوءَ اڪيلي چپ چاپ سسُ سهري جون دٻون ۽ دڙڪا سهڻ لڳي.

سسُ ڏنيندي چيس، ”نڪر منهنجي گهر مان، هيءُ

تي ويئي.

هن پنهنجن پيڪن ۽ ساهيڙين کي ڪجهه ڪونه ٻڌايو. هوءَ اُنهن سان گڏجڻ به نه ويئي! ڇا ٻڌائي؟ پنهنجي گهوٽ جي گهٽتائي ڪيئن ڪري؟

ونود پنهنجن مائٽن سان گڏجي ايندو هو. روئٹهارڪي شڪل ڪري ايندو هو. هنن ڪيس ڇيو پائيءَ جي به مدد نه ڪنداسين. ونود، وندنا جي ڪلهي تي سرُ رکي روئي رهيو هو. هو مونکي پائي به نه ڏيندا..... وندنا دلاسو ڏيندي چيس، ”مان ته نوڪريءَ تي آهيان. تون خيال نه ڪر مان پاڻ ئي سموري جوابداري سنڀاليندس.“

جنهن عمر ۾ ڇوڙٹو - ماٹٹو سينگار ڪرٹو هو، اُن عمر ۾ وندنا ڪنجوس بڻجي پيئي. ونود نوڪريءَ جي ڳولها ڪرڻ لڳو. وندنا پئسا جوڙڻ لڳي ڊپازٽ لاءِ ته ڪو گهر مسواڙ تي وٺي ڍنگ سان رهون، ڪيستائين ساهيڙين ۽ پيڪن سان نه گڏجندي؟ ڪيستائين سڀ ڪجهه لڪائيندي رهندي؟

سندس دماغ ۾ هڪ ئي جنون هو ته جيستائين پنهنجي خريد ڪيل گهر نه هوندس، تيستائين هوءَ ٻارن کي هن دنيا ۾ نه آڻيندي. وندنا جي اِن محڪم اِرادي ۽ پرتگيا ۾ ونود به ڪيس پورو ساٿ ڏنو. ڪجهه مهنن ڪانپوءِ هنن هڪ گهر مسواڙ تي ورتو ۽ شاديءَ جي پنجن سالن تائين ايترا پئسا جوڙيا، جو قرض وٺڻ ڪانپوءِ هو هڪ ٻن بيڊرومن، هال ۽ رنڌڻي وارو فلئٽ وٺڻ ۾ ڪامياب ٿيا.

وندنا کي بلڪل پڪ ٿي ته ’هيءُ منهنجو، پنهنجو گهر آهي‘ ۽ پوءِ پهرين سال ننڍڙي ڳُڏي سندن زندگيءَ ۾ آئي ۽ ٻئي سال پُٽ. وندنا ٽي سال نوڪريءَ تان موڪل وٺي، پنهنجي ٻارن جي پرورش تي ڌيان ڏنو.

وندنا جا ڪروڙپتي حويليءَ وارا ساهڙا، ونود تي پيا

”نہ“ وندنا محڪم آواز ۾ چيو، ”مان وري پنهنجي پيڪي در نہ ويندس.“ ”چڱو هل، ڪجهہ ڏينهن پيو ڪوئِي بندوبست ٿا ڪريون، جيستائين ڳالهيون ٽڏيون ٿين. وندنا ونود جي گهر تي هڪ الوداعِيءَ جي نظر وڌي ۽ من ئِي من ۾ هڪ فيصلو ڪيو.

ونود ڪيس اسڪوٽر جي پنيان وهاريو. هوءَ خاموش خالِي خالِي نظرن سان رستن کي ڏسندي رهِي. اسڪوٽر اچِي هڪ هوٽل جي در تي بيٺو. وندنا کان ڇرڪ نڪري ويو. هن شڪايتي نظرن سان پنهنجي گهوٽ ڏانهن نهاريو ۽ ونود لڄ وچان ڪنڌ ڦيرائي ڇڏيو.

هوٽل واري سان ڪجهہ ڳالهائي ونود ٻاهر نڪري آيو. ڏاڪڻ چڙهي هو ٻئي هڪ ڪمري جي ٻاهران اچِي بيٺا ۽ هڪ ڇوڪري ڪلف کوليو. بتِي ٻاري. وندنا ڪمري ۾ رکيل پلنگ کي ڏسي حقارت ۾ پرجي ويئي. اُن رات ٻئي الڳہ الڳہ پلنگن تي ليٽيا. هن کي ليٽڻ ئِي ڇڏيجي. سڄِي رات وندنا کي هن اجنبِي هوٽل جي ڪمري ۾ ننڊ نہ آئِي ۽ ونود بہ ننڊ نہ ڪئِي.

ٻئي ڏينهن کان هوءَ نؤڪري تي بہ وڃڻ لڳِي. هوٽل واري اهو ڪمرو کين مهيني جي مسواڙ تي ڏنو ۽ اُن هوٽل جي ويجهو، ڪُن هوٽل واري جو گهر بہ هو. سندس زال هڪ عورت جي جذبات کي سمجهو ۽ کيس رڌڻ پچائڻ جي بہ اجازت ڏنِي ۽ وندنا سان حال پائِي بہ ٿِي. وندنا کي ٿورو آٿت مليو. هنن کين هوٽل جي ڪمري کي بہ گهر بڻائڻ ۾ سات ڏنو. هن هڪ ڪچن ٽيبل خريد ڪيو. بازار مان چانهہ لاءِ ڪوپ بسيون، باسڻ، ننڍڙا ننڍڙا ديگڙا، بہ ٽي ٿالهيون، وٽيون، چمچا، ڪيويون، ڪرپيون، چادرون، وهاڻن جون ڇئون، ٽوال، نئپڪنس..... وغيره خريد ڪرڻ ۽ سجائڻ ۾ هوءَ لين

ضرورتون بہ گھٽائيندي ويئي. جيترو ٿي سگھيس، هوءَ ننهن کي خوش رکڻ پيئي چاهي. ڊيڊس جي پيڪن ۾ اچڻ سان تہ گھر اچان وڌيڪ سوڙهو ٿي ويندو هو. پاڙڻو گھر سڄو شين سان سٽيو پيو هوندو هو.

وندنا کي هر حال ۾ خوشي محسوس ٿيندي هئي. شورغل ۾ بہ هوءَ خوش هئي. سماڌان ۾ هئي.

هوءَ پنهنجي ماضيءَ جي يادگيرين ۾ ٿي پوري هئي، پُٽ جو زور سان سڏ ٻڌي هوءَ زمان حال ۾ موٽي آئي.

اڄ پُٽ گھر ۾ جلدي آيو. ماءُ سان حال-احوال اورڻ وينو، آفيس جو ڪم، پگھار جو وڌڻ وغيره..... وغيره..... پوءِ پيار ۽ لاڏ مان امڙ کي ياڪر ۾ پريندي چيائين، ”امڙ، هڪ خوشخبري ٻڌ. مونکي اضافو Promotion مليو آهي. هڪ سُنو بنگلو وڪامجي رهيو آهي، جنهن کي خريد ڪرڻ لاءِ اڌ پئسا ڪمپني پريندي ۽ اڌ منهنجو سهرو. هيءُ فليٽ وڪڻي، هُن وڏي بنگلي لاءِ فرنيچر خريد ڪنداسين ۽ رنگ روغن لڳائينداسين. پوءِ امڙ، سياڻي ايجنٽ کي چئي ٿو ڇڏيان، فليٽ کي وڪڻڻ لاءِ. هل! راڻي ٿي وڏي بنگلي ۾ رهہ. راڄ ڪر.“

”پُٽ! ترس ۽ ٻُڌ. هي گھر آهي منهنجو پنهنجو گھر. شايد تون ان ڳالهہ يا جذبي کي نہ سمجھي سگھندين. ٻڌ تنهنجي ترقي ٿي آهي. توهان سڀ وڏي بنگلي ۾ رهڻ ٿا چاهيو، منهنجو اکيون ٽڏيون. پر پٽ مان هر حال ۾ هتي خوش آهيان. مون لاءِ هيءُ صرف فليٽ نہ، پر هڪ گھر آهي. مان هتي ئي رهنديس ۽ اهو منهنجو آخرين فيصلو آهي جو نہ بدلجندو“ ۽ هوءَ پاسو ورائي چپ چاپ ليٽي پيئي. سندس انترآتما شانت هئي ۽ اڏول بہ هئي.

هن پاڻ کي ستار وڄائيندي، هارمونيم جا سُر ڇيڙيندي، ڪتاب ۽ ڪوتائون لکندي ۽ پينٽنگ ۾ مشغول ٿيندي ڏٺو ۽

ٻلهار ويندا هئا. هنن کيس هاڻ دڪان تي وهڻ جي اجازت به ڏني هئي ۽ ماهوار ڪجهه پئسا به ڏيڻ شروع ڪيا هئا. پر اڄان تائين هنن ٻنهي کي ڌار ڪرڻ جي سازش ۾ مشغول هئا. آسمان وارو هي کيل چپ-چاپ ڏسي رهيو هو.

وقت گذرندو رهيو. گهڙيال جي سُئي چرندي رهي، هلندي رهي.

ٻار اڄ ننڍا، سڀاڻي وڏا ٿيندا رهيا. ڏيءُ جي شادي سُٺي پڙهيل لکيل، خانداني گهر ۾ ٿي ويئي، وڏي ڳالهه ته هوءَ پنهنجي پتيءَ، گهر، ٻارن سوڌي بيحد خوش هئي.

گهڻنا ته ڪا وقت ويل ڏسي ڪانه ايندي آهي. ونود جنهن جي آڌار ۽ پيار سهاري هن هيتري عمر ڪاٽي، اُهو هڪ حادثي ۾ چالاڻو ڪري ويو. اُن صدمي وندنا کي پيچي پوري ڇڏيو.

کيس گهڻو وقت لڳو اُن صدمي کان ٻاهر نڪرڻ ۾.

پٽ جي پيار جي شادي، ڌوم ڌام سان ٿي. ڇوڪري وڏي گهر مان آيل، تمام سندر سڊول هئي. ڏيري ڏيري گهر ٻارن جي طوطلي آوازن سان ڀرجي ويو. وندنا بيحد خوش هئي پوٽي-پوٽيءَ سان. اُنهن کي آڪاڻيون ٻڌائيندي، لولي ڏيندي، پيار ڪندي هوءَ پاڻ کي پورڻتا سان ڀريل محسوس ڪندي هئي.....

ننهن الائي ڇو ٿوري ڪٽ پٽ ڪرڻ لڳي هئي. ٻارن مٿان، پاڻ تي، گهر تي، ڪم واريءَ مائيءَ تي، چڙ-چڙ ظاهر ڪري ننڍي فليٽ هئڻ جو احساس هن کي خوب ٿيندو هو.

وندنا آهستي پنهنجا ساهه سان سانڍيل ڪتاب به ڇتيءَ تي پهچايا، پوءِ ستار، هارمونيم، سڀ شيون هُن به ڇتيءَ تي رکايون. پنهنجو ڪٻٽ به خالي ڪري ٻارن جا ڪپڙا، رانديڪا رکيا ۽ ڪپڙا هڪ ٻئگ ۾ ڀريا..... هوءَ پنهنجيون

توهين به وچ وچ ۾ اچي مون وٽ رهي وڃجو. بدل سدل ۾ مزو به ايندو رهندو.'' بنهي ماءُ پُٽ هڪ ٻئي کي وڏو ڀاڪر پاتو.

مهيني کن ۾ پُٽ ٻارن سوڌو بنگلي ۾ وڃي رهيو ۽ هوءَ پنهنجي گهر ۾. ڪڏهن هوُ ٻارن سوُڌا هُن وٽ رهندا هئا ته ڪڏهن هوءَ ٻارن وٽ به چار ڏينهن رهي ايندي هئي ۽ گڏ هئڻ جو احساس به ماڻيندا رهيا.

وندنا واندڪائيءَ ۾ پنهنجو پاڻ ۾ پيهي پاڻ سان ئي گفتگو ڪرڻ لڳي..... پنهنجي گهر جو هئڻ، پنهنجائپ ۽ پيار سان گڏ هڪ سمجهداريءَ جو احساس آهي. الائي ڇو ۽ ڪيئن ننڍي هوندي کان ڪجهه تلخ آزمودن هُن کي ڪن غلط پاونائن ۾ قيد ڪري ڇڏيو هو. اڄ قدرت ۽ قادر، پنهنجي ٻارن جي وشال من، اُدارتا جا مثال ڏيئي، گهڻو ڪجهه هُن جي سامهون سوچڻ لاءِ پيش ڪيو. هوءَ پنهنجو پاڻ کي تلاش لڳي. پيڪي گهر ۾ هڪ آزمودو مليو هو جو سندس جذباتي دل لاءِ تلخ هو پر هڪ حقيقت هئي ۽ اُهو قدرت جو هڪ نيم هو. جنهن گهر ۾ هوءَ شادي ڪري ويئي، خاص ڪري پريم وواه. ضروري نه هو ته ٻئي ٻانهون ڦهلائي سندس سواگت ڪن ها! سندس پُٽ جيڪا رٽ رکي هئي ته ننڍي جڳهه مان وڏي گهر ۾ وڃي رهجي، جيڪڏهن سهوليت سان سڀ ڪجهه ٿي سگهي ٿو ته ڪليل من سان سويڪارڻ ۾ ڪا وڏي ڳالهه ڪونه هئي. هُن پنهنجي پُٽ اڳيان اهو سڀ ڪجهه سويڪاريو پر ٻڌتر سان.

هن 'گهر' اکر سان ايترو موه؟ گهر معنيٰ چار ڀتيون، هڪ ڇت نه آهي، اُن کان گهڻو گهڻو وڌيڪ هڪ احساس آهي، پنهنجائپ ۽ پيار جو.

شرير به ته هڪ گهر آهي جو هڪ وقت ڇڏي اصلي

ترپتيءَ سان پريل به.....

پريات جي ويل سندس اک کُلي. هن نت نيم موجب، پرڻايام يوگا ڌيان ڪيو. سيني ڪريائن کان فارغ ٿي، هوءَ پوڄا ڪرڻ لاءِ مندر جي اڳيان ويئي ۽ اُن وقت ئي سندس پٽڙو اچي اڳيان ويٺو. ”امڙ، ڪجهه چوڻو اٿم.“ ”چئه پٽ!“ هن پابوه مان چيو ۽ اگربتي ٻاري. ”امڙ، رات تو منهنجيون اکيون کوليون. امان تو سچ چيو، هي صرف فلئٽ نه آهي، هيءُ هڪ گهر آهي. چئه امان هيءُ گهر به رهي ۽ هوُ بنگلو به رهي ۽ پاڻ ۾ گڏ رهڻ جو احساس به رهي، آهي ڪا وچين وات؟“

”ها پُٽ، وچين وات به ضرور نڪرندي، پوڄا ته ڪري وٺون. هن آرتيءَ جو ڏيئو ٻاريو، گل، چندن ڀڳوان تي چاڙهيا، ڌوپ ٻاريو، ڪافور جي هلڪي سڳند واتاورڻ ۾ ڦهلجي وئي. هڪ مڌر، پوتر، سڳند ڀريو ماحول ٿي ويو. امڙ آرتي ڪئي. آرتي ۽ جل جو ڇنڊو گهر جي هر ڪمري ۾ وڌو.

ننهن، پوٽن، پٽ، سيني آرتيءَ تان هٿ گهمائي ڇهري تي گهمايو. گهر جو واتاورڻ پوتر ٿي ويو.

پٽ ماءُ جي پنيان پنيان هلندو، ماءُ جي اڳيان اچي ويٺو، ”چئه امڙ ڪهڙي وچين وات آهي؟“

ماءُ پُٽ جي مٿي تي هٿ گهمائيندي چيو، ”ڏس پُٽ، اسين سڀ هڪ ٻئي کي بيحد پيار ڪندا آهيون. ننهن به غلط نه آهي. وڏي گهر جي ڪيس عادت آهي، اڳتي هلي ٻار وڏا ٿيندا ته برابر وڏي گهر جي ضرورت به ٿيندي، پوءِ نيڪ آهي. جيئن تون چئين! مان ته ائين ٿي چاهيان، هي گهر به رهي، هو بنگلو به.“

”ته امڙ ڪڏ پئي فرنيچر، پيو نهندو. هاڻ ٻيو ڇا؟“

”پُٽ، مان ته جڏهن سک لڳندي تو وٽ اچي رهنديس.

گهر وڃڻو آهي! آتما جو پرماتما سان ملڻ. ’اصلي گهر‘ جنهن جي هن کي نٺڊي هوندي کان تلاش هئي.....

هُن جو من هلڪو ٿي ويو. هن پاڻ کي ساڪشي ڀاوَ ۾ ويچار ڪندي ڏٺو. پنهنجن ڪيترن ئي سوالن جا جواب، پنهنجي انترآتما مان هن کي ملندا ويا. هُن جو تپيل من گيان ۽ پيار ئي پيار پائي شانت ٿي ويو. پل ۾ هُن پاڻ کي لامحدود محسوس ڪيو. سندس چهرو تيج، آتمڪ نُور، شانتيءَ ۽ سنتوش سان ڀڪڻ لڳو.

IBADAT

Indra 'Shabhnam'

(Short Stori

دنيا سان پيار منهنجو، اکرين بيان ڪونهي،
ڌرتيءَ مثال سندر، ٻيو ڪو جهان ڪونهي.

١. ماڻهو جتي محبت، هڪ ٻئي سان نت ونڊن ٿا،
ان کان وڌيڪ پوتر، ڪو آستان ڪونهي.

٢. زخمن جا گل ٽڙن ٿا، سورن ۾ آ سڳنڌي،
غم جو نشو چڙهي جو، اُن جو بيان ڪونهي.

٣. ڌرتيءَ جي دلنوازي، سڀ مرڪ لڙڪ پيارا،
سک - دک جو هڙو سندر، ٻيو ڪو مقام ڪونهي.